

Wat is goede asielopvang?

SARA MIELLET, ILSE VAN LIEMPT, MARIELLE ZILL, KARIN GEUIJEN

Onderzoek in
opdracht

Deze academische verkenning is opgesteld op verzoek van de Adviesraad Migratie in het kader van de programmalijs 'Migratie: lokaal bestuur en samenleven'.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud en de ingenomen standpunten van deze studie berust bij de auteurs.

Samenvatting

Wetenschappers en maatschappelijke organisaties zijn al lange tijd kritisch over de asielopvang. Er is echter weinig aandacht voor de vraag hoe 'goede' opvang er eigenlijk uit ziet en hoe die tot stand gebracht zou kunnen worden.

In deze verkenning houden we het huidige asielopvangsysteem tegen het licht en kijken we naar mogelijkheden tot hervorming. Dit doen we door academische literatuur te analyseren, lessen uit de praktijk te bestuderen, en door terug te kijken naar het verleden. We verkennen hoe asielopvang op een menswaardige en duurzame manier ingericht kan worden voor zowel asielzoekers, de buurt, als de samenleving als geheel. We verkennen kortom wat er nodig is om goede asielopvang te realiseren.

Goede opvang kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. In deze verkenning werken we met vier principes die we toepassen op verschillende dimensies (institutioneel, ruimtelijk en materieel, sociaal en qua beeldvorming): het basisbehoeftenprincipe, het welzijns- en ontwikkelprincipe, het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe en het principe van kosteneffectiviteit.

Basisbehoeften

Het eerste principe waarmee we naar asielopvang kijken is gebaseerd op juridische richtlijnen en mensenrechtelijke normen. Dit zijn de vertrekpunten bij het denken over goede asielopvang. We noemen dit het **basisbehoeftenprincipe**. Asielopvang kan als goed worden bestempeld als deze een gezonde en veilige omgeving realiseert voor mensen die oorlog of vervolging hebben ontvlucht. De garantie van een veilige plek en de privacy die daarbij hoort is uitermate belangrijk. In de academische literatuur en vele (inspectie)rapporten is kritiek geuit op het huidige opvangsysteem: er is geconstateerd dat onvoldoende wordt voldaan aan de vereisten van een veilige en gezonde omgeving, met name voor kinderen en kwetsbare groepen.

Uit onze academische verkenning blijkt dat inspiratie voor verbetering te vinden is bij een groeiend aantal innovatieve initiatieven van toenemende kwaliteit. Zo blijkt het belang van kleinschalige, multifunctionele opvangvormen en van decentrale wooneenheden die in nauwe samenspraak met lokale overheden en andere belanghebbenden worden opgezet, waaronder *cohousing* en collaboratieve woonvormen zoals duurzame gemeenschappen en ecodorpen. Ook privacy blijkt een uiterst belangrijk onderdeel van een gezonde en veilige omgeving. Een van de cruciale succesfactoren voor goede asielopvang blijkt de mogelijkheid om niet alleen mee te praten, maar ook mee te beslissen. Dat is nodig om daadwerkelijk regie te kunnen nemen.

Mensen die meer praktische en emotionele ondersteuning ontvangen, hebben vaker werk, zijn mentaal gezonder en voelen zich meer thuis in Nederland.

Welzijn en ontwikkeling

Een veilige basis is belangrijk op het individuele niveau, maar ook voor bredere participatie in de samenleving. Het tweede principe dat we hanteren voor goede opvang is **het welzijns- en ontwikkelprincipe**. Uit onderzoek is bekend dat mensen die meer praktische en emotionele ondersteuning ontvangen tijdens de opvang vaker werk hebben, mentaal gezonder zijn en zich meer thuis voelen in Nederland. Ook op dit onderdeel van het huidige asielopvangsysteem hebben wetenschappers, inspecties en maatschappelijke organisaties veel kritiek geuit. Uit onze verkenning blijkt dat er inspirerende voorbeelden en pilots zijn. Hierbij blijkt dat het faciliteren van informele ontmoetingen cruciaal is. Dat gebeurt bijvoorbeeld via gedeelde sportvoorzieningen en open sportclubs, via buurt- en repaircafés. Ook werk en vrijwilligerswerk zijn belangrijke manieren om welzijn en ontwikkeling te versterken. In Zuid-Europese landen zoals Spanje en Italië bestaan er coöperatieve bedrijven waar asielzoekers en vluchtelingen soepeler opgenomen worden dan in reguliere bedrijven. In Nederland zijn er inmiddels een flink aantal organisaties en bedrijven die bijdragen aan *matching* tussen asielzoekers en vluchtelingen en bedrijven, en die zowel deze nieuwe werknemers als werkgevers ondersteunen en/of ontzorgen. Nu duidelijk wordt dat asielzoekers en vluchtelingen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van tekorten op de arbeidsmarkt, staan werkgevers hiervoor meer open, en wordt dit hier en daar al ingezet om het draagvlak voor het toelaten en opvangen van asielzoekers te bevorderen.

Sociaal-ruimtelijke inbedding

Opvanglocaties zijn naast verblijfplekken ook plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar ze hun sociale en professionele netwerken kunnen opbouwen of uitbreiden. De inbedding van opvanglocaties in de directe omgeving speelt een grote rol. Dit noemen we **het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe**. Als een opvanglocatie op een afgelegen plek ligt en moeilijk bereikbaar is, zal het lastig en minder aantrekkelijk zijn voor omwonenden om gebruik te maken van collectieve voorzieningen die op die locatie worden aangeboden. De meeste opvanglocaties zijn niet ontworpen vanuit de gedachte van een buurtfunctie. De materiële dimensie is hierbij ook belangrijk. Hoe de directe omgeving van het gebouw eruit ziet, bijvoorbeeld of er hekken, prikkeldraad of een slagboom zijn, maakt uit. Het maakt uit voor de woonervaring van bewoners, maar ook voor de reputatie en het draagvlak onder de omwonenden.

Lokale innovaties kunnen een belangrijke manier zijn om tot echte verbeteringen in het asielopvangsysteem te komen, maar de context van zeer lange asielprocedures en veel verhuizingen werpt ernstige belemmeringen op.

In deze academische verkenning zien we dat er interessante innovaties ontwikkeld zijn die veel beter aan dit principe tegemoet komen dan het huidige opvangsysteem. Met name het hanteren van een open ontwerp blijkt een succesfactor: met de buurt gedeelde voorzieningen zoals een kinderopvang, een buurthuiskamer, een skateboardpark, gedeelde tuinen of andere groene buitenruimtes. Dit soort ruimten zijn gemakkelijk toegankelijk, handig, en creëren mogelijkheden voor spontane, informele, veilige en niet-georganiseerde ontmoetingen. Actieve betrokkenheid en medebeslissingsrecht van bewoners van de opvanglocatie en van de buurt bij het ontwerp en de inrichting van deze voorzieningen, is een andere succesfactor. Ook goede openbaar vervoer voorzieningen zijn cruciaal voor inbedding.

Kosteneffectiviteit

Tot slot hebben wij opvang als goed bestempeld als de opvang de samenleving niet te veel kost. Zo is bekend dat noodopvang heel veel duurder is dan reguliere opvang. In deze verkenning laten we zien dat het economisch gezien belangrijk is om niet alleen naar de kosten maar ook naar de opbrengsten te kijken. Een regulier azc zo ontwerpen dat het een duurzame investering in de woningmarkt is, waar ook andere doelgroepen kunnen wonen, draagt bij aan wat gezien wordt als goede opvang. Lokale ondernemers laten deelnemen aan de aanbesteding van een azc en lokaal ondernemerschap stimuleren rondom een azc zijn voorbeelden van hoe de komst van een asielzoekerscentrum economische kansen kan bieden. Onderzoek laat bovendien zien dat er een positieve link bestaat tussen arbeidsparticipatie van bewoners en draagvlak voor asielcentra. Het gaat bij deze voorbeelden om het afwegen van kosten en baten: **het principe van kosteneffectiviteit.**

In deze academische verkenning laten we zien hoe er op veel plekken in Nederland én elders in Europa alternatieve en innovatieve vormen van opvang zijn ontwikkeld, ondanks politieke crises en belemmeringen in de context. Deze praktijkvoorbeelden hebben we geanalyseerd aan de hand van de hierboven beschreven vier principes voor goede opvang en vervolgens hebben we er concrete aanbevelingen aan gekoppeld.

Lokale innovaties kunnen een belangrijke manier zijn om tot noodzakelijke verbeteringen in het asielopvangsysteem te komen. Via deze innovaties wordt veel beter tegemoet gekomen aan de criteria voor goede opvang: basisbehoeften van een gezonde en veilige leefomgeving, welzijn en ontwikkeling, ruimtelijke inbedding en kosteneffectiviteit. Deze lokale innovaties kunnen als een vliegwiel fungeren. Inbedding van deze innovaties in lerende netwerken, robuust onderzoek en lokale sturing kunnen helpen bij snelle doorontwikkeling. We wijzen er echter ook op dat de context van zeer lange asielprocedures en veel verhuizingen hiervoor ernstige belemmeringen zal blijven opwerpen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
In- en aanleiding	7
1. Institutionele en organisatorische dimensies van opvang	14
1.1 Schaal, typen en spreiding van asielopvang	14
1.2 Verblijfsduur en stabiel verblijf in de asielopvang	17
1.3 Alternatieve opvangvormen: asielbuurtcentra en cohousing	18
1.4 Opvangorganisaties en 'new kids on the block'	20
1.5 Institutionele en economische inbedding van opvang	21
1.6 Beleid en interventies voor aandachtgroepen	23
1.7 Balans tussen zeggenschap, autonomie en kaders	24
1.8 Veiligheid en overlast	26
1.9 Lessen uit de opvang van Oekraïense ontheemden	29
1.10 De kosten en baten van asielopvang in context	30
1.11 Randvoorwaarden en strategieën voor duurzaam en consistent beleid	32
Aanbevelingen hoofdstuk 1: Institutionele dimensies van asielopvang	33
2. Ruimtelijke en materiële dimensies van opvang	34
2.1 Mate van centraliteit/periferie	34
2.2 Ontwerp en inrichting van de buitenruimten	35
2.3 Betrokkenheid van bewoners en omwonenden bij het ontwerpen van <i>buitenruimten</i>	38
2.4 Ontwerp van binnenruimten	39
2.5 Betrokkenheid bewoners bij het ontwerpen van <i>binnenruimten</i>	41
Aanbevelingen hoofdstuk 2: Ruimtelijke en materiële dimensies van asielopvang	43
3. Sociale dimensies van opvang	44
3.1 Geïstitutionaliseerde sociale activiteiten	44
3.2 Alledaagse ontmoetingen en ontmoetingsplekken	46
3.3 Sociale inbedding via werk	48
Aanbevelingen hoofdstuk 3: Sociale dimensies	51
4. Beeldvorming rondom asiel en asielopvang	52
4.1 Asielzoekers in het Europese medialandschap	52
4.2 Asielopvang in de lokale media: algemene trends	53
4.3 Beeldvorming en de relatie met draagvlak	54
4.4 Alternatieve en innovatieve opvangvormen en de relatie met beeldvorming	55
Aanbevelingen hoofdstuk 4: Beeldvorming	57
5. Reflecties en conclusies over goede asielopvang	58
Literatuurlijst	67

In- en aanleiding

De asielopvang staat onder grote druk en vraagt om vernieuwing. Dat blijkt uit de aanhoudende noodkreten van opvang- en maatschappelijke organisaties, gemeenten, woningbouwcorporaties, zorgverleners en de kritische rapporten van inspecties, mensenrechtenexperts en de Adviesraad Migratie.¹ In deze verkenning houden we het huidige asielopvangsysteem tegen het licht en kijken we naar mogelijkheden tot hervorming. We kijken zowel naar lange termijn systeemverandering als naar kleine maar diepgaande veranderingen. Deze hebben tastbare resultaten en de potentie om te cumuleren in grootschalige transformaties, de zogenaamde *small wins*.² Dit doen we door academische literatuur te verkennen, lessen uit de praktijk te bestuderen, en door terug te kijken naar het verleden.

Wat kunnen we leren uit het verleden?

Anders dan een aantal andere Europese landen heeft Nederland een sterk gecentraliseerd asielopvangsysteem, waarbij de volledige opvang van asielzoekers onder de Rijksoverheid valt. Het Centraal orgaan Opvang Asielzoekers is een zelfstandig bestuursorgaan dat onder het ministerie van Asiel en Migratie valt (voorheen Justitie en Veiligheid).³ Ook bestaat er in Nederland een rechtstreekse en volledige koppeling tussen de juridische asielprocedure en de opvang. Waar in een aantal andere Europese landen alleen de eerste fase van de asielprocedure gekoppeld is aan centrale opvang, geldt dat in Nederland voor de gehele procedure. Daardoor verblijven zowel mensen met zeer kansrijke als mensen met kansarme asielverzoeken in opvangcentra, totdat er een eindbeslissing is genomen op dat asielverzoek. Vanaf het ontstaan van dit asielsysteem in de jaren negentig is gebleken dat dit zeer lang kan duren, zelfs tot meerdere jaren. Pas na een positieve definitieve beslissing kan gezinshereniging worden aangevraagd. Opnieuw vaak een zeer langdurig proces. Dit is niet altijd zo geweest. Hieronder geven we een kort historisch overzicht van asielopvang in Nederland.

¹ Zie o.a. de Stand van Uitvoering van het COA (2025), de oproep van de VNG en Aedes (VNG Ledenbrief december 2024), het gezamenlijke rapport van de Inspectie Justitie en Veiligheid, de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, de Inspectie van het Onderwijs en de Nederlandse Arbeidsinspectie in 2023 over de veiligheid en ontwikkeling van kinderen in de asielopvang, de verschillende oproepen van het College voor de Rechten van de Mens en de Nationale Ombudsman, de rapporten en aanbevelingen van Het Europees Comité voor Sociale Rechten en adviezen van de Adviesraad Migratie in 2017, 2020, 2022 en 2025 (I) en 2025 (II).

² Termeer & Dewulf (2018).

³ Hier zien we ook verschillen tussen EU-landen. In Frankrijk en Duitsland valt asielopvang bijvoorbeeld onder het ministerie van Binnenlandse Zaken en in Spanje onder het ministerie van Inclusie en Sociale Zaken. Deze verschillen zijn belicht in de zogenaamde landenprofielen van de Asylum Information Database (AIDA) van de European Council on Refugees and Exiles (ECRE).

Historische overzichten van asielopvang zijn vaak gericht op de verschillende groepen die bescherming kwamen zoeken.⁴ Rond de Eerste Wereldoorlog ging de Nederlandse overheid zich bemoeien met de opvang van vluchtelingen.⁵ In het Lloyd hotel in Amsterdam werden vluchtelingen opgevangen. In 1939 gaf de Nederlandse regering opdracht tot de bouw van een groot vluchtelingenkamp voor Joodse vluchtelingen, Kamp Westerbork.⁶ Particuliere opvangorganisaties waren geen voorstander van de bewaakte grootschalige opvangkampen die door de Nederlandse overheid werden opgezet, maar zagen geen mogelijkheid om de opvang van grotere aantallen oorlogsvluchtelingen kleinschaliger te organiseren. De repatrianten en andere groepen migranten uit Indonesië die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland arriveerden, werden gehuisvest in barakken waar voorheen Joodse vluchtelingen verbleven. Naast barakken werden ook vakantiewoningen en hotels gebruikt voor de opvang van deze mensen.⁷ De naoorlogse woningnood maakte het lastig gebruik te maken van de bestaande woningvoorraad. Ook de Hongaren die in 1956 bescherming zochten, kwamen in eerste instantie terecht in kampen.⁸ De kosten van deze opvang werden zoveel mogelijk gedekt door inzamelingsacties onder burgers. Het Nationaal Comité Hulpverlening Hongaarse Volk, de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingenhulp en het Rode Kruis zamelden tien miljoen gulden in voor de opvang van Hongaren in Nederland.⁹ De Nederlandse regering gebruikte het argument van de woningnood om minder Hongaren op te vangen dan andere Europese landen. Tegelijkertijd werd de komst van de Hongaren gezien als een oplossing voor het tekort aan arbeiders in de bouw en in de mijnen. Na de centrale opvang stroomden de Hongaren door naar regionale opvanglocaties. Van daaruit gingen gezinnen naar een eigen woning en vrijgezellen naar pensions of naar een woonruimte die door de werkgever was geregeld.¹⁰

Particuliere initiatieven speelden aanvankelijk een belangrijke rol in de opvang van asielzoekers en vluchtelingen. Begin jaren negentig werd dit sterk gecentraliseerd en nam de Rijksoverheid de opvang van asielzoekers op zich, met het COA als uitvoeringsorganisatie. Vanaf 2016 hebben gemeenten, provincies en lokale organisaties weer een grotere rol.

In de jaren zestig en zeventig werd de opvang van asielzoekers uit onder andere Chili, Vietnam, Turkije, Ethiopië en Soedan grotendeels door lokale vrijwilligersorganisaties geregeld.¹¹ Een voorbeeld is het Steunpunt Vluchtelingen Nieuwegein, dat oorspronkelijk Vietnamese bootvluchtelingen hielp. In 1979

⁴ Zie bijvoorbeeld De Boer & Jansen (2023), Lucassen & Lucassen (2021) voor overzichten en het werk van Schrover (2023) voor thematische analyses, zoals over de ontwikkeling van beeldvorming over asielopvang door de jaren heen.

⁵ In die tijd werd er nog geen onderscheid gemaakt tussen asielzoekers en vluchtelingen. Pas na het in werking treden van het Vluchtelingenverdrag in 1951 gebeurde dat.

⁶ Minca & Ong (2016).

⁷ De Jong (2021).

⁸ Schrover (2022).

⁹ Van de Wijdeven (2016).

¹⁰ Van de Wijdeven (2016).

¹¹ Walaardt (2023).

werden deze organisaties samengevoegd tot de Landelijke Vereniging VluchtelingenWerk Nederland.

Met de komst van Tamils – in de jaren tachtig – veranderde er veel in de asielopvang. Voor het eerst werden op grote schaal aanvragen van asielzoekers in Nederland afgewezen en werd getwijfeld aan het recht op asielopvang voor iedereen. De overheid nam daarnaast asielopvang steeds meer op zich als taak. Vluchtelingen werden in eerste instantie opgevangen in zogenaamde ROA-woningen (Regeling Opvang Asielzoekers, 1987). Dit waren meestal pensions of hotels. De eerste asielzoekerscentra zoals we die nu kennen, betaald en opgezet door de centrale overheid, verzezen in Luttelgeest, Schalkhaar, Stevensbeek en Sweikhuizen. Dit waren in eerste instantie noodoplossingen, maar al snel bleken mensen daar lange tijd te verblijven.

Vanaf 1992 werd de verzelfstandiging van de asielopvang verder uitgewerkt in de Wet Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Het COA start in 1994 officieel als zelfstandig bestuursorgaan met de opvang en begeleiding van asielzoekers. In de beginjaren van het COA steeg het aantal asielzoekerscentra (en het personeel bij het COA) sterk omdat er veel vluchtelingen kwamen vanwege de oorlogen op de Balkan. De aandacht ging toen vooral uit naar het verwerven van opvanglocaties. Na deze pioniersfase begon het COA ook steeds meer aandacht te geven aan de begeleiding van asielzoekers en breidde het takenpakket zich uit. Er kwam medische zorg op locaties, aandacht voor toegang tot onderwijsprogramma's en het leren van de Nederlandse taal, en voorlichting over de asielprocedure en het leven in Nederland. Met het einde van de Balkanoorlogen rond het jaar 2000 gaan de aantallen asielzoekers omlaag, de aandacht verdwijnt, veel asielzoekerscentra sluiten en er lijken minder IND-medewerkers nodig. Met het uitbreken van de burgeroorlog in Syrië kwamen echter opnieuw veel vluchtelingen naar Europa en ook naar Nederland, vooral vanaf 2015. Daarmee komt er ook weer meer aandacht en beleid op dit terrein.

Sinds 2016 is er ook (hernieuwde) aandacht voor de rol van gemeenten, provincies en lokale maatschappelijke organisaties in de asielopvang. Dit zien we ook terug in beleidsontwikkelingen, zoals het Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom in 2016, de oprichting van de Regietafels als onderdeel van het Programma Flexibilisering Asielketen, de betrokkenheid van de VNG rond de Spreidingswet en de ontwikkeling van het alternatieve VNG-plan voor opvang en integratie.¹² Hoe gemeenten, particuliere- en maatschappelijke organisaties, burgerinitiatieven en burgers op een betekenisvolle manier betrokken kunnen worden, is een terugkerend vraagstuk.¹³

¹² Zie bijvoorbeeld het alternatieve plan voor opvang en integratie (2025) ontwikkeld door de VNG: <https://vng.nl/sites/default/files/2025-11/20251105-06b-resolutie-alternatief-plan-van-opvang-tot-integratie.pdf>.

¹³ Zie 'Asielopvang uit de crisis' van de Adviesraad Migratie en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) (2022) en het adviesrapport 'Asielopvang als maatschappelijke opgave' (2025) van dezelfde twee raden.

In deze terugblik valt een aantal zaken op. Allereerst dat er in de loop van de jaren verschillende type opvang en opvangorganisaties waren. In de eerste decennia speelden particuliere initiatieven een belangrijke rol in de opvang van vluchtelingen. Een tweede ontwikkeling is dat er gaandeweg, ondanks politieke wisselingen, een sterk gecentraliseerd 'regime' is opgezet. Dit opvangregime bestaat uit een aantal gevestigde actoren (zoals het COA), wet- en regelgeving en richtlijnen. Een derde constatering is dat er daarnaast al jaren her en der wordt geëxperimenteerd met alternatieve vormen van opvang in zogenaamde niches waar doorgaans relatief nieuwe stakeholders samenwerken aan innovaties en alternatieven.¹⁴

In deze academische verkenning houden we de asielopvang in Nederland kritisch tegen het licht, en kijken we naar mogelijkheden tot hervorming. Wetenschappers en maatschappelijke organisaties pleiten er al langer voor om de asielopvang te hervormen. Opvallend is dat er in het debat doorgaans veel aandacht is voor wat er niet goed gaat: de meeste oproepen tot hervorming gaan over de belemmerende factoren van de huidige opvang. Er is weinig aandacht voor hoe 'goede' opvang er uit ziet, hoe die werkt, en hoe we die voor elkaar kunnen krijgen.

Wat is goede opvang?

De dominante manier van organiseren van asielopvang in Nederland is sober en met beperkte mogelijkheden tot sociaal contact met Nederlanders. De redenering hierachter is dat asielzoekers waarvan nog niet is vastgesteld of ze in Nederland mogen blijven, niet moeten wennen aan hun nieuwe thuis en zich vooral dienen voor te bereiden op terugkeer naar het land van herkomst. De praktijk is echter dat veel mensen uiteindelijk in Nederland blijven omdat ze, vaak na lang wachten, alsnog een vluchtelingenstatus krijgen. In 2024 heeft de IND over 21.180 eerste asielaanvragen beslist en in 75% van de gevallen een verblijfsvergunning toegekend. Voor Syriërs was dit percentage zelfs 95%.¹⁵

Onderzoek heeft aangetoond dat de eerste jaren in de opvang – als ze anders worden ingericht – veel productiever en gezonder kunnen worden.¹⁶ We verkennen in dit rapport hoe asielopvang op een menswaardige, economisch rendabele, gezonde en sociale manier ingericht kan worden voor zowel asielzoekers als voor de buurt én wat daarvoor nodig is.

Goede opvang kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. In deze verkenning werken we met vier principes. Deze principes zijn gebaseerd op inzichten uit verschillende wetenschappelijke vakgebieden: juridisch,

¹⁴ Dit begrip wordt veel gebruikt in transitiestudies, zie o.a. het werk van Geels & Schot (2007) dat niches beschrijft als het microniveau, zoals incubatieruimten en labs, waar radicale nieuwigheden ontstaan. Niche-innovaties worden doorgaans ontwikkeld door kleine netwerken van toegewijde actoren, vaak buitenstaanders of marginale actoren (Geels & Schot, 2007). Een belangrijk inzicht uit transitietheorie is dat 'de interactie tussen niches en regimes kan worden begrepen als een dialectisch proces van innovatie, verovering en vertaling, waarbij niches en regimes in gelijke mate betrokken zijn' (Avelino et al., 2016).

¹⁵ IND: [Cijfers over vluchtelingen in Nederland](#).

¹⁶ Engbersen et al. (2015), Adam et al. (2019).

sociaalpsychologisch, sociaalgeografisch en economisch. We kijken naar 1) de basisbehoeften voor bewoners; 2) welzijns- en ontwikkelmogelijkheden; 3) ruimtelijke inbedding en publieke en maatschappelijke waarde, en 4) en naar de kosten en baten van asielopvang.

- 1) Ten eerste zijn er juridische richtlijnen en kwaliteitsnormen die bepalen waar opvang minimaal aan moet voldoen. De Europese Opvangrichtlijn en de Herziene Opvangrichtlijn bevatten normen die gebaseerd zijn op mensenrechtelijke standaarden rondom materiële en immateriële dimensies van opvangvoorzieningen.¹⁷ De huidige Opvangrichtlijn is in Nederland geïmplementeerd in de Regeling Verstrekkingen Asielzoekers (2005).¹⁸ Nederlandse opvangorganisaties hebben daarnaast ook kaders opgesteld. Zo werkt het COA al jaren met een Ruimtelijk Programma van Eisen. Het gaat hier om **het principe van de basisbehoeften en rechten**. VluchtelingenWerk heeft elementen van een Kwaliteitskader geformuleerd die behalve van basisbehoeften ook uitgaan van andere uitgangspunten, zoals bewonersparticipatie en zeggenschap. In sommige Europese landen zijn er naast landelijke kwaliteitskaders voor opvanglocaties ook lokale kwaliteitskaders opgesteld door gemeenten, zoals in sommige Duitse steden. De verschillende Nederlandse kwaliteitskaders, zoals het Kwaliteitskader gemeentelijke opvang, het Kwaliteitskader COA en het Kwaliteitskader van VluchtelingenWerk laten zien waar een opvang minimaal aan moet voldoen, rekening houdend met de veiligheid en de rechten van bewoners.
- 2) Ten tweede kan (asiel)opvang als goed worden bestempeld vanuit bewoners en werkgevers, onderwijs- en maatschappelijke instellingen als het bijdraagt aan mentale gezondheid van bewoners en als het als springplank kan fungeren naar participatie in de bredere samenleving. Dit principe noemen we **het welzijns- en ontwikkelprincipe**. In opvangcentra wordt de basis gelegd voor participatie in de samenleving. Dit principe sluit aan bij een bredere maatschappelijke discussie over Leven Lang Ontwikkelen (LLO).

¹⁷ Een belangrijke ontwikkeling hier is dat verschillende mensenrechtenexperts onlangs fundamentele zorgen hebben geuit over diverse onderdelen van de Herziene Opvangrichtlijn, in het bijzonder over de impact van deze hervorming op de bewegingsvrijheid van asielzoekers. Zie bijvoorbeeld Slingenberg (2024). Zie verder ook de EASO-normen en het richtsnoer van de European Asylum Support Office (EASO) voor opvangvoorzieningen (2016). Deze laatste richtlijn is opgesteld door deskundigen uit verschillende lidstaten en belangenorganisaties, alsmede het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA) en het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen (UNHCR).

¹⁸ Dat deze juridische richtlijnen en mensenrechtelijke normen zijn vastgelegd wil niet zeggen dat rechten worden gewaarborgd. Volgens het College voor de Rechten van de Mens (advies 2025) zijn de mensenrechtelijke normen momenteel onvoldoende geoperationaliseerd dan wel geïmplementeerd, op een wijze die in overeenstemming is met het EU-Handvest van de grondrechten en de mensenrechtenverdragen waarbij de EU-lidstaten partij zijn. Ook is onvoldoende toelichting op welke wijze deze rechten worden gewaarborgd. De richtlijn biedt daarnaast veel ruimte, zo staat er bijvoorbeeld niet in of asielzoekers in grootschalige of juist kleinschalige opvangcentra moeten worden opgevangen (zie ook Slingenberg & Fahad, 2024).

- 3) Ten derde kunnen vanuit een geografisch en ruimtelijk oogpunt opvanglocaties als goed worden gedefinieerd als het plekken zijn die ontmoetingen en activiteiten faciliteren, zowel binnen de opvang als daarbuiten. Dit noemen we **het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe**. Dit principe van goede opvang gaat over inpassing in de fysieke omgeving en raakt nauw aan het welzijns- en ontwikkelprincipe wanneer buurtbewoners kunnen werken aan het opbouwen of uitbreiden van sociale en professionele netwerken.
- 4) Vanuit een economisch perspectief kan opvang als goed worden bestempeld als asielopvang de samenleving niet te veel kost. We bedoelen hiermee de economische kosten van de locatie zelf, maar ook de bredere maatschappelijke kosten zoals afhankelijkheid van uitkeringen en medische kosten als gevolg van slechte opvang. Dit laatste sluit aan bij het eerste principe van basisbehoeften en rechten. Ontwikkelkosten van nieuwe locaties kunnen worden gecompenseerd wanneer een azc zo ontworpen is dat het een duurzame investering in de woningmarkt is, waar later ook andere doelgroepen kunnen wonen. Het stimuleren van arbeidsmarktparticipatie van bewoners levert de samenleving bovendien veel op. Het gaat bij deze voorbeelden om **het principe van kosteneffectiviteit** en maatschappelijke baten. Het economische principe heeft dus raakvlakken met het tweede principe, van ontwikkeling.

Methodologie

Voor deze verkenning hebben we academische studies over asielopvang in Europa geanalyseerd. Hierbij hebben we breed gezocht in verschillende disciplines: gezondheidswetenschappen, antropologie, bestuurskunde, economie, criminologie, sociologie, rechten, planologie, geografie en geschiedenis. Naast academische literatuur hebben we ook zogenaamd grijze literatuur meegenomen (beleidsrapporten, websites van initiatieven, evaluaties van adviesbureaus). Rapporten van (Horizon)projecten bleken een goede bron voor praktijkvoorbeelden. Scripties hebben we meegenomen omdat ze soms verrassende casestudies bevatten. In de laatste fase van het onderzoek is één keer gericht gebruikgemaakt van een wetenschappelijke AI-tool om te controleren of de verkenning een evenwichtige vertegenwoordiging van onderzoek uit verschillende Europese landen en taalregio's bevatte. Deze tool is niet gebruikt voor het zoeken naar literatuur of voor de analyse.

Leeswijzer

De verkenning bestaat uit vijf hoofdstukken die verschillende elementen van goede asielopvang in beeld brengen. Voor de indeling van de hoofdstukken hebben we onderscheid gemaakt tussen de institutionele (hoofdstuk 1), ruimtelijke/materiële (hoofdstuk 2) en sociale (hoofdstuk 3) dimensie van asielopvang. Hoofdstuk 4 gaat in op de beeldvorming rondom asielmigratie en asielopvang. Het laatste hoofdstuk

(5) geeft een conclusie en reflectie op het belang en de beperkingen van de door ons gepresenteerde innovaties in asielopvang.

Elk hoofdstuk geeft een overzicht van wat er bekend is uit de academische literatuur en laat de uitdagingen zien binnen de context van asielopvang. Per hoofdstuk brengen we relevante praktijkvoorbeelden en innovaties in beeld en linken we deze aan de vier principes van 1) basisbehoeften, 2) welzijn en ontwikkeling, 3) sociaal-ruimtelijke inbedding, en 4) kosteneffectiviteit. We zetten in deze verkenning de perspectieven van bestuurders, medewerkers en omwonenden naast elkaar om verschillende invalshoeken en belangen te belichten.¹⁹ We sluiten elk hoofdstuk af met aanbevelingen.

¹⁹ De stemmen van medewerkers van asielopvang worden vaak onvoldoende gehoord. De ervaringen van medewerkers in dergelijke centra en de raakvlakken of gedeelde belangen tussen hen en de bewoners worden vaak onvoldoende belicht. Onderzoekers uit België (Fournier et al., 2024) wijzen op het belang van het erkennen van deze stemmen, aangezien de medewerkers een cruciale rol spelen in het dagelijkse functioneren van opvangsystemen. In eerder onderzoek (Geuijen, 1998) werd dit ook al erkend. Andere onderzoekers pleiten ervoor om ontwikkelingen zoals toenemende marktwerking en/of privatisering ook vanuit een vergelijkend internationaal perspectief en vanuit het perspectief van werknemers te onderzoeken (zie Peroni, Devitt & Faas, 2025).

1. Institutionele en organisatorische dimensies van opvang

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op ontwikkelingen rondom de institutionele context en organisatie van asielopvang. Hiermee bedoelen we welke partijen er bij de organisatie betrokken zijn, de regelgeving in en rondom de opvanglocaties, de schaal, maar ook de institutionele inbedding (met welke organisaties wordt er samengewerkt), en de financiering van asielopvang. We richten ons daarbij steeds op de vraag hoe deze institutionele context kan bijdragen aan opvang die recht doet aan de vier principes voor goede opvang. Het doel is dus niet om een analyse van beleid, wet- en regelgeving of een vergelijking van Europese opvangregimes te geven. Daarvoor verwijzen we naar vergelijkende studies en databases.²⁰

Verreweg de meeste wetenschappelijke studies zijn vooral kritisch over hoe asielopvang wordt georganiseerd en signaleren schadelijke gevolgen van opvangregimes voor het welzijn en de gezondheid van opvangbewoners.²¹ In de maatschappelijke en politieke discussies is relatief veel aandacht voor institutionele dimensies, zoals de capaciteit van organisaties betrokken bij de opvang en inconsequent beleid.²² Daarnaast is er vanuit inspecties en experts, zoals de Nationale Ombudsman, de Kinderombudsman en de Adviesraad Migratie al langer kritiek en zorg over het kortetermijndenken en het op- en afschalen van opvangcapaciteit, en de mensenrechtelijke gevolgen van de opvangcrisis en onbehoorlijk overheidsoptreden.²³

1.1 Schaal, typen en spreiding van asielopvang

Bewoners en lokaal betrokken partijen hechten doorgaans veel belang aan kleinschalige en decentrale opvangvoorzieningen en zijn kritisch op centrale, grootschalige opvanglocaties.²⁴ Een veelgenoemd voordeel is dat bewoners van kleinschaligere opvanglocaties doorgaans meer contacten met de buurt en omwonenden hebben.²⁵ Ook blijkt uit onderzoek onder **opvanglocatiemedewerkers** in enkele landen dat zij het belang van kleinschalige opvang onderstrepen.²⁶

²⁰ Zie bijv. Meyer, Nicolosi & Solano (2025) en de Asylum Information Database (AIDA) van De Europese Raad voor Vluchtelingen en Ontheemden (ECRE).

²¹ Brown, Gill & Halsall (2022).

²² Kox, Van Liempt & Smits (2023).

²³ Zie [nieuwsberichten uit 2024](#) en het rapport 'De Crisis Voorbij' van de Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman en de verschillende adviezen van de Adviesraad Migratie, waaronder [Pieken en dalen](#) (2017), [Asielopvang uit de crisis](#) (2022, samen met ROB), [Oproep tot een duurzaam migratiebeleid](#) (2020), [Asielopvang als maatschappelijke opgave](#) (2025, samen met ROB), [Van crisisaanpak naar toekomstgericht migratiebeleid](#) (2025). De term 'onbehoorlijk bestuur' en 'onbehoorlijk overheidsoptreden' staat bijvoorbeeld in de zorgenbrief van de Nationale Ombudsman en Kinderombudsman (2025) naar aanleiding van de in 2025 voorgestelde asielmaatregelen. Zie verder ook Emmerik & Barkhuysen (2023).

²⁴ Zie o.a. Lubbers, Coenders & Scheepers (2006), Aumüller, Daphi & Biesenkamp (2015), Huijnk, Dagevos & Miltenburg (2017), Hauge, Stoa & Demizou (2016).

²⁵ Khalil & Tjaden (2025).

²⁶ Sarolea et al. (2021, p.144).

Relatief onderbelicht is de **impact** van de schaalgrootte van asielopvang op de **gezondheid** van bewoners.²⁷ Langdurig verblijf in grootschalige opvangcentra is wel in verband gebracht met gezondheidsrisico's en langdurige werkloosheid, maar er is nog veel onbekendheid over concrete nadelige gevolgen.²⁸ Centrale opvangcentra voldoen bijvoorbeeld vaak niet aan de specifieke huisvestingsbehoeften van zwangere vrouwen of bewoners met zorgproblematiek. Zo kunnen bewoners met diabetes hun bloedsuiker vaak niet goed reguleren door cateringmaaltijden en een gebrek aan zelfstandige kookruimten.²⁹ Deze praktijk staat op gespannen voet met het sociaaljuridische principe van basisbehoeften, zoals opgenomen in de EASO-richtsnoer, waarin staat dat er specifieke regelingen gelden voor bewoners met bijzondere voedingsbehoeften, zoals zwangeren en personen met chronische ziekten (Indicator 21.5).

In veel EU-landen worden asielzoekers opgevangen in grootschalige aankomstcentra én kleinschaligere centra en zelfstandige woonunits

Bewoners delen hun kamers doorgaans met (meerdere) onbekenden, waardoor het ook lastig is om **gevoelige (medische) informatie** voor anderen verborgen te houden en om medicijnen koel en veilig op te slaan buiten het zicht van anderen.³⁰ Uit enkele Duitse studies is gebleken dat de verhuizing naar kleinschaligere opvanglocaties voor de bewoners tot meer welzijn leidt. Dit uitte zich onder meer in minder slaapproblemen en meer privacy en autonomie.³¹ Tijdens de coronapandemie was dit thema actueel, vanwege de zorgen over gezondheidsrisico's van langdurig verblijf in grootschalige centrale opvang en de impact van lockdownmaatregelen op het (mentale) welzijn van bewoners.³²

Maar wat is grootschalig of kleinschalig? **Schaal** is een relatief begrip en er zijn geen Europese uniforme standaarden. In veel EU-landen worden asielzoekers opgevangen in grootschalige aankomstcentra en kleinschaligere centra en woonunits. In vergelijking met Scandinavische landen en Denemarken wordt er in Nederland veel gebruik gemaakt van grootschalige centrale opvangcentra.³³ In Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk waren in 2024 meer dan 70% van de opvangplekken decentrale (semi-zelfstandige) wooneenheden.³⁴ In Duitsland verhuizen opvangbewoners na verblijf in centrale aanmeld- en opvanglocaties,

²⁷ Perolini (2020), Rast, Hintermeier, Bozorgmehr & Biddle (2024).

²⁸ Zie Vroome & Van Tubergen (2010) en Bevelander et al. (2019). De doorgaans hoge kamerbezetting en overbevolking in grootschalige centrale opvanglocaties zorgen voor slaapproblemen, wat vervolgens weer nadelige effecten heeft op het concentratie en participatievermogen van bewoners.

²⁹ EKANN en Medisch Contact (2023). Bewoners delen hun kamers doorgaans met (meerdere) onbekenden, waardoor het ook moeilijk is om gevoelige (medische) informatie voor anderen verborgen te houden en om deze medicijnen koel en veilig op te slaan buiten het zicht van anderen.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² ECDC (2021).

³³ Zie Khalil & Tjaden (2025).

³⁴ Zie Beeckmans & Geldof (2022).

afhankelijk van de deelstaat, naar kleinschaligere en/of (semi)zelfstandige woonruimtes.³⁵ In Oostenrijk zijn er per regio voorwaarden verbonden aan overplaatsing naar zelfstandige units (zoals A1 niveau of perspectief op een verblijfsstatus).³⁶

Hoewel verschillende Europese landen gebruik maken van verdeelsleutels of spreidingsmechanismen, zijn er substantiële verschillen in het **spreidingsbeleid** van Europese landen.³⁷ Daarom is het belangrijk om bij discussies over de inzet van spreidingsbeleid, eerst deze verschillen te belichten door ze te duiden vanuit de uiteenlopende politieke- en beleidscontexten, het type beleidsmechanisme en de criteria.³⁸

In landen waar de betrokkenheid van lokale en regionale overheden niet wettelijk vastgelegd is door middel van formele spreidingsmechanismen, dus zonder *responsibility sharing*, is er al langer discussie over spreidingsbeleid. Soms is er ook politieke strijd tussen enerzijds centrale en federale en anderzijds regionale en lokale overheden. In Spanje is er bijvoorbeeld geen spreidingsmechanisme voor de asielopvangfase, maar hebben regionale en lokale overheden wel jaren druk uitgeoefend om tot een meer formele verdeling van verantwoordelijkheden te komen.³⁹ In Luxemburg hielden lokale overheden plannen om de verdeling van asielopvanglocaties wettelijk vast te leggen juist tegen en leidden capaciteitstekorten soms tot frictie tussen landelijke en lokale overheden.⁴⁰ Soms is er formeel geen spreidingsbeleid, maar zijn er de facto wel verdeelbesluiten of regionale afspraken, hoewel de effectiviteit en populariteit daarvan snel lijkt af te nemen.⁴¹

Het verminderen van het aantal verhuizingen naar steeds andere opvanglocaties is een belangrijke randvoorwaarde voor menswaardige en kostenefficiënte opvang

De criteria op basis waarvan asielzoekers worden gekoppeld aan regio's zijn tot slot al langer onderwerp van discussie en kritiek. Een relatief nieuw thema is de wijze waarop digitale technologieën worden ingezet ten behoeve van een betere 'match' en daarmee betere baankans. Het gebruik van geomatching algoritmes is echter ook een thema waar groeiende zorgen over zijn, vanwege het risico op privacy schending en discriminerende algoritmes.⁴² Op het moment van deze verkenning stond EU-breed vergelijkend onderzoek naar spreidingsbeleid en

³⁵ Adam et al., (2019)

³⁶ Zie AIDA (2025) <https://asylumineurope.org/reports/country/austria/reception-conditions/access-and-forms-reception-conditions/forms-and-levels-material-reception-conditions/>.

³⁷ Bartl & Lutz (2025), Solodoch (2024).

³⁸ De politisering van migratie door politieke partijen kan zowel de ontwikkeling van restrictievere vormen van spreidingsbeleid bevorderen als belemmeren (Bartl & Lutz, 2025).

³⁹ Garcés Mascareñas & Moreno Amador (2020).

⁴⁰ Vianelli & Nienaber (2024).

⁴¹ Anderzijds komt het soms ook voor dat er in een land een regio of deelstaat incidenteel weigerde om mee te werken aan verplicht spreidingsbeleid, wat tot fricties en spanningen leidde, zie Bartl (2021).

⁴² Alajak et al. (2025).

nieuwe ontwikkelingen rondom spreidingsmechanismen binnen lidstaten nog in de kinderschoenen. Dat bemoeilijkt een uitgebreidere beschouwing van spreidingsbeleid vanuit de vier principes voor goede opvang.

1.2 Verblifdsduur en stabiel verblijf in de asielopvang

Verhuizingen, transfers, overplaatsingen. Het zijn verschillende benamingen voor hetzelfde fundamentele probleem in het Nederlandse asielopvangsysteem. Al jaren blijkt uit onderzoeken en rapportages van Inspecties dat een stabiel en kort verblijf (in plaats van regelmatige overplaatsingen) essentieel is voor de gezondheid, welzijn, ontwikkeling en participatie van bewoners, en dat dit ook positief doorwerkt op medewerkers en de omgeving. De effecten van **overplaatsingen** zijn dermate schadelijk dat het verminderen van transfers een belangrijke randvoorwaarde is voor menswaardige en kostenefficiënte opvang. Uit monitoring blijkt dat in de periode 2022-2024, 42%, oftewel 22.810 statushouders, 3 keer of vaker wisselden van opvanglocatie.⁴³ In Nederland zijn enkele maatschappelijke organisaties en gemeenten met het COA overeengekomen dat bewoners niet tussentijds worden overgeplaatst.⁴⁴ In deze gevallen kwam het initiatief vanuit maatschappelijke organisaties of gemeenten. Deze werkwijze lijkt tot op heden niet verder opgeschaald.

Een andere structurele uitdaging is de **lange verblijfsduur** van asielmigranten op opvanglocaties. De lange wachttijden worden vaak veroorzaakt door nationale en internationale ontwikkelingen, waaronder capaciteitstekorten, fluctuerende instroom en/of de lange aanloop naar nieuwe (Europese) beleidsontwikkeling en regelgeving. Lokale actoren zijn vaak de drijvende kracht achter duurzame en menswaardige opvanginitiatieven, maar kunnen op de lange wachttijden rond procedures weinig invloed uitoefenen. Toch zien we in enkele landen dat er lokale initiatieven zijn om het verblijf in grootschalige opvangcentra te verminderen. Zo werd al jaren geleden de stad Leverkusen in Duitsland bekend om het 'Leverkusenmodel' waarbij asielmigranten zo snel mogelijk worden opgevangen in zelfstandige woningen en kleinschalige opvangplekken.⁴⁵ In Duitsland is deze aanpak door verschillende steden overgenomen, de uitvoering loopt echter wel moeizaam en langzaam door krapte op de woningmarkt. In Nederland is een bijkomstige zorg dat naast een relatief lang verblijf in de centrale opvang, deze wachttijd ook nog eens grotendeels onbenut wordt. Dit komt mede door de verhuizingen, lange wachttijden bij procedures en door de beperkte regionale koppeling en uitplaatsing van statushouders.⁴⁶

⁴³ Zie CBS (2025b). Dashboard CBS Statistiek Wet Inburgering (SWI) en Algemene Rekenkamer (2026).

⁴⁴ Zie bijvoorbeeld de aanpak van de maatschappelijke organisatie Thuis in Oss (van Dam, 2026).

⁴⁵ Zie Auslender (2022).

⁴⁶ Zie bijvoorbeeld het laatste rapport van de Algemene Rekenkamer (2026).

1.3 Alternatieve opvangvormen: asielbuurtcentra en cohousing

Op veel plekken in Europa is er geëxperimenteerd met innovatieve collectieve woonprojecten en collaboratieve opvangvormen, waarbij bewoners en omwonenden samen activiteiten kunnen organiseren in gemeenschappelijke ruimten. Activiteiten zoals samen koken kunnen leiden tot duurzame relaties en vriendschappen.⁴⁷ Opvangcentra kunnen als een **buurthuis** fungeren waar bewoners en omwonenden elkaar kunnen ontmoeten in gemeenschappelijke ruimten, zoals buurtwoonkamers, tuinen en werkplaatsen. In Nederland zijn er sinds enkele jaren locaties waar gewerkt wordt aan het transformeren van een 'azc' naar een 'abc' setting: een asielbuurtcentrum, zoals binnen de gemeente Utrecht.⁴⁸

Wanneer een buurthuiskamer uit het zicht van de buurt ligt, achter slagbomen en hekken, of niet rolstoeltoegankelijk is, is het echter lastig en onaantrekkelijk voor omwonenden om gebruik te maken van collectieve voorzieningen. Hier zit meteen het spanningsveld: de meeste opvanglocaties zijn niet ontworpen vanuit de gedachte van een buurtfunctie, waardoor het een uitdaging is om buurthuiskamers op opvanglocaties onderdeel te laten worden van de lokale infrastructuur. Bij dit soort innovatieve projecten is daarom een integrale benadering van belang.

Een vergelijkbare ontwikkeling is het experimenteren met verschillende vormen van **cohousing**, locaties waarbij asielzoekers samenwonen met andere bewonersgroepen, waaronder erkende vluchtelingen (statushouders) en jongeren. In verschillende Europese steden zijn projecten waar statushouders samenwonen met studenten of met ouderen opgezet.⁴⁹ Deze projecten worden vaak top-down door lokale overheden, en in eerste instantie als tijdelijke pilotprojecten, opgezet.⁵⁰ Waar collectieve woonprojecten voorheen vooral voortkwamen vanuit *grassroots*-initiatieven, worden ze inmiddels ook gefaciliteerd door woningbouwverenigingen en overheidsinstanties. Het gaat vaak om flexwoningen, wat betekent dat er sprake is van een tijdelijk contract, een tijdelijke locatie of een tijdelijk bewoonbaar gebouw. Dit type woningen kan snel gerealiseerd worden en is een oplossing voor gemeenten met woningnood. Maar goede opvang is meer dan alleen huisvesting en het tijdelijke karakter van flexwoningen maakt het suboptimaal als oplossing voor de langere termijn.

De positieve impact van collectieve woonvormen op de vestigingservaringen van nieuwkomers en de meerwaarde voor omwonenden is door verschillende onderzoeken vastgesteld.⁵¹ Maar verschillende studies hebben ook laten zien dat

⁴⁷ Zie Rast, Younes & Ghorashi (2019).

⁴⁸ Bron: Plan Einstein, [Waarom investeren in asielopvang belangrijk is | Plan Einstein](#), zie ook Miellet (2022a).

⁴⁹ Zie Davelaar et al. (2018), Kim (2022), Mahieu & Coudenberg (2020), Tinnemans et al. (2020), Velden et al. (2017), Oliver, Geuijen & Dekker (2020).

⁵⁰ Zie bijv. de Urban Innovative Action projecten CURANT in Antwerpen en Plan Einstein in Utrecht.

⁵¹ Zie Czischke & Huisman (2018), Mahieu & Van Caudenberg (2020), Tinnemans et al. (2020).

dit niet vanzelfsprekend is en dat het voor sommige bewoners beter uitpakt dan voor anderen. Zo laten Oliver et al. (2021) zien hoe in Plan Einstein de cohousing in de startfase goed werkte. Toen woonden er circa 40 jonge, alleengaande asielzoekers met 38 Nederlandse jongeren. Later ging het project volledig van start, waarbij de 38 Nederlandse jongeren met 400 asielzoekers samen kwamen te wonen. Het cohousing karakter ging hier door deze schaalvergroting verloren.

Gemengde woonvormen met asielzoekers hebben andere effecten dan woonprojecten met statushouders

De positieve effecten van cohousing projecten komen bovendien beter tot hun recht in kleinschalige woonprojecten met een gelijkwaardige mix wat betreft afkomst en gender. Khaloufi (2021) onderzocht gemengd wonen projecten met studenten en statushouders in Amsterdam en vond dat in deze projecten de veiligheid voor vrouwelijke bewoners niet altijd was gegarandeerd.⁵² Mahieu & Caudenberg (2020) laten zien dat er mogelijk ook een kwantitatieve ondergrens kan zijn. Zo constateerden zij dat het samenwonen van slechts één jonge vluchteling met één jonge student of starter tot onvoorziene gevolgen leidde. Zo bleek dat de vaak vrouwelijke student/starter zich regelmatig (te) intensief bemoeide met het persoonlijke leven van de vluchteling.⁵³ Voor statushouders die de Nederlandse of Engelse taal machtig zijn is het positieve effect zichtbaarder. Vanuit een genderperspectief is een belangrijke bevinding dat gemeenschappelijke ruimten in gemengd wonen projecten vaak gedomineerd worden door mannen en vrouwelijke statushouders zich hierdoor niet altijd veilig voelen. Gemengde woonvormen met asielzoekers zijn bovendien anders dan woonprojecten met statushouders, omdat asielzoekers veel onzekerheid hebben over hun toekomst in Nederland, wat hun manier van settelen beïnvloedt.

Mahieu & van Caudenberg (2020) laten zien dat collectief wonen projecten naast sociale contacten ook toegang geven tot praktische support en informatie die asielzoekers helpen hun weg te vinden in de samenleving. Naast de sociaal-ruimtelijke inbedding is dus ook het faciliteren van ontmoetingen binnen bestaande woonprojecten van belang. Naast cohousing opgezet door lokale overheden en woningbouwcorporaties zijn er ook voorbeelden van collaboratieve woonvormen opgezet door duurzame woongemeenschappen.⁵⁴

⁵² Khaloufi (2021).

⁵³ Mahieu & Caudenberg (2020).

⁵⁴ Birkner & Apostolopoulou (2025).

1.4 Opvangorganisaties en 'new kids on the block'

Bij asielopvang zijn doorgaans een scala aan **organisaties en overheidsinstanties** betrokken. In verschillende Europese landen is er een hoge mate van centralisering en ligt de verantwoordelijkheid voor opvang bij enkele partijen, vaak nationale opvangorganisaties en lokale overheden.⁵⁵

Politieke crises kunnen nieuwe organisaties de mogelijkheid bieden om te experimenteren met alternatieve vormen van asielopvang.⁵⁶ Dit patroon, waarbij een politieke crisis een *window of opportunity* vormt voor **maatschappelijke organisaties** en andere spelers om (intensiever) betrokken te raken, zien we in meer Europese landen (zie tabel 1). De maatschappelijke organisaties achter deze alternatieve opvanglocaties hebben verschillende organisatiestructuren. Soms gaat het om een lokale of regionale stichting, op andere plekken zijn coöperaties of culturele organisaties de kartrekker bij het ontwikkelen van nieuwe vormen van asielopvang.

Tabel 1: Enkele voorbeelden van opvang en woonlocaties gerund door maatschappelijke organisaties en/of door lokale samenwerkingsverbanden

Land	Naam opvanglocatie	Opgericht
België	Plateforme Citoyenne de Soutien aux Réfugiés, Brussel	2015
België	Ukrainian Voices Refugee Committee, Brussel	2022
Duitsland	Grandhotel Cosmopolis, Augsburg	2013
Duitsland	Refugio, Berlijn	2015
Duitsland	Bellevue di Monaco, München	2015
Duitsland	Haus der Kulturen, Lüneburg	2018
Frankrijk	Centre Provisoire d'Hébergement, CeCler, Pessat-Villeneuve	2018
Frankrijk	Les Terrasses Solidaires, Briançon	2017
Frankrijk	Les Grand Voisins, Parijs	2015-2020
Frankrijk	Les Cinq Toits, Parijs	2018-2023
Groot-Brittannië	Ubuntu Women Shelter, Glasgow	2019
Italië	Jungi Mundu, Camini	2011
Nederland	Thuis in Oss, Oss	2016

Naast deze maatschappelijke initiatieven zijn er ook voorbeelden van kleine dorpsgemeenschappen waar vluchtelingen zijn opgevangen door lokale verenigingen en inwoners, veelal in samenwerking met de lokale afdeling van het Rode Kruis. In Finland werd deze aanpak bekend als het 'Nagu-model':

⁵⁵ Glorius et al. (2019), Garcés-Mascareñas & Gebhardt (2020).

⁵⁶ Larruina, Boersma & Ponzoni (2019), Geuijen, Oliver & Dekker (2020).

"In het 'Nagu-model' van integratie is niets nieuws gecreëerd door de vrijwilligers voor de nieuwkomers. In plaats daarvan werden ze geïntegreerd in de normale activiteiten van de bestaande organisaties en de samenleving in Nagu."⁵⁷

Een vergelijkbaar voorbeeld van een publiek-private samenwerking in Nederland is de Kamper aanpak ontwikkeld door de Protestantse Kerk Nederland, de gemeente Kampen, stichting Thuisgevers en lokale verenigingen in Kampen.⁵⁸ Een kritische kanttekening bij de aandacht voor maatschappelijke initiatieven is dat veel civil society initiatieven overheidsbeleid volgen en/of afhankelijk zijn van overheidsfinanciering, wat het lastiger maakt om kritisch te zijn.⁵⁹ Ervaren systeemfalen en druk op de opvangketen heeft er in sommige perioden wel voor gezorgd dat er ruimte ontstond voor nieuwe vormen van samenwerking tussen overheidsinstanties en maatschappelijke organisaties.⁶⁰ Toch is het belangrijk om juist deze 'crisis-framing' kritisch te bevragen. Wetenschappers en opvangorganisaties pleiten er al langer voor om opvang uit de crisis- en nood sfeer en daarmee ook uit de sfeer van openbare orde te halen.⁶¹

1.5 Institutionele en economische inbedding van opvang

Afgezien van de sociale en ruimtelijke inbedding (zie hoofdstuk 2), verschillen opvanglocaties onderling in de mate waarin ze **aansluiten op de arbeidsmarkt**. De startpositie van asielzoekers verschilt per locatie, doordat asielzoekerscentra niet overal even goed zijn verbonden met de omgeving.⁶² Aankomstbuurten en burgerinitiatieven in deze buurten spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van asielzoekers en het maken van connecties. Informele infrastructuren zijn cruciaal in het ondersteunen van asielzoekers in de eerste periode van grote onzekerheid. De behoefte aan alledaagse informatie, die niet altijd door formele actoren geboden wordt, is vaak te vinden in openbare en semiopenbare ruimten zoals buurthuizen of bibliotheken.⁶³ Bij sommige innovatieve opvanglocaties is er bij de ontwikkeling nagedacht hoe asielopvang aanvullend kan zijn aan de lokale economie en voorzieningen (inbeddingsprincipe en economische principe van kosteneffectiviteit). Een van de organisatoren van een innovatieve tijdelijke opvanglocatie in Parijs zei hierover:

"Als er bijvoorbeeld geen bakker in de directe omgeving is dan zeggen we tegen onszelf, misschien is het niet zo' n slecht idee om te kijken of we een bakkerij

⁵⁷ Wahlbeck (2019).

⁵⁸ Zie <https://www.kampen.nl/kamper-aanpak-nieuwkomers> en <https://vng.nl/praktijkvoorbeelden/de-thuisgevers-een-warme-start-voor-statushouders>.

⁵⁹ Zie Mensink (2018) en de kritische kanttekeningen van Spaanse onderzoekers over de Spaanse 'opvangmarkt' waarin de overheid maatschappelijke organisaties contracteert (López-Sala & Godenau, 2019; Jacobsen et al., 2022).

⁶⁰ Larruina, Boersma & Ponzoni (2019).

⁶¹ Volgens juristen is een groot voordeel hierbij dat deze bevoegdheid op het gebied van het omgevingsrecht in één hand komt te liggen. Dit voorkomt de huidige vaak diffuse besluitvorming en kan de democratische legitimiteit en draagvlak vergroten, zie Broeksteeg et al. (2023).

⁶² Zill (2023).

⁶³ Van Melik & Merry (2021), Peterson (2023), Zill (2023).

*kunnen starten bij één van onze vestigingen. Dit hebben we bijvoorbeeld in Grand Voisins gedaan. Het was een erg geïsoleerde maar zeer grote locatie en er was geen bakkerij dus brachten wij die voorziening aan de buurt. We creëren geen concurrentie maar zijn aanvullend.*⁶⁴

Een ander voorbeeld zijn opvanglocaties die de lokale **toeristische sector** versterken, bijvoorbeeld door de combinatie van opvang en hotelkamers, ook wel *solidarity tourism*.⁶⁵ Van enkele locaties is bekend dat zij het lokale voorzieningenaanbod (zoals onderwijs en kinderdagopvangaanbod) kunnen versterken.⁶⁶ Het uitgangspunt daarbij is doorgaans niet slechts het integreren van (tijdelijke) opvangbewoners, maar van het centrum als geheel.⁶⁷ Een obstakel hierbij is dat in de huidige praktijk veel locaties tijdelijk zijn en dat deze manier van werken is ingebed in het systeem. In de communicatie naar de buurt wordt tijdelijkheid vaak gebruikt als argument om mogelijke angst weg te nemen. In het volgende hoofdstuk gaan we dieper in op de ruimtelijke inbedding van opvangcentra.

Tot slot zijn er interventies gericht op het versterken van het **zorglandschap**. Er is immers vaak een grote kloof tussen opvangbewoners en zorgverleners. Deze kloof kan worden verkleind door betere informatie-uitwisseling tussen zorgprofessionals, meer preventieve cultuursensitieve zorg, psycho-educatie en het toepassen van positieve psychologie en nieuwe toolkits.⁶⁸ Sommige interventies, zoals het inzetten van sleutelpersonen zijn niet nieuw en inmiddels een vast onderdeel van cultuursensitieve zorg.⁶⁹ In Nederland hebben *Dokters van de Wereld* en het *Rode Kruis* in Amsterdam, Nijmegen en Utrecht en Venlo Zorgcafés opgericht op en nabij opvanglocaties. Opvangbewoners en andere buurtbewoners kunnen daar in een laagdrempelige, niet-medische setting terecht met vragen.⁷⁰ Evaluatieonderzoek onder bezoekers, gecombineerd met de toepassing van de Social Return On Investment (SROI)-methodiek, laat zien dat zorgcafés maatschappelijke waarde opleveren.⁷¹

⁶⁴ Accoroni et al. (2021, p.76).

⁶⁵ Nakabasami (2025).

⁶⁶ Larsen (2019).

⁶⁷ Platteau et al. (2016, p.54).

⁶⁸ Zie de studies van Slobodin et al. (2018) en https://dsm-5.nl/actueel/209-363_Cultural-Formulation-Interview en [Omgaan met taalbarrières in zorg en sociaal domein | ZonMw](#).

⁶⁹ De overzichtskaart van de door Pharos getrainde sleutelpersonen geeft bijvoorbeeld ook aan bij welke lokale zorgorganisaties deze sleutelpersonen zijn aangehaakt. Zie <https://www.pharos.nl/kaart-sleutelpersonen/>.

⁷⁰ [Dokters van de Wereld | Locations/locaties Zorgcafé](#).

⁷¹ Zie het onderzoek dat Open Embassy uitvoerde in samenwerking met Vita Valley (2025). <https://www.openembassy.nl/overig/zorgcafe-venlo-laait-maatschappelijke-waarde-zien/>.

1.6 Beleid en interventies voor aandachtgroepen

Aandacht voor de positie van **personen in kwetsbare omstandigheden** is een belangrijk onderdeel van innovatieve opvangprojecten in Europa. Wanneer we kijken naar beleidsinterventies valt op dat er duidelijke **raakvlakken** bestaan tussen de verschillende aanbevelingen voor uiteenlopende aandachtgroepen. Door de versnippering van kennis en doordat veel onderzoeken zijn opgezet vanuit belangenorganisaties is deze samenhang echter lastig te ontleden. Terugkerende thema's zijn onder meer het belang van professionalisering en investering in opvangmedewerkers (trainingen), het betrekken van de doelgroep (medezeggenschap en participatie) en het waarborgen van een stabiel verblijf (het voorkomen van onnodige transfers).

Opvallend is dat sommige interventies, zoals een medische blokkade⁷² of flexibele sportclub abonnementen die bewoners van elkaar kunnen overnemen, ontwikkeld zijn vanuit de gedachte dat regelmatige transfers een gegeven zijn. Terwijl op basis van inspectierapporten en wetenschappelijke onderzoeken duidelijk is dat veelvoudige overplaatsingen haaks staan op fundamentele randvoorwaarden en principes van goede opvang.⁷³

Tabel 2: voorbeelden van bekende aanbevelingen voor specifieke aandachtgroepen

Aandachtgroep	Reeds bekende aanbeveling	Bron
LHBTIQ+	Zorg voor en investeer in (getrainde) LHBTIQ+ contactpersonen op iedere locatie	COC (2025)
LHBTIQ+	Faciliteer LHBTIQ+ kamers en/of units	COC (2025)
LHBTIQ+	Creëer <i>safe spaces</i> en clusters waar bewoners (indien gewenst) kunnen samenwonen	COC (2025)
LHBTIQ+	Faciliteer contacten buiten opvanglocaties	COC (2025)
Kinderen en jongeren	Voorkom verdere onnodige en onherstelbare schade en maak het mogelijk voor uitvoerende partijen om de randvoorwaarden voor een veilige en gezonde groei en ontwikkeling van kinderen te borgen.	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2025)
Kinderen en jongeren	Zorg daadwerkelijk voor voldoende geschikte en stabiele opvangplekken voor (gezinnen met) kinderen, zodat er niet steeds verhuisd hoeft te worden en kinderen kunnen aarden op een veilige plek.	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2025)

⁷² Een huisarts kan een medische blokkade opleggen zodat er geen overplaatsingen worden gemaakt, in het belang van de gezondheid.

⁷³ Dagevos et al. (2024).

Kinderen en jongeren	Zorg voor huisvesting met voldoende privacy en kookvoorzieningen	Kinderombudsman (2023)
Kinderen en jongeren	Praat met kinderen en zet hun belang voorop, zorg voor professioneel zicht op de ontwikkeling van kinderen	Kinderombudsman (2023)
Bewoners met een beperking en/of chronische ziekte	Tref maatregelen voor continuïteit van zorg voor chronisch (psychisch) zieken, zet in op zo min mogelijk verhuisbewegingen waar mogelijk met behulp van een 'medische blokkade'	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2025)
Bewoners met een beperking en/of chronische ziekte	Maak er als ministerie van VWS, zorgaanbieders en verzekeraars werk van dat cliënten hun plaats op de wachtlijst behouden bij (nood)gedwongen verhuizing uit de regio	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (2025)
Zwangere bewoners	Verbeter de leefomstandigheden van zwangeren, inclusief de toegang tot kookfaciliteiten en gezonde voeding	Egalite Erasmus MC (2024)
Zwangere bewoners	Voorkom onnodige overplaatsingen en zorg voor een goede overdracht van zorg en informatie bij overplaatsing	Egalite Erasmus MC (2024)
Zwangere bewoners	Betrek bewoners bij het herzien van en communicatie over richtlijnen (zoals Ketenrichtlijn Geboortezorg Asielzoekers) en bij het verbeteren van de geboortezorg door middel van cliëntparticipatie	Egalite Erasmus MC (2024)

1.7 Balans tussen zeggenschap, autonomie en kaders

Opvangcentra zijn doorgaans zeer gereguleerde plekken waarin huisregels, omgangs- en werkprotocollen nauwgezet zijn vastgelegd. Deze **mate van regulering** heeft een nadelige impact op de autonomie, het welzijn en de veerkracht van bewoners.⁷⁴ Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer huisregels het niet toestaan dat bewoners zelf koken. Een Vlaamse studie liet zien dat opvangbewoners zich grote zorgen maken over of voedsel voldoende voedingsstoffen bevat en gezond is, en of het adequaat is voor kinderen in de groei en zwangere vrouwen.⁷⁵ Zelfstandig kunnen koken blijkt telkens van cruciaal belang voor het behoud van een gevoel van autonomie, waardigheid en cultuur.

⁷⁴ Terragni et al. (2018).

⁷⁵ Zie ook Noors onderzoek naar de kwaliteit van voeding in centrale opvanglocaties (zonder keukens, met catering) dat aantoonde dat asielzoekers doorgaans een monotoon dieet hebben met weinig variatie en maaltijden (Henjum, Caswell & Terragni (2019), Vandevoordt (2017)).

Toen eind jaren negentig Nederlandse asielopvang locaties werden voorzien van zelfstandige kookunits, noemden bewoners en opvangpartners dit een belangrijke positieve ontwikkeling.⁷⁶ Door het grootschalige gebruik van noodopvang is het tegenwoordig op veel plekken niet (meer) mogelijk om zelf te koken of slechts op bepaalde tijdstippen. Ouders met jonge kinderen en bewoners met onregelmatige werktijden hebben hier geregeld last van.⁷⁷ Het ophalen van feedback van bewoners op catering wordt soms als een positief praktijkvoorbeeld gepresenteerd. Catering staat echter haaks op betaalbaarheid (principe van kosteneffectiviteit), het welzijnsprincipe en kan ook het inbeddingsprincipe ondermijnen omdat samen koken met buurtbewoners hierdoor niet mogelijk is.⁷⁸

De strenge regulering van collectieve voorzieningen op en rondom opvanglocaties kan er daarnaast toe leiden dat collectieve voorzieningen minder of voor andere doeleinden gebruikt worden. Het staat ook op gespannen voet met de betrokkenheid van bewoners, vrijwilligers en omwonenden en daarmee met het welzijns- en ontwikkelprincipe en het inbeddingsprincipe. Bewoners of buurtinitiatieven raken regelmatig verstrikt in regels, wanneer ze buurthuiskamers oprichten voor omwonenden en bewoners. Door de meldplicht voor bezoekers en de beperkte openingstijden, is het veelal lastig om bezoekers te ontvangen op de opvang. Deze contacten zijn juist essentieel voor het terugvinden van een gevoel van autonomie, zelfwaarde en identiteit.⁷⁹

Het is echter niet zo dat regels nooit goed zijn. Het samen leven in gemeenschappelijke woonruimten en centrale opvang vraagt om duidelijke kaders. Bewoners hechten aan gelijke behandeling.⁸⁰ Maar met de veelheid aan regels en daarmee gepaarde sancties, staan eigen beslissingsvrijheid en autonomie onder druk. Bovendien zijn de regels voor bewoners en medewerkers niet altijd helder.⁸¹ Het gaat er dus om dat er een goede balans is tussen transparante kaders en ruimte voor zeggenschap en autonomie.

Wanneer bewoners betrokken worden bij de ontwikkeling van de kaders, zoals op de opvang van Thuis in Oss, kan dit bijdragen aan een verhoogd gevoel van eigenaarschap (welzijns- en ontwikkelprincipe). In Nederland zijn op verschillende (asiel)opvanglocaties bewonersraden opgericht. Er zijn grote verschillen in de vorm, de wijze en de mate waarin **bewonersraden** betrokken worden. De aanpak op de opvanglocatie van Thuis in Oss is een veelgenoemd praktijkvoorbeeld voor het duurzaam en gelijkwaardig betrekken van bewoners.⁸² Op deze locatie heeft de bewonersraad een doorontwikkelde werkwijze, mandaat en middelen, en is de raad betrokken bij de inrichting van ruimten, de organisatie van activiteiten en bij personeelszaken. Een ander voorbeeld zijn de *town hall* sessies op Rode Kruis-

⁷⁶ Van de Horst (2004).

⁷⁷ Linthout et al. (2024).

⁷⁸ Rast et al. (2020).

⁷⁹ Wardale & Scuzzarello (2024).

⁸⁰ Fournier, Van Acker & Geldof (2024), Saroléa et al. (2022).

⁸¹ Fournier, Van Acker & Geldof (2024).

⁸² Van Dam (2026).

opvanglocaties. Een belangrijke randvoorwaarde voor een effectieve bewonersraad is dat bewoners perspectief hebben op een stabiel verblijf zonder overplaatsingen. Een goed functionerende bewonersraad kan bijvoorbeeld ook betrokken zijn bij de implementatie van nieuwe interventies, innovaties en bij personeelsbeleid.⁸³

In het Duitse kader voor minimumvereisten bij opvanglocaties⁸⁴ zijn **bewonersparticipatie** en bewonersraden opgenomen en in het kwaliteitskader van VluchtelingenWerk ook.⁸⁵ Opvallend is dat participatie en zeggenschap zelden als **recht** wordt benaderd.⁸⁶ Terwijl in internationale verdragen zoals het Kinderrechtenverdrag is vastgelegd dat kinderen het recht hebben om gehoord te worden over zaken en besluiten die hen (in)direct aangaan, en ook dat zij recht op inspraak hebben.⁸⁷ Opvallend is ook dat interventies als bewoners of jongerenraden op opvanglocaties niet of amper worden gekoppeld aan reguliere beleidskaders, zoals de Wet versterking participatie op decentraal niveau, die op 1 januari 2025 van kracht werd.

1.8 Veiligheid en overlast

In het publieke en politieke debat is relatief veel aandacht voor overlastgevend gedrag onder asielmigranten en minder voor de veiligheid van opvangprofessionals en opvangbewoners. Veiligheid is een **basisvoorwaarde voor de ontwikkeling** van kinderen en een cruciaal fundament voor welzijn van alle bewoners en betrokkenen. Het is daarmee nauw verbonden met het principe van basisbehoeften en rechten. Ook andere principes, zoals het inbeddingsprincipe, kunnen bijdragen aan het waarborgen of verbeteren van de veiligheid van zowel bewoners op de opvang, als vrijwilligers, opvangprofessionals en omwonenden. Hierna belichten we deze verschillende invalshoeken in relatie tot de organisatie van opvang (institutionele factoren).

In wetenschappelijke studies is al langer aandacht voor de **impact van grootschalige opvangcentra** op de veiligheid en het welzijn van asielmigranten. Denk bijvoorbeeld aan medisch onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van overbezetting en langdurig verblijf op grootschalige opvangcentra voor kinderen, zwangere bewoners en personen met chronische ziekten.⁸⁸ Nederlandse onderzoekers suggereren met enige voorzichtigheid dat de omvang van de opvanglocaties in verband lijkt te staan met het ontstaan van overlast en

⁸³ Presentatie van Het Nieuwe Buurthuis (2025).

⁸⁴ In dit kader staan algemene richtlijnen voor de representativiteit van bewonersraden, wordt het belang van kinder- en jongerenparticipatie benadrukt en wordt aanbevolen om de bewonersraad te betrekken bij het bespreken van de uitkomsten van tevredenheidsonderzoeken.

⁸⁵ Zie Elementen voor een Kwaliteitskader Opvang VluchtelingenWerk Nederland (samenvatting), artikel 2.6 (Adviesraad Bewoners).

⁸⁶ Hoewel de EU-Opvangrichtlijn geen specifieke eisen stelt, pleit het *European Agency for Asylum* (EUAA) er wel voor om bewonersparticipatie als **een recht** te zien en als fundamenteel voor het welzijn van bewoners.

⁸⁷ Zie ook de Kinderrechtentoets ontwikkeld door de Kinderombudsman en Rap (2019).

⁸⁸ Zie bijv. het onderzoek naar het risico op infectieziekten van Looi (2023) en Tallarek et al. (2020).

criminaliteit gepleegd door een kleine groep COA-bewoners.⁸⁹ Deze onderzoekers verklaren dit onder andere uit de meer anonieme leefwijze op de grotere opvanglocaties.

Een tweede terugkerende thema betreft de **positie van kwetsbare personen** in de opvang, ook wel 'aandachtgroepen'. Daarbij ligt de focus niet alleen op bijzondere opvangbehoeften en begeleiding (zoals opgenomen in verschillende kwaliteitskaders) maar ook op (on)veiligheid.⁹⁰ In rapportages van overheidsinstanties en maatschappelijke organisaties zijn het belang van voldoende kennis, sensitiviteit en expertise bij personeel (en in het bijzonder aandachtfunctionarissen), trainingen en begeleiding voor bewoners terugkerende thema's.⁹¹ Van sommige trainingen, zoals bijvoorbeeld de weerbaarheidstrainingen voor kinderen, is bekend dat ze worden aangeboden. Maar er is slechts beperkt zicht op de impact van deze interventies. Ook is weinig bekend over hoe de aanbevelingen uit onderzoeken van maatschappelijke organisaties, naar zaken als gendergerelateerd en huiselijk geweld, zijn vertaald door de verschillende betrokken instanties, organisaties en professionals.

Onderzoek heeft herhaaldelijk aangetoond dat de categorie overlastgevers slechts een kleine minderheid (3%) beslaat

In Nederland zijn daarnaast verschillende onderzoeken uitgevoerd naar **incidenten en misdrijven gepleegd door** opvangbewoners op opvanglocaties en daarbuiten, zoals de Monitor incidenten en misdrijven onder bewoners van COA-locaties, van het WODC.⁹² Rapportages van incidenten en misdrijven op opvanglocaties hebben herhaaldelijk aangetoond dat de groep overlastgevers slechts een kleine minderheid (3%) beslaat van de vele tienduizenden migranten die jaarlijks worden opgevangen en dat het gedrag van deze groep desalniettemin veel impact kan hebben.⁹³

Onder de geregistreerde incidenten vallen fysiek, verbaal of non-verbaal geweld, verbale suïcidedreigingen en zelfdestructieve acties zoals suïcides en hongerstakingen. In veel gevallen is er sprake van vermogensmisdrijven, zoals winkeldiefstal en handel in verdovende middelen.⁹⁴ In deze monitoringsrapportages ligt de focus doorgaans op de verschillende typen incidenten en de kenmerken van geregistreerde verdachten, en minder op onderliggende omstandigheden of beleidsmatige vraagstukken.

Andere wetenschappelijke studies richten zich juist op deze **onderliggende omstandigheden en verklarende factoren** (zie tabel 3). Op basis van deze onderzoeken zijn concrete aanbevelingen en oplossingsrichtingen geformuleerd,

⁸⁹ Staring et al. (2025).

⁹⁰ Zie bijv. het gemeentelijk kwaliteitskader en het kwaliteitskader van VluchtelingenWerk.

⁹¹ Zie bijv. Menke (2025). Meestal gaat het bij trainingen om (jong)volwassenen. Recentelijk is er wel een kindvriendelijker veiligheidstraining ontwikkeld.

⁹² Zie de WODC rapportages van Noyon et al. (2022) (2023) (2024) en (2025).

⁹³ Noyon et al. (2024).

⁹⁴ Staring et al. (2025).

zoals meer structurele opvanglocaties en gerichte investering in opvangpersoneel. Daarnaast pleiten onderzoekers voor een meer gedifferentieerde aanpak die rekening houdt met de uiteenlopende verklarende factoren van overlast en criminaliteit en die onderscheid maakt tussen moedwillig berekend crimineel gedrag en overlast gevend gedrag als gevolg van miskennis of psychische klachten.⁹⁵

Tabel 3: Verklarende factoren van overlast en crimineel gedrag door COA-bewoners buiten de opvang (overgenomen van WODC 2025)⁹⁶

Landelijk niveau	Veelvuldige wisselingen in opvanglocaties (mede door verhuizingen), het ontbreken van regelgeving en procedurele stroomlijning rondom dagbesteding, de wachttijden voor een BSN, de lange duur van asielprocedures (wat bijdraagt aan een gevoel van uitzichtloosheid en frustratie) en procedurele mogelijkheden om als asielzoeker herhaaldelijk een nieuwe procedure aan te gaan
Lokaal niveau	Het ontbreken van een dagbestedingsaanbod in de omgeving, beperkte handhaving buiten de opvanglocatie, de ligging van de opvanglocatie, de impact van lokale criminele netwerken – met name wat betreft het aanzetten tot illegale handel, de omvang van opvanglocaties
Individueel niveau	Individuele problematiek (psychisch, verslaving, financieel), gevoelens van machteloosheid en uitzichtloosheid, stress en financiële druk door familie in het land van herkomst, het ontbreken van rolmodellen zoals familieleden

Ook onderzoeken die niet expliciet gericht zijn op veiligheid, bieden relevante inzichten en aanknopingspunten voor een **gendersensitieve aanpak** bij veiligheid. Zo komt uit verschillende studies naar voren dat vrouwelijke bewoners belang hechten aan de inzet van vrouwelijk personeel, waaronder vrouwelijke beveiligers in gemeenschapsruimten.⁹⁷

⁹⁵ Staring et al. (2025). Zo constateren Staring et al. (2025): "Tegen moedwillig, berekend crimineel gedrag biedt de bestaande opsporing, vervolging en berechting naar onze mening voldoende uitkomst, vooropgesteld dat de actoren hierop tenminste voldoende (kunnen) doorpakken." Maar ook: "Overlastgevend gedrag vanwege miskennis, verwarring/psychische klachten verdient daarentegen een geheel andere benadering, waarvoor het zaak is om de zorg goed op orde te hebben."

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ruiz & Donato (2025).

1.9 Lessen uit de opvang van Oekraïense ontheemden

Bij het (door)ontwikkelen van goede asielopvang kan veel worden geleerd van de opvang van Oekraïense ontheemden. Particuliere initiatieven, maatschappelijke organisaties en gemeenten spelen een cruciale rol bij de organisatie van opvangplekken voor Oekraïense ontheemden. Vanwege het verschil met de asielketen en de gemakkelijke toegang tot de arbeidsmarkt is er sinds de ontwikkeling van de Particuliere Opvang Oekraïners (POO) en Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO) belangstelling voor lessen uit de opvang van Oekraïense ontheemden.⁹⁸

Onderzoek naar deze verschillende typen opvang voor Oekraïners heeft uitgewezen dat vooral de specifieke **kenmerken van de opvang** van belang zijn, en niet zozeer de vorm (POO of GOO). Oekraïners die meer praktische en emotionele ondersteuning ontvangen, hebben vaker werk, zijn mentaal gezonder en voelen zich meer thuis in Nederland.⁹⁹ Het gaat vooral om de aanwezigheid van eigen voorzieningen, zoals een eigen slaapkamer, keuken en/of badkamer.¹⁰⁰ Gastgezinnen bieden een klein voordeel doordat daar vaak sprake is van meer direct en informeel contact met Nederlanders. Anderzijds blijkt dat Oekraïners in gemeentelijke opvanglocaties doorgaans vaker aan het werk zijn dan Oekraïners in gastgezinnen.¹⁰¹

Dat Oekraïners (onbeperkt) mogen werken is ook belangrijk gebleken voor het lokale draagvlak en zorgde deels voor meer **betrokkenheid vanuit lokale werkgevers** en ondernemers.¹⁰² De arbeidsmarktparticipatie van Oekraïners en asielzoekers heeft er uiteindelijk ook aan bijgedragen dat een belemmerende factor voor asielzoekers, de zogenoemde 24-weeken-eis, werd opgeheven. Van deze eis was al langer bekend dat deze in strijd was met de Europese Opvangrichtlijn (eerste principe van basisbehoeften).¹⁰³ De grote betrokkenheid van particuliere initiatieven en maatschappelijke organisaties, in lijn met het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe, heeft op sommige locaties ook gezorgd voor het versneld kennismaken van Oekraïners met Nederland en Nederlanders.¹⁰⁴ Door voort te bouwen op bestaande lokale netwerken met een verbindend karakter kon opvang in sommige gemeenten niet alleen sneller worden gerealiseerd, maar sloot die bovendien beter aan bij zowel het welzijns- en ontwikkelprincipe als het sociaal-ruimtelijk inbeddingsprincipe.

⁹⁸ Zie bijvoorbeeld de Nederlandse studies van o.a. Dagevos (2023), Van Doomernik & Van Heelsum (2024), Shaidrova, Bonnepart, Lytvynenko & Omelianiuk, Skorobogatko & Ngo (2023), Tesorio (2025); de Europese studies van Parusel & Varfolomieieva (2022), Gregorova & Bambuch (2024), Hernes & Łukasiewicz (2025); de studies naar beleidsontwikkelingen in andere EU lidstaten, waaronder Tsjechië van Jelínková, Plaček & Ochrana (2024), Polen van Błaszczyk, Dolińska, Makaro & Pluta (2024), Scandinavische landen van Danielsen & Hernes (2025) en tot slot Finland en Zweden van Koikkalainen et al. (2025).

⁹⁹ Zie het WODC onderzoek van Otten et al. (2025).

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Zie het KIS rapport van De Gruijter et al. (2023).

¹⁰³ De Lange & Oers (2024).

¹⁰⁴ De Gruijter et al. (2023) KIS.

Zowel in de asielopvang als bij de gemeentelijke opvang van Oekraïners bestaat behoefte aan meer structurele middelen en een duidelijk perspectief

De **speelruimte** die **gemeenten** hebben bij het vinden van geschikte locaties en de wijze waarop ze samenwerken met lokale organisaties hebben ervoor gezorgd dat er relatief snel voldoende opvangplekken konden worden gerealiseerd voor Oekraïense ontheemden. Deze speelruimte was mogelijk door de regierol van gemeenten, maar ook door de beperkte kwaliteitseisen die uitgaan van tijdelijkheid in plaats van een bredere set criteria die voortvloeien uit de Opvangrichtlijn.¹⁰⁵ Aangezien veel van deze locaties inmiddels voor de lange termijn worden gebruikt, dienen een aantal van de locaties te worden verbeterd omdat zij niet voldoen aan internationale minimale kwaliteitseisen.¹⁰⁶

Tot slot zijn er ook **kritische signalen**. In sommige EU-landen heeft de gedwongen migratie van ontheemden uit Oekraïne nationale trends versterkt, zoals het gebruik van ad-hoc beleid en uitvoering door een lappendeken van geprivatiseerde dienstverleners in plaats van door gevestigde publieke diensten. Hierdoor varieert de kwaliteit van opvang en komen sociale rechten onder druk te staan.¹⁰⁷ Zowel in de asielopvang als bij de gemeentelijke opvang van Oekraïners bestaat behoefte aan meer structurele middelen en een duidelijk perspectief, om zo een langetermijnvisie met meerjarige financiële afspraken te kunnen realiseren.

1.10 De kosten en baten van asielopvang in context

Er is relatief weinig wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar de financiering van en de **kosten en baten** bij verschillende vormen van asielopvang (het principe van kosteneffectiviteit). Wetenschappers zijn vooral kritisch over de gevolgen van ontoereikende en tijdelijke financiering, zoals capaciteitstekorten en dakloosheid.¹⁰⁸ Ook is er veel kritiek op hoe marktpartijen winst maken bij (nood)opvanglocaties terwijl deze marktwerking niet bijdraagt aan het waarborgen van de kwaliteit van opvang of het verhogen van het welzijn van bewoners.¹⁰⁹ In landen waar de opvang grotendeels is overgeleverd aan marktpartijen is er vooral kritiek vanuit wetenschappers op versnippering door een breed scala van particuliere aanbieders, verschillen in dienstverlening, versnippering van expertise en gebrek aan transparantie. Hierdoor zou volgens hen meer ruimte ontstaan voor schendingen van de rechten van migranten.¹¹⁰ Een voorbeeld is Ierland, waar na jarenlange noodkreten van maatschappelijke organisaties de regering nu werkt

¹⁰⁵ Zie het rapport van Burg, van der et al. (2024)

¹⁰⁶ Tesorio (2025).

¹⁰⁷ Casu, Berg & Zschomler (2025), Łukasiewicz, Oren & Tripathi (2023), Łukasiewicz, Yeliseyeu & Pachocka (2025).

¹⁰⁸ Jacobsen & Chappart (2022).

¹⁰⁹ Zie de Duitse studie van Kreichauf (2023) en het vergelijkende onderzoek van Trasciani (2024) naar marktwerking in de Italiaanse en Franse (nood)opvang.

¹¹⁰ Zie de onderzoeken van Darling (2016) of Humphris & Sigona 2019, Vianelli 2022, Yin 2023 en Peroni, Devitt & Faas (2025).

aan een fundamentele hervorming van het *Direct Provision* opvangsysteem en transitie naar een non-profit benadering.¹¹¹

In Nederland is er al langer kritiek op aanhoudend crisisbestuur, de kosten en kwaliteit van noodopvanglocaties en de kosten van het op- en afschalen van locaties.¹¹² In 2025 publiceerden de Adviesraad Migratie en de Raad van Openbaar Bestuur (ROB) een rapport dat inzicht biedt in de **financiële gevolgen van het bestaande beleid**. Ook levert het rapport aanbevelingen voor een meer kostenefficiënte opvang, waarmee in totaal 1 miljard bespaard kan worden.¹¹³ Deze indicatie is gebaseerd op een analyse van de gemiddelde kostprijs van een noodopvangplek (€ 64.300 per jaar in 2024) ten opzichte van een op duurzame wijze gerealiseerde reguliere opvangplek (€ 31.900 per jaar in 2024).¹¹⁴ Ook het COA heeft in 2020 laten doorrekenen wat een stabiele opvangcapaciteit aan kosten zou besparen ten opzichte van een flexibelere opvangcapaciteit. Volgens deze kostenbesparingsanalyse zou het een besparing opleveren in de huisvestingskosten door langer lopende contracten voor opvanglocaties, en zorgt het daarnaast voor maatschappelijke voordelen.¹¹⁵

Het debat over de kosten en baten van asielopvang is sterk gepolariseerd en in het politieke debat is er vooral veel aandacht voor de kosten en relatief weinig voor de mogelijke baten. Onderzoekers pleiten daarom al langer voor meer empirisch onderzoek naar zowel de kosten als de maatschappelijke baten op de lange termijn.¹¹⁶ Een voorbeeld van het laatstgenoemde is onderzoek naar de impact van de komst van een opvanglocatie op de lokale arbeidsmarkt. Zo bleek uit twee Duitse studies dat opvanglocaties niet alleen werkgelegenheid genereren voor de publieke sector en maatschappelijke organisaties, maar ook voor het bedrijfsleven en de private sector.¹¹⁷

In Nederland zijn (indicatieve) maatschappelijke **kosten- en batenanalyses** (MKBA) uitgevoerd naar veranderingen in de werkmogelijkheden van asielzoekers en onbenut arbeidspotentieel van erkende vluchtelingen.¹¹⁸ Ook is er onderzoek gedaan naar de economische bijdrage van ontheemden uit Oekraïne.¹¹⁹ In dit laatste onderzoek zijn factoren die de mate van arbeidsparticipatie beïnvloeden meegenomen, waaronder opvangvoorzieningen en sociale voorzieningen. Een studie heeft uitgewezen dat de reguliere (gemeentelijke en particuliere) opvang

¹¹¹ Zie [White Paper on Ending Direct Provision \(2023\)](#) en [Government agrees new comprehensive accommodation strategy for International Protection applicants \(2024\)](#).

¹¹² Zie bijvoorbeeld het focusonderzoek van de Algemene Rekenkamer (2023) waar ook de kosten van noodopvang duidelijk naar voren komen.

¹¹³ Adviesraad Migratie & ROB, *Asielopvang als maatschappelijke opgave* (2025).

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Het gaat hier om een intern rapport waaruit inzichten elders zijn gepubliceerd, zoals in de focusstudie van de Algemene Rekenkamer (2023). De financiële eindverantwoordingsrapportages van het COA bieden ook inzicht, zie bijv: [COA - Noodopvang twee keer zo duur als normale opvang | www.coa.nl](#).

¹¹⁶ Zie bijv. het onderzoek en pleidooi van Hajighasemia & Oghazi op basis van hun Finse studie (2022).

¹¹⁷ Auer & Götz (2024), Berbee et al. (2022).

¹¹⁸ Vervliet & Heyma (2024), Algemene Rekenkamer (2026).

¹¹⁹ Heyma & Ruit (2025), Doomernik & Heelsum (2024).

van ontheemden mogelijk participatie-bevorderend werkt.¹²⁰ Er zijn echter zeer beperkte (I)MKBA-analyses uitgevoerd van bestaande innovaties op het gebied van opvang. Een uitzondering is bijvoorbeeld de Social Return on Investment Analyse van zorgcafés.¹²¹

1.11 Randvoorwaarden en strategieën voor duurzaam en consistent beleid

Het is niet verrassend dat het behouden van een basisinfrastructuur van voorzieningen en het ontwikkelen van beleid om kennisverlies en hoge kosten te voorkomen, stevast genoemd worden als aanbevelingen in Europese en Nederlandse onderzoeken rondom asielopvang.¹²² Een dergelijke buffercapaciteit is in Nederland onderdeel van de flexibiliseringsopgave die is uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen. Hiervoor is het belangrijk dat er een gezamenlijke strategie en een realistische meerjarige begroting worden gehanteerd voor het op- en afschalen van opvangcapaciteit bij fluctuaties van de behoefte aan opvangplekken. Zo concludeerde de Algemene Rekenkamer in 2023 dat de kosten die het op- en afschalen van opvang met zich meebrengt vaak onderbelicht blijven.¹²³

In 2025 kwamen de Adviesraad Migratie en de Raad van Openbaar Bestuur met vijf concrete aanbevelingen waarmee asielopvang als reguliere maatschappelijke opgave kan worden georganiseerd: i) heldere afspraken met gemeenten over verdeling en toereikende financiering, ii) een realistische begroting en vervanging van dure (crisis)noodopvang door reguliere opvangplekken, iii) organisatie van asielopvang opgave in samenspraak met medeoverheden en uitvoeringsorganisaties, iv) het borgen van een goede start voor statushouders bij 'doorstroomlocaties' en v) het betrekken van burgers op een betekenisvolle manier zonder valse verwachtingen te wekken.¹²⁴ Het Europese Agentschap voor Asiel heeft ook aanbevelingen en standaarden die kunnen worden gebruikt om deze beleidsontwikkeling te monitoren en te versnellen.¹²⁵ Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft in 2025 randvoorwaarden opgesteld voor een beter functionerend asielstelsel.¹²⁶

¹²⁰ Mack et al. (2023).

¹²¹ Zie het onderzoek van OpenEmbassy: <https://www.openembassy.nl/overig/zorgcafe-venlo-laait-maatschappelijke-waarde-zien/>.

¹²² Zie bijvoorbeeld Dekker & Bokhorst (2020).

¹²³ Algemene Rekenkamer (2023).

¹²⁴ Zie het rapport van de Adviesraad Migratie en ROB (2025).

¹²⁵ Zie EUAA (2024).

¹²⁶ Zie het Alternatief Plan van de VNG (2025) 'Van wachtstand naar werkstand'.

Aanbevelingen hoofdstuk 1: Institutionele dimensies van asielopvang

Differentieer het opvangaanbod

Investeer in een fijnmazigere aanpak die verder kijkt dan de tegenstelling tussen 'kleinschalig' en 'grootschalig'. Stimuleer zowel kleinschalige, multifunctionele opvangvormen als decentrale wooneenheden in nauwe samenspraak met lokale overheden en andere belanghebbenden.

Versterk autonomie en betekenisvolle participatie (welzijns- en ontwikkelprincipe):

Versterk autonomie en participatie van bewoners in opvanglocaties en betrek bewoners op een betekenisvolle wijze bij het formuleren van leefregels (bijv. door een bewonersraad met een duidelijk mandaat en budget). Zorg voor een goede balans tussen transparante en consistente regels en ruimte voor autonomie en zeggenschap, en haak aan bij bestaande structuren en beleidskaders.

Bouw op bestaande inzichten in cohousing en collaboratieve woonvormen

Bouw op de inzichten van eerdere ervaring met cohousing en collaboratieve woonvormen (zoals duurzame gemeenschappen en ecodorpen) zodat niet alleen de potentiële positieve effecten worden meegenomen, maar ook de randvoorwaarden voor betekenisvol samenleven en de mogelijke risico's.

Versterk inbedding door aansluiting op lokale diensteninfrastructuur en economie (het sociaal- ruimtelijke inbeddingsprincipe)

Versterk de lokale inbedding van opvanglocaties door de aansluiting op infrastructuur, voorzieningen en economie te verbeteren.

Monitoring en evaluatie van beleid (kosteneffectiviteitsprincipe)

Investeer in *evidencebased* beleid door maatschappelijke kosten- en batenanalyse op te nemen in de monitoring en evaluaties van nieuwe opvanglocaties en leg dit vast in bestuursovereenkomsten. Bouw voort op bestaande inzichten op het gebied van sociale impact analyses en het meten van maatschappelijke impact en waarde.

2. Ruimtelijke en materiële dimensies van opvang

Om het huidige opvangsysteem te verbeteren of te transformeren is het belangrijk om verschillen tussen opvangcentra te duiden, institutioneel maar ook ruimtelijk. Het maakt uit of locaties zich in een woonbuurt bevinden, op een bedrijventerrein of afgelegen in de bossen. In dit hoofdstuk kijken we naar de samenhang met de ruimtelijke omgeving en materiële aspecten. Onder de ruimtelijke dimensie van asielopvang verstaan we de locatie en de inbedding in de omgeving.

"De gemeente onderschat de uitdagingen die voortvloeien uit de geografische en sociale isolatie van de opvangcentra en stelt onhaalbare taken aan de vrijwilligers. Hoe kunnen burens zich inzetten als zelfs het eerste contact zo moeilijk wordt gemaakt?"¹²⁷

De ruimtelijke dimensie gaat naast locatie en objectieve afstand tot werk en voorzieningen die voor bewoners van belang zijn (zoals scholen en winkels) ook over relatieve afstand en toegankelijkheid. Bij asielcentra die niet ver van de bewoonde omgeving afliggen, kan door geen of slechte openbaar vervoer verbindingen de relatieve afstand toch groot zijn, waardoor er een situatie van isolement ontstaat.

Een afgelegen en slecht toegankelijke locatie heeft impact op het welzijn van bewoners en conflicteert met het welzijnsprincipe.¹²⁸ Het heeft ook gevolgen voor de lokale inbedding van de opvang en de relatie met de omgeving; minder betrokkenheid en meer drempels voor vrijwilligers, zo bleek uit een vergelijkende Duitse studie.¹²⁹

2.1 Mate van centraliteit/periferie

Asielzoekerscentra in Nederland komen verspreid over het hele land voor. Binnen deze **spreiding** gaat het echter vooral om perifere locaties, dat wil zeggen dat ook binnen stedelijke locaties de centra vaak aan de rand van de stad liggen. De meeste asielzoekers in Nederland worden opgevangen op plekken die zich ver van de bewoonde wereld bevinden. Niet alleen omdat daar meer fysieke ruimte is, omdat de grond goedkoper is en omdat daar meer locaties leeg staan, maar ook omdat het lange tijd beleid was om de integratie in de Nederlandse samenleving van asielzoekers zo veel mogelijk te belemmeren zolang de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) nog niet over de asielaanvraag had beslist. Deze vorm van controle kan geduid worden als een ruimtelijke tactiek die specifieke geografieën van asiel tot resultaat heeft gehad.

Asielzoekers hebben zelf geen inspraak in waar ze geplaatst worden. In de praktijk kan dat betekenen dat mensen die familie of vrienden in Nederland hebben ver weg worden geplaatst van potentiële support. Bovendien kent Nederland een hoog

¹²⁷ Quote uit een Duitse studie uitgevoerd in Frankfurt door Blank (2019) (onze vertaling).

¹²⁸ Basu & Fiedler (2017), Kwan (2013).

¹²⁹ Seethaler-Wari & Yanasmayan (2023).

aantal **verplaatsingen** tijdens de asielprocedure: asielzoekers worden van asielcentrum naar asielcentrum verhuisd.¹³⁰ Longitudinaal onderzoek onder de recent gearriveerde groep Syriërs laat zien dat deze groep gemiddeld negen maanden in asielzoekerscentra verblijft en gemiddeld op vier verschillende locaties.¹³¹ Al in 2013 kaartte de werkgroep Kind in azc het probleem aan van het vele verhuizen. Een asielzoekerskind verhuist gemiddeld tien keer zo vaak als een Nederlands kind. Ook in het rapport Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties¹³² (2021) wordt het vele verhuizen genoemd als een van de fundamentele knelpunten. Het begint met de verhuizing vanaf de procesopvanglocatie (POL) naar een asielzoekerscentrum, daarna volgen er vaak verhuizingen als gevolg van het sluiten van een opvanglocatie, meestal na het aflopen van tijdelijke huurcontracten.

Op het moment dat asielzoekers een vluchtelingenstatus krijgen, worden ze aan een gemeente toegewezen, die een woning voor hen regelt. In het beleidssysteem is dit het moment waarop officieel de integratie begint. Huisvesting wordt gezien als een basisvoorwaarde voor sociale inclusie. Stabiele huisvesting is van groot belang voor integratie.¹³³ Maar opvang in het centrum van een stad met vrijheid om te gaan en staan waar men wil, is niet te vergelijken met een vluchtelingenopvang ver van een stad waar geen verbindingen zijn of waar mensen niet in staat zijn om buiten de opvang een leven te leiden. Daarnaast worden de meeste bewoners gekoppeld aan een gemeente twintig kilometer of verder van het azc vandaan, en in 26% van de gevallen is dat meer dan 100 kilometer.¹³⁴ Uit onderzoek blijkt tot slot dat het niet zinvol is om te spreken over gunstige en ongunstige vestigingsgemeenten, want ook de locatie binnen de gemeente is bepalend voor de inbedding en kwaliteit van opvang.¹³⁵

2.2 Ontwerp en inrichting van de buitenruimten

Een omheining, haag of open terrein? Wel of geen slagboom? Het lijken details, maar uit onderzoek blijkt dat juist deze materiële elementen belangrijk zijn voor bewoners, omwonenden en medewerkers van opvanglocaties. Door een combinatie van hekken, slagbomen en receptiegebouwen waar bezoekers zich moeten melden worden opvanglocaties gemarkeerde, afgezonderde plekken. Bewoners omschrijven dit soort opvanglocaties vaak als een kamp. Door de herbestemming van voormalige kazernes en barakken zijn er soms al een omheining en een slagboom aanwezig. Op andere locaties zijn de omheiningen nieuw aangelegd, vaak vanuit veiligheidsoverwegingen voor azc bewoners, om ongewenste bezoekers van buiten te weren. Een ander voorbeeld is een azc

¹³⁰ Van Liempt & Bygnes (2023).

¹³¹ Dagevos et al. (2018).

¹³² Pozzo, Bender & Visser (2018).

¹³³ Mielliet & Van Liempt (2017).

¹³⁴ Zie Algemene Rekenkamer (2026) en (CBS 2025).

¹³⁵ Het onderzoek van Vianelli & Nienaber (2024) laat zien dat zelfs binnen hetzelfde lokale gebied (en gemeente) significante verschillen bestaan tussen soorten voorzieningen. Dit heeft onlosmakelijke gevolgen voor de opvangnormen, aangezien "de levenskwaliteit afhankelijk is van elke voorziening." (geïnterviewde burgemeester, 2024).

grenzend aan een sloot of provinciale weg, waar uit veiligheidsoverwegingen voor bewoners (met kinderen) lage hekwerken zijn neergezet. Uit onderzoek blijkt dat de omheining en markering van centrale opvanglocaties bij omwonenden echter andere verwachtingen oproepen:

"Hierdoor (omheiningen) gaan burens vaak iets van ons verwachten. Toen we het centrum hier openden en ze de slagbomen zagen, beveiliging in uniformen, begonnen ze zich af te vragen: 'Is er een avondklok? Worden mensen gecontroleerd bij het binnenkomen en verlaten van het centrum?' 'Nee'. Het voordeel van een situatie zonder hek en slagbomen is dat deze verwachtingen van de buitenwereld anders zullen zijn." (Locatiemanager azc)¹³⁶

Kortom, **fysieke veiligheidsmaatregelen** leiden niet altijd tot een verhoogd gevoel van veiligheid en kunnen juist bijdragen aan zorgen over onveiligheid bij omwonenden. Waar opvanglocaties in bosrijk gebied, op afgelegen bedrijven- of voormalig militaire terreinen zijn gelegen, maken bewoners zich geregeld zorgen over het gebrek aan straatverlichting. Fysieke veiligheidsmaatregelen (aanmeldplicht, omheiningen) kunnen daarnaast drempels zijn voor vrijwilligers en omwonenden om deel te nemen aan activiteiten of evenementen georganiseerd op de locatie.¹³⁷

[Wanneer gebouwen van de straat af gekeerd zijn,
roept dat eerder kritische geluiden op van bewoners uit de omgeving](#)

Op de meeste opvangcentra is er beveiliging en cameratoezicht. Op enkele locaties, zoals de tijdelijke kleinschalige opvanglocatie in Tynaarlo is echter gekozen voor een opvanglocatie zonder slagbomen, camera's of beveiliging en is geïnvesteerd in sociale veiligheid. Uit een evaluatie van deze pilotlocatie bleek dat bewoners de nadruk op sociale veiligheid en de vertrouwensrelatie tussen medewerkers, bewoners en bezoekers waardeerden, en dit verkozen boven reguliere azc's.¹³⁸ De impact van deze aanpak op relaties met omwonenden en de buurt is niet onderzocht.

Zichtbaarheid van asielopvang

Een terugkerende vraag in het wetenschappelijk onderzoek is wat de gevolgen van de zichtbaarheid van met name centrale opvanglocaties zijn voor de sociale veiligheid van bewoners.¹³⁹ In verschillende Europese landen, waaronder bijvoorbeeld Duitsland en Italië worden bewoners en medewerkers op opvanglocaties steeds vaker geconfronteerd met vijandige en gewelddadige acties

¹³⁶ Mielliet (2022a).

¹³⁷ Misselwitz et al. (2022).

¹³⁸ Berends, Buimer & Klaver (2020).

¹³⁹ Een ander perspectief op 'zichtbaarheid' bieden Osso & Van Houtum (2025) in hun analyse van het Griekse 'closed controlled access centre' (CCAC) in Samos: "Terwijl kampen zoals de nieuwe CCAC's zichtbaar worden gemaakt en gepromoot worden als gastvrije 'opvangcentra', zelfs trots en opzichtig, worden de kampbewoners en de ontkenning van hun mensenrechten onzichtbaar gemaakt voor de buitenwereld, terwijl hun lichamen op een vijandige manier hyperzichtbaar worden gemaakt door middel van door de staat gesponsorde ICT binnenin."

zoals brandstichtingen.¹⁴⁰ Grootschalige centrale opvanglocaties zijn zichtbaarder en daarmee ook kwetsbaarder voor racistisch en extremistisch geweld.¹⁴¹

Wanneer gebouwen van de straat af gekeerd in plaats van naar de buurt toe zijn gericht, komen er soms kritische geluiden uit de buurt. Dat komt deels doordat een dergelijk ontwerp contact tussen omwonenden en bewoners lastiger maakt. Een open ontwerp kan onder bewoners echter wel weer tot zorgen over de privacy leiden. Op nieuwe locaties worden geregeld bomen en struiken aangeplant om privacy te waarborgen zodat wijkbewoners geen inkijk hebben.¹⁴²

Het belang van voldoende buitenruimte

Uit verschillende studies blijkt dat het gebrek aan buitenruimte een nadelige impact kan hebben op de omgeving, op draagvlak en contact met omwonenden.¹⁴³ Voldoende buitenruimte is ook belangrijk voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen (welzijns- en ontwikkelprincipe). Gebrek aan buitenruimte betekent weinig fysieke activiteit en dat heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling, zoals onderzoek aan de hand van kindertekeningen laat zien.¹⁴⁴

In door maatschappelijke organisaties gerunde opvangplekken wordt doorgaans relatief veel aandacht besteed aan de (ruimtelijke) inbedding van opvangfaciliteiten. Zo werd er in de door een lokale NGO gerunde Griekse opvang Melissa bij de ingang van de opvang geen receptiegebouw, maar een buurthuiskamer ingericht.¹⁴⁵ Op een andere innovatieve asielopvanglocatie, het Grandhotel Cosmopolis in Augsburg (Duitsland), worden bezoekers verwelkomd met een welkomstbord en komen ze het gebouw binnen via een rode loper.

"Ja het maakt een verschil [dat het Grandhotel een café heeft]. Want dit straalt uit, kom maar binnen, we zijn open, ook voor jou. Ik denk dat dat een heel belangrijk signaal afgeeft. Als je erlangs loopt en je ziet dat er nu andere mensen wonen maar je kunt naar binnen gaan en koffiedrinken, dat maakt verschil, het is niet zo geïsoleerd." (Jutta, 48, buurvrouw van Grandhotel)¹⁴⁶

Bij opvanglocaties die al lang meegaan en bekend staan als goede praktijkvoorbeelden, zien we dat een open ruimtelijk ontwerp vaak als succesfactor wordt genoemd en dat enkele deels zijn 'samengesmolten' met de omgeving.¹⁴⁷ Zo is het opvangcentrum in het Deense Jelling, dat werd geopend in 1993, inmiddels verworpen tot *just another local institution*, niet gevierd, niet bijzonder,

¹⁴⁰ Kotonen & Kovalainen (2024), Laurence et al. (2024).

¹⁴¹ Lundstedt (2023).

¹⁴² Als gevolg van toenemende digitalisering komt het recht op privacy steeds vaker naar voren als een nieuwe zorg, met name in grootschalige opvangcentra met strenge opvangregimes en grootschalig gebruik van digitale technologieën, zie bijv. Osso & Van Houtum (2025).

¹⁴³ Seethaler-Wari & Yanasmayan (2023).

¹⁴⁴ Chen & Knoell (2021), Schmiz, Jahre & Mustafa (2022).

¹⁴⁵ Mehra (2020).

¹⁴⁶ Zill (2020).

¹⁴⁷ Larsen (2021).

maar 'alledaags'.¹⁴⁸ Afgezien van een kinderdagverblijf, is er een buitenschoolse opvang gevestigd in een van de gebouwen van het asielzoekerscentrum, voor kinderen uit het azc en de buurt. Daarnaast is er een skateboardpark gevestigd op het terrein van het asielzoekerscentrum en zijn er sinds de oprichting van het azc in het aangrenzende groene gebied ook andere welzijnsinstellingen en een openbare school neergestreken. Hoezeer dit azc en de omgeving met elkaar verbonden zijn, blijkt uit onderstaande bevinding van een Deense onderzoeker: *"De eerste keer dat ik het centrum bezocht in Jelling [...] kon ik het niet vinden, of ten minste dat dacht ik. De directeur van het centrum vroeg me aan de telefoon te beschrijven waar ik was en toen ik uitlegde dat ik veel Deens sprekende kinderen van verschillende leeftijden om me heen zag rennen en dat ik bij een kinderopvang was zei ze: 'Oh je bent er al, ik kan je uit mijn raam zien'."*¹⁴⁹

In Nederland zien we dat bij enkele nieuwbouwprojecten de nadruk ligt op een open, groene structuur zonder hekwerken en slagbomen. Hoewel er relatief weinig onderzoek is gedaan naar de rol van groene recreatieruimten rondom opvanglocaties, is wel vastgesteld dat tuinen en tuinieren verbindende factoren kunnen zijn.¹⁵⁰

2.3 Betrokkenheid van bewoners en omwonenden bij het ontwerpen van *buitenruimten*

Naast zorgen over veiligheid, hebben omwonenden soms ook zorgen over een mogelijk negatieve uitstraling op de buurt, door bouwmaterialen zoals containers.¹⁵¹ Soms anticiperen opvangorganisaties en lokale overheden hierop en is het mogelijk om in te spelen op feedback van omwonenden en om aanpassingen door te voeren. Dit gebeurde onder andere bij een opvanglocatie in Amsterdam waar onder sommige omwonenden bezorgdheid ontstond over het grootschalige gebruik van containers, waarop het ontwerp en bouwmaterialen enigszins werden verbeterd.¹⁵²

Deze interventies zijn onderzocht vanuit het perspectief van *Asset-Based Community Development*, ook wel de **ABCD-methode**.¹⁵³ In tegenstelling tot *Needs-Based Community Development*, gericht op behoeften of problemen, benadrukt de ABCD-methode dat publieke waarde kan worden gecreëerd wanneer er rekening wordt gehouden met de kansen en mogelijkheden van lokale gemeenschappen.

Een voorbeeld hier is de opvanglocatie in het Friese Burgum, ontworpen als een **klein woonwijkje** met bakstenen woningen en omzoomd door beukenhagen.¹⁵⁴ Bij deze locatie is er bewust gekozen voor moderne huizen die later gemakkelijk

¹⁴⁸ Larsen (2019).

¹⁴⁹ Quote vertaald uit Larsen (2019).

¹⁵⁰ Van Liempt & Mielle (2021), Storm et al. (2023).

¹⁵¹ Kim (2022), Vianelli & Nienaber (2024).

¹⁵² Kim (2022).

¹⁵³ Kim (2022).

¹⁵⁴ Mielle (2022a).

kunnen worden getransformeerd tot reguliere woningen en die daarmee ook een investering zijn in de lokale woningmarkt (principe van kosteneffectiviteit). Het realiseren van dit soort innovatieve en duurzame opvanglocaties is echter geen gemakkelijke opgave. Dit komt onder andere doordat het in het huidige politieke klimaat voor opvangorganisaties lastig is om uit te leggen waarom er duurzame, moderne woningen worden gebouwd voor de opvang van vluchtelingen. Dat geldt ook wanneer deze woningen later zullen worden getransformeerd tot reguliere woningen in beheer van woningbouwcorporaties.¹⁵⁵ Omdat veel van deze locaties recentelijk zijn gebouwd, is er nog relatief weinig bekend over hoe dit soort constructies en ontwerpen op lange termijn de beeldvorming beïnvloeden.

Bij enkele tijdelijke opvangvoorzieningen zijn bewoners actief betrokken bij het ontwerp van opvangruimten. In Parijs werden toekomstige bewoners “vanwege de tijdsdruk, en om mensen mondiger te maken en een ‘thuisgevoel’ te creëren betrokken bij de transformatie van het gebouw tot woningen.”¹⁵⁶ Uit een onderzoek is gebleken dat deze betrokkenheid een positieve impact had op het welzijn van deelnemers en dat een deel van hen deze ervaring kon omzetten in een baan (welzijns- en ontwikkelprincipe en lokale inbeddingsprincipe).¹⁵⁷ Binnen het *Les Cinq Toits* project is ook geëxperimenteerd met een bewonersraad die vervolgens ook na de opening betrokken was bij de inrichting en organisatie van woonvoorzieningen.

2.4 Ontwerp van binnenruimten

Opvangcentra zijn zelden plekken waar mensen zelf stappen kunnen zetten om een nieuw leven op te bouwen. De centra zijn doorgaans overvol en met gedeelde, streng gereguleerde ruimten, waar vluchtelingen onder uiterst moeilijke omstandigheden veel tijd wachtend doorbrengen. Veel vluchtelingen omschrijven deze tijd als ‘verloren’ of ‘gestolen’, door het gebrek aan perspectief, veiligheid en zekerheid.¹⁵⁸ De mate waarin mensen deze tijd als verloren ervaren, hangt echter ook samen met de (materiële) inrichting van asielopvangcentra.

Behalve dat bewoners veel voorzieningen delen, is de **inrichting van ruimten in opvangcentra** doorgaans ook nog eens uiterst sober. De ‘persoonlijke ruimte’ is meestal vaak beperkt tot een bed en kast(plank) in een gedeelde kamer. De gevolgen hiervan zien we terug in verschillende onderzoeken. Zo bleek uit een Franse studie dat voor de meeste bewoners hun bed de enige of voornaamste plek was die zij associeerden met een *sense of home*.¹⁵⁹ Bedden zijn immers de enige plekken die ze niet hoeven te delen met anderen. Bij gebrek aan andere (privé)ruimten gebruiken bewoners hun bed ook intensief voor andere doeleinden, zoals het bewaren van persoonlijke spullen. Ook is bekend dat kinderen en

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Accoroni et al. (2021).

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Adviesraad Migratie (2013), Khosravi (2018).

¹⁵⁹ Accoroni et al. (2021).

jongeren dikwijls noodgedwongen op hun bed huiswerk moeten maken.¹⁶⁰ Het hebben van een tafel of bureau is belangrijk om een gevoel van regie, eigenwaarde en een dagritme te behouden.¹⁶¹ Direct betrokken kunnen zijn bij je woon- en leefomgeving is van groot belang voor het gevoel van autonomie, eigenwaarde en voor je thuis voelen.

Wanneer we kijken naar concrete aanbevelingen van deze studies, zien we bijvoorbeeld dat onderzoekers pleiten voor het inrichten van **stilteruimten** of individuele **kookvoorzieningen** op centrale opvanglocaties.¹⁶² Er is nog relatief weinig bekend over of deze aanbevelingen ook zijn omgezet naar concrete interventies en zo ja, wat de impact hiervan is. Een voorbeeld van een innovatieve benadering is het idee van 'sociaal meubilair' dat opvangbewoners samen met een Oostenrijks ontwerp bureau ontwikkelden, in de Weense opvanglocatie Huis Erdberg.¹⁶³ Het idee achter deze insteek is dat sociaal meubilair bijdraagt aan welzijn en onderling contact en deelnemers de kans biedt om te experimenteren met ontwerpvaardigheden en meubelmakerij.

Ook op innovatieve opvanglocaties blijft het lastig om ruimten te **personaliseren**.¹⁶⁴ Door voorschriften en vanwege het delen van kamers is het doorgaans niet of amper mogelijk om een slaapkamer anders in te richten of om zelf meubilair aan te schaffen. Een ander terugkerende kwestie is de (on)mogelijkheid om zelf het licht aan of uit te doen.¹⁶⁵ Het Nederlandse project De Wachtkamer biedt hiervoor een oplossing, die opvangbewoners (deels met een ontwerpachtergrond) samen met ontwerpers van Studio Antidote en de Toekomstfabriek ontwikkeld hebben: een bedombouw met eigen lichtvoorziening, inclusief een vrij in te richten opbergruimte.¹⁶⁶

Veel opvanglocaties kennen een standaardinrichting met containers, waardoor plekken lastig van elkaar te onderscheiden zijn. Door in samenspraak met bewoners per woonunit kleuren of **onderscheidende elementen** aan te brengen (zoals tot verbeelding sprekende namen) kan de opvang kindvriendelijker gemaakt worden. Uit onderzoeken met jonge opvangbewoners blijkt dat **kinderen en jongeren** veel concrete ideeën hebben over speelplekken en jongerenruimten.¹⁶⁷ Op sommige locaties, zoals bij de opvang van Thuis in Oss, heeft de jongerenraad mandaat en budget om de jongerenruimte te organiseren.

¹⁶⁰ VluchtelingenWerk (2024, p.10).

¹⁶¹ Thorshaug & Brun (2019).

¹⁶² Chemin & Nagel (2020).

¹⁶³ Scott-Smith (2024). Voorbeelden van 'sociaal meubilair' zijn bureaus, boekenkasten en werkbanken en kookvoorzieningen.

¹⁶⁴ Accoroni et al. (2021).

¹⁶⁵ Scott-Smith (2024, p.393).

¹⁶⁶ Zie het project van De Wachtkamer <https://www.wacht-kamer.nl/privacy-cabin>.

¹⁶⁷ Kloosterboer et al. (2009, p.121), Pozzo, Bender & Visser (2018, aanbeveling 3.6 & 3.8, p.20).

Door het tekort aan opvangplekken is er verder vaak een enorme druk op collectieve ruimten en voorzieningen. Uit onderzoek blijkt dat op reguliere opvanglocaties collectieve ruimten steeds vaker worden getransformeerd tot slaapvertrekken. De afbouw van gemeenschappelijke binnenruimten beperkt de mogelijkheden voor activiteiten, terwijl die juist kunnen fungeren als uitlaatklep en als mogelijkheid om positief samen te leven.¹⁶⁸ Op crisis- en noodopvanglocaties zijn **collectieve (recreatie)ruimten** sowieso zeer beperkt aanwezig.

Tot slot blijkt uit verschillende onderzoeken dat er veel zorgen zijn over de kwaliteitsstandaarden – of het gebrek daaraan – in het **gebruik van bouwmaterialen**. Van containerlocaties is bijvoorbeeld bekend dat units slecht geïsoleerd zijn, waardoor er snel sprake is van **geluidsoverlast**.¹⁶⁹ Daarnaast ervaren bewoners op sommige locaties **hittestress** tijdens de zomermaanden en hebben ze last van de kou tijdens de winter.¹⁷⁰ Omdat er op veel locaties sprake is van tijdelijke opvang of korte bestuursovereenkomsten, wordt er vaak ook amper geïnvesteerd in het verbeteren van de kwaliteit van de voorzieningen, terwijl het wetenschappelijke bewijs voor de schadelijke effecten zich opstapelt. Slechte luchtkwaliteit, vochtigheid, schimmels, koude binnentemperaturen en overbevolking hebben een nadelige impact op de gezondheid van bewoners.¹⁷¹

2.5 Betrokkenheid bewoners bij het ontwerpen van binnenruimten

Wanneer we inzoomen op materiële innovaties, zien we dat er op enkele plekken vooral is geïnvesteerd in het verbeteren van gemeenschapsruimten. Een Nederlands voorbeeld is Plan Einstein, waar een gedeelde gemeenschapsruimte werd gecreëerd in samenwerking met opvangbewoners en jongeren, en waar later op een andere locatie, kunstenaars uit de wijk betrokken waren bij de vormgeving van gemeenschapsruimten. Een vergelijkbaar voorbeeld is het Deense Trampoline House:

"Om de verschillende identiteiten van de bewoners te reflecteren worden er objecten gebruikt die verschillende delen van de wereld symboliseren. De reden waarom het Trampoline Huis eruitziet zoals het eruit ziet is omdat het een esthetisch eclectisch geheel is. Het heeft een doorleefde uitstraling maar het is ook gezellig en verwelkomend, het probeert te voorkomen dat mensen het gevoel hebben in een ruimte te zijn die 100% ontworpen is."¹⁷²

¹⁶⁸ Fournier, Van Akker & Geldof (2024).

¹⁶⁹ Kyratsou (2025).

¹⁷⁰ Pekarchuk et al. (2024), Riemer, Rau & Schalast (2025).

¹⁷¹ Bhattacharjee et al. (2024).

¹⁷² Siim & Meret (2021, p.44).

Bij Trampoline house ligt de nadruk op niet-volledig ontworpen ruimten die *adaptive use* stimuleren. Een stapje verder gaan locaties waarbij al aan het begin bij het ontwerp **flexibiliteit** is ingebouwd, zogenaamde *half-houses* of *multi-purpose rooms* die bewoners kunnen reserveren.¹⁷³ In Wenen kozen architecten voor deze invalshoek in een project waarbij ze samen met Caritas en bewoners de kwaliteit van tijdelijke opvang in herbestemde kantoorpanden verbeterden door middel van kleinschalige praktische interventies. Er zijn ook voorbeelden van opvanglocaties met aandacht voor flexibele kamergrootte en -indeling. Veel opvanglocaties bestaan immers uit standaardkamers, hetgeen voor grote gezinnen problematisch is en voor alleenstaande ouders vaak betekent dat zij hun gezinsruimte moeten delen met andere bewoners. Een terugkerend thema in verschillende studies is dat bewoners grote waarde hechten aan het zelf (mede) kunnen inrichten van hun woonomgeving en dat dit een belangrijk onderdeel is van het settelen in een nieuwe omgeving. Bovengenoemde voorbeelden sluiten aan bij twee uitgangspunten voor goede opvang, het welzijns- en ontwikkelingsprincipe en het inbeddingsprincipe.

Onderzoek verricht op opvanglocaties waar asielzoekers en vluchtelingen samenleven met andere bewoners laat zien dat **gedeelde openbare ruimten** belangrijk zijn voor alledaagse ontmoetingen en voor je verbonden voelen met een plek. Hoewel vluchtelingen veel waarde hechten aan deze plekken zijn alledaagse ontmoetingen tussen verschillende bewonersgroepen niet vanzelfsprekend.¹⁷⁴ Bekend is ook dat het verbeteren van materiële opvangomstandigheden soms juist onderdeel is van een transitie naar een strenger opvangregime, wat op gespannen voet staat met het sociaal-juridische principe van basisbehoeften.¹⁷⁵ Het is daarom van belang om de ruimtelijke en materiële dimensies van opvang in samenhang te zien met de sociale dimensie van asielopvang, waar het volgende hoofdstuk verder op inzoomt.

¹⁷³ Scott-Smith (2024), Birkner & Apostolopoulou (2025).

¹⁷⁴ Birkner & Apostolopoulou (2025).

¹⁷⁵ Een bekend voorbeeld zijn de zogenaamde *closed controlled access centres* in Griekenland. Zoals Osso en Van Houtum (2025) hierover schreven: "Het valt moeilijk te ontkennen dat, ondanks de ogenschijnlijke verbetering van de huisvestingsomstandigheden – van provisorische tenten in het voormalige kamp Moria naar containers met echte bedden, douches en basisvoorzieningen – de hoofdgebouwen die zijn ontworpen voor alle 'andere' vluchtelingen, die grotendeels zijn gevlucht uit door oorlog geteisterde landen als Syrië, Afghanistan, Irak, Palestina en Somalië, in het nieuwe CCAC lijken op een criminaliserende en ontmenselijkende gevangenis. Met het 'geïntegreerde digitale bewakingsstelsel, inclusief CCTV [closed-circuit television], videomonitors, patrouillerende drones, alarmsystemen voor perimeterinbreuken, controleposten en luidsprekers om mededelingen uit te zenden', 24/7 bewaking door de politie en particuliere beveiligers, en omgeven door een dubbel NATO-achtig veiligheidshek, onderstrepen de CCAC's de discriminerende en gevangenisachtige kenmerken van de opvang" (Osso & Van Houtum, 2025).

Aanbevelingen hoofdstuk 2: Ruimtelijke en materiële dimensies van asielopvang

Investeer in en borg de betrokkenheid van bewoners bij het ontwerp, de inrichting en het beheer van gemeenschapsruimten, bied ruimte voor eigen initiatief en multifunctionaliteit.

Investeer in flexibele en uitnodigende gemeenschapsruimten binnen opvanglocaties waardoor cohesie en welzijn wordt vergroot. Naast het betrekken van bewoners van asielzoekerscentra is het aan te raden buurtbewoners en andere belanghebbenden mee te laten denken over de inrichting van collectieve ruimten.

Investeer in OV-verbindingen en verlaag reiskosten voor asielzoekers, met aandacht voor rolstoeltoegankelijkheid.

Bied voldoende ruimte voor recreatie, ook in 'groene recreatieruimten' rondom opvanglocaties. Van dit soort ruimten is bekend dat ze verbindend kunnen werken doordat er alledaagse en ongeplande ontmoetingen kunnen ontstaan en er ruimte is voor eigen initiatief/invulling.

Neem sociale veiligheid in acht bij het realiseren van fysieke veiligheidsmaatregelen (slagbomen/omheiningen) en houd rekening met mogelijke neveneffecten. Monitoren van veiligheidseffecten voor zowel omwonenden als bewoners zelf is van groot belang.

3. Sociale dimensies van opvang

In dit hoofdstuk richten we ons op de vier principes voor goede opvang en gaan we dieper in op de sociale dimensie van opvang. Te denken valt aan sociale activiteiten voor of met vluchtelingen binnen de opvanglocatie, ontmoetingsplekken, sociale netwerken en sociale inbedding via werk, onderwijs of participatie.

3.1 Geïstitutionaliseerde sociale activiteiten

Verveling is een veelvoorkomend probleem in opvanglocaties. Het grootste deel van de tijd zijn mensen aan het wachten op een beslissing of ze op de huidige locatie en/of in Nederland mogen blijven. Er mag in de begintijd niet gewerkt worden en het is onzeker hoelang mensen op de huidige locatie zullen blijven.¹⁷⁶ Slechts een kleine groep statushouders (22%) rondde in 2022 t/m 2024 een taal cursus af in de asielopvang.¹⁷⁷ Kortom, het leven staat stil.¹⁷⁸ De sociale afsluiting van asielzoekers van de omgeving heeft niet alleen nadelen voor asielzoekers en statushouders zelf, maar ook voor de omgeving, omdat het vooroordelen en angst voor de ander kan versterken.¹⁷⁹ Bekend is ook dat omwonenden zich onveilig kunnen voelen wanneer opvangbewoners worden opgevangen op een geïsoleerde isolatie zonder voorzieningen.¹⁸⁰

Goede opvang die voldoet aan het inbeddingsprincipe en het welzijnsprincipe is **geïntegreerd in de leefomgeving** en benadert **opvangbewoners als inwoners** van een buurt, dorp of stad.

Op opvanglocaties delen bewoners kamers, van slaapvertrekken tot keukens en recreatieruimten. Vier factoren zijn belangrijk om ruimtelijke nabijheid om te kunnen zetten in sociale relaties: 1) gelijke status tussen groepen, 2) onderlinge afhankelijkheid om een gezamenlijk doel te bereiken, 3) intergroepsamenwerking in een niet-competitieve omgeving, en 4) een ondersteunende institutionele context, zoals wetten, regels of gewoonten. Ten slotte is er 'vriendschapspotentieel', waarbij contacten tijd nodig hebben om zich te ontwikkelen.¹⁸¹

Participatie en zeggenschap van bewoners wordt vaak als belangrijk gezien, maar het krijgt meestal vorm in technische of institutionele termen

¹⁷⁶ Asielzoekers mogen werken, maar pas als de asielaanvraag minstens zes maanden in behandeling is. Tijdens de looptijd van deze verkenning is de wachttijd voor de algemene asielprocedure opgelopen tot ruim 17 weken voor het eerste gesprek en ruim 90 weken voor het tweede gesprek met de IND (Nader gehoor) (IND, 2026). Als een gevolg van de oplopende wachttijden voor de algemene asielprocedure is er dus ook een langere wachtfase waarin asielzoekers niet kunnen werken.

¹⁷⁷ Algemene Rekenkamer (2026, p.6).

¹⁷⁸ Engbersen et al. (2015).

¹⁷⁹ Zill (2020).

¹⁸⁰ Dit kwam o.a. naar voren in de studie van Vianelli & Nienaber (2024).

¹⁸¹ Oliver, Geuijen & Dekker (2020).

In beleid is relatief veel aandacht voor het opbouwen van nieuwe relaties.¹⁸² Een eerste handvat om het welzijns- en ontwikkelprincipe en het inbeddingsprincipe van goede opvang binnen de opvang handen en voeten te geven, is de realisatie van geschikte ruimten om bezoek te ontvangen, zoals gastenkamers. Dit ondersteunt het opbouwen en onderhouden van sociale netwerken van bewoners en draagt bij aan het normaliseren van opvang als tijdelijke leefomgeving.

Literatuur over **geschikte ontmoetingsruimten** binnen de asielopvang laat zien dat er over het algemeen weinig inspraak is van bewoners. Participatie van bewoners wordt vaak wel als belangrijk gezien, maar het krijgt vaak vorm in technische of institutionele termen, bijvoorbeeld door de oprichting van een bewonersraad of het bepalen van formele structuren voor besluitvorming.¹⁸³ Wat echter zelden aan bod komt, is een breder, meer omvattend perspectief dat ruimte biedt voor verschillende vormen van betekenisvolle participatie en voor eigen initiatief en zelfbeschikking. Co-design, dus het betrekken van bewoners bij de vormgeving van hun leefomgeving, biedt kansen om hun stem op een betekenisvollere manier te integreren in het proces. Ashkenazi (2022) beschrijft een co-designproject in Berlijn, waar een ruimte voor en door vrouwen werd gecreëerd in een opvanglocatie. Dit project laat zien hoe bewoners, in dit geval vrouwen, niet alleen als ontvangers van hulp worden gezien, maar actief betrokken zijn.¹⁸⁴

Afhankelijk van de locatie organiseren opvangorganisaties, zoals het COA en het Rode Kruis, sociale activiteiten. Uit onderzoek blijkt dat top-down **georganiseerde sociale activiteiten** vaak niet goed inspelen op de behoeften of wensen van bewoners, ook al hechten vluchtelingen grote waarde aan sociaal contact. Bij dit soort activiteiten worden vaak scheve machtsverhoudingen of afhankelijkheidsrelaties zichtbaar, waarbij dynamieken van 'helpen' ten opzichte van asielzoekers ontstaan.¹⁸⁵ Het stimuleren van contacten in de omgeving van de asielopvang, in de buurt, het dorp of de stad, zijn een manier om voorbij deze hulpdynamieken te komen. Een tussenvorm zien we op locaties waar bijvoorbeeld toeristen samen verblijven met asielzoekers en waar niet gelijk duidelijk is wie welke rol heeft.

¹⁸² Schneider (2025).

¹⁸³ Een voorbeeld van verregaande betrokkenheid en co-creatie zonder dat daarvoor structuren zijn opgericht, is het culturele programma Verre Binding in Arnhem. Verre Binding is een cultuurprogramma dat azc-bewoners betreft bij Arnhem en andersom. Voorbeelden van activiteiten die zijn georganiseerd door azc bewoners zijn filmavonden in het filmhuis en storytellingavonden in het theater.

¹⁸⁴ Ashkenazi (2022, p.192-196).

¹⁸⁵ Mazzola (2024) zie hiervoor ook Rast & Ghorashi (2018), Geuijen et al. (2020).

3.2 Alledaagse ontmoetingen en ontmoetingsplekken

Een handvat om het welzijns- en ontwikkelprincipe en het inbeddingsprincipe van goede opvang concreet te maken, is het creëren van plekken voor spontane, alledaagse ontmoetingen waar mensen met en zonder asielachtergrond elkaar kunnen leren kennen. Het belang van alledaagse ontmoetingen, zoals die op school, op het werk of gewoon op straat, wordt vaak onderschat. Deze ontmoetingen zijn echter belangrijk, net als de plekken waar ze mogelijk worden gemaakt.

Een illustratief voorbeeld van het belang van een **ontmoetingsplek** komt uit de Deense plaats Jelling. Enkele jaren geleden kwam vanuit lokale jongeren het verzoek of er in Jelling een skateboardpark kon worden aangelegd. Het gemeentebestuur kon de grond leveren waarop het park later gebouwd zou worden, maar had niet de middelen om het benodigde materiaal en de inrichting te financieren. Het Rode Kruis, in samenwerking met het asielcentrum, nam toen de taak op zich en financierde het project. Het resultaat was een openbaar skateboardpark, dat voor de lokale bewoners en voor bewoners van het asielcentrum toegankelijk is en waar jongeren met en zonder asielachtergrond elkaar treffen.¹⁸⁶

Het voorbeeld van het Deense skateboardpark is ook illustratief voor plekken waar bewoners kunnen sporten. Daarvan is bekend dat het een positief effect heeft op de gezondheid en het welzijn van opvangbewoners, in het bijzonder voor die van kinderen en jongeren.¹⁸⁷ Spel- en sportfaciliteiten op of rondom een opvanglocatie kunnen bijdragen aan alledaagse contacten en een betere inbedding van de opvang in de buurt. Daarbij is zowel ruimte op de opvang voor spel- en sportactiviteiten als toegang tot sportfaciliteiten buiten de opvang van belang.¹⁸⁸ Samen sporten kan bijdragen aan de opbouw van een sociaal netwerk, het biedt ontspanning en afleiding en een manier om even niet als vluchteling gezien te worden.¹⁸⁹ Op enkele Nederlandse opvanglocaties zijn door de NGO Save the Children sport carroussels opgericht waarbij kinderen en jongeren kennismaken met verschillende sportclubs in de omgeving.¹⁹⁰ Op andere locaties wordt zelfstandig sporten gestimuleerd, bijvoorbeeld door samen met lokale verenigingen en maatschappelijke stichtingen (zoals Stichting Leergeld) drempels weg te nemen.¹⁹¹ Kinderen en jongeren op opvanglocaties zijn voor hun toegang tot sport, cultuur en recreatievoorzieningen sterk afhankelijk van het activiteitenaanbod op de opvanglocatie zelf, evenals van lokale organisaties en

¹⁸⁶ Larsen (2019).

¹⁸⁷ Spaaij (2015), Waardenburg et al. (2019).

¹⁸⁸ Dit blijkt zowel uit Nederlands als uit Belgische studies, zie bijv. de Monitor Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties (Werkgroep Kind in azc, 2021, p.29, aanbeveling 10).

¹⁸⁹ Waardenburg et al. (2019).

¹⁹⁰ Zie het impactrapport van Snijder & Apgar (2024).

¹⁹¹ Zie het samenwerkingsinitiatief in Zutphen dat in 2025 is onderscheiden met de KNVB MP Award 2025, zie Mohamud Hussein (2025).

gemeenten. Soms zijn er lokale initiatieven, maar van een uniform aanbod is geen sprake, waardoor verschillen tussen locaties verder worden versterkt.¹⁹²

Ook **buurtcafés of winkels** die zich bevinden **op het opvangterrein** kunnen hieraan bijdragen. Denk bijvoorbeeld aan een repaircafé of een fietsenmaker waar opvangbewoners en buurtbewoners terecht kunnen.¹⁹³ Een aandachtspunt daarbij is wel dat het buurtcafé niet alleen bedoeld is voor opvangbewoners en vrijwilligers, maar ook voor omwonenden, lokale verenigingen en bewonersinitiatieven.¹⁹⁴

Burgerinitiatieven spelen doorgaans een belangrijke rol in het organiseren van ontmoetingsplekken nabij opvangcentra. Zo draagt De Voorkamer in Utrecht bij aan het creëren van nieuwe experimentele ruimten die niet gebonden zijn aan de formele institutionele structuren. Kenmerkend voor dit soort lokale initiatieven is dat ze deelnemers in staat stellen om buiten de stereotype rollen met elkaar om te gaan.¹⁹⁵

Een ander voorbeeld van een ruimte die spontane ontmoetingen bevordert is het *Tür an Tür Café* in Augsburg, Duitsland. Dit café is ondergebracht in een oud tramdepot waar het *Zentrum für Interkulturelle Beratung* (ZiB) zit; vluchtelingen en migranten vinden hier contactpersonen, taalcursussen en advies bij het zoeken naar werk en huisvesting. Doordat het café tegelijkertijd de wachtruimte van het ZiB is, wordt de wachtruimte een 'woonkamer' voor informele ontmoetingen, taallessen en huiswerk, lezingen en muzikale events.¹⁹⁶

In landen als Spanje en Italië is er meer aandacht voor collectieve vormen van sociale actie, naast individuele integratie of inburgeringsprocessen. Sociale coöperaties spelen daar vaak een actieve rol in de asielopvang. Onderzoeken zoals die van Urso (2022) en Sabchev (2022) op het Griekse eiland Tilos benadrukken hoe deze **coöperaties** collectieve actie bevorderen en voorbij de individuele impact van ontmoetingen gaan.¹⁹⁷ Zij besteden bijvoorbeeld veel meer aandacht aan de noodzaak om beeldvorming van asielzoekers als groep en niet als individu positief te beïnvloeden. Hoewel de nadruk op sociale contacten en participatie binnen de asielopvang vaak terecht is, blijft er nog veel ruimte voor een bredere en meer inclusieve benadering van sociale integratie. Deze benadering zou zowel de omgeving van de opvanglocatie als collectieve actie moeten erkennen als belangrijke elementen in het proces van maatschappelijke integratie en het verbeteren van de kwaliteit van opvang.

¹⁹² Kuil, van der (2024, p.33).

¹⁹³ Zie bijvoorbeeld de berichtgeving over het repaircafé in de opvang bij Sint Annaparochie van het COA of de fietsenmaker op de opvang van Thuis in Oss. [Repair Café brengt asielzoekers en bewoners samen - UNHCR Nederland](#)

¹⁹⁴ Blank (2019).

¹⁹⁵ Oliver, Geuijen & Dekker (2020), Korstenbroek & Ponzoni (2022).

¹⁹⁶ [Café Tür an Tür – Begegnung & Genuss in Augsburg, BAUWELT - Café Tür-an-Tür in Augsburg.](#)

¹⁹⁷ Urso (2022), Sabchev (2024).

3.3 Sociale inbedding via werk

In de Vreemdelingenwet is vastgelegd dat asielzoekers tijdens de asielprocedure beperkt **toegang** hebben tot de **arbeidsmarkt** en dat ze geen toegang hebben tot sociale zekerheid. De legitimering hiervan was dat het lastig zou worden om later alsnog te vertrekken als asielzoekers zouden participeren in de samenleving. Sinds 2008 is de tijd dat asielzoekers betaald mogen werken in Nederland verlengd van 12 naar 24 weken. Sinds 2023 is de 24-weken-eis losgelaten en kunnen asielzoekers al na 6 maanden aan het werk en zijn er geen beperkingen meer op de duur. De eerdere beperkingen in het recht op werk waren in strijd met Europees recht en stonden op gespannen voet met het eerste sociaal-juridische principe van basisbehoeften en rechten.¹⁹⁸ Asielzoekers moeten nog wel een tewerkstellingsvergunning aanvragen via hun toekomstige werkgever.

De veranderende visie op asielzoekers en werk is hoopvol. Uit onderzoek is gebleken dat het limiteren van toegang tot de arbeidsmarkt voor asielzoekers leidt tot verdere marginalisering, zowel in de aanmeldfase als in een eventuele terugkeerfase.¹⁹⁹ Ook laat onderzoek zien dat het niet mogen werken een grote frustratie is onder asielzoekers zelf.²⁰⁰ Het **nieuwe beleid** in Nederland dat asielzoekers laat werken bevordert hun taalvaardigheid, geeft een gevoel van autonomie en draagt bij aan financiële onafhankelijkheid. Als gevolg van lange asielprocedures en daardoor onbenutte wachttijd, gaat dit echter nog wel langzaam.²⁰¹ Werk bevordert daarnaast eigenwaarde, het geeft de mogelijkheid een netwerk op te bouwen en het heeft een positief effect op welbevinden. Uit onderzoek van het UWV blijkt dat in 2024 vier keer zoveel asielzoekers een baan hadden dan in 2023.²⁰² Hier moet wel bij opgemerkt worden dat de meeste tewerkstellingsvergunningen worden afgegeven voor uitzendwerk, horeca en schoonmaak. Dit kan een springplank zijn, maar niet voor iedereen is dit de baan die past bij de opleiding en ervaring uit het thuisland.

Naast betaald werk kan ook **vrijwilligerswerk** een positieve bijdrage leveren voor asielzoekers en vluchtelingen.²⁰³ Zo toont het onderzoek van Russo et al. (2023) aan dat vrijwilligerswerk bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling, vaardigheden aanleert, fysieke en mentale gezondheidsvoordelen met zich meebrengt, tot vertrouwen en inclusie leidt en helpt bij sociale ontwikkeling. Naast deze voordelen liet het onderzoek ook zien dat vrijwilligers zonder vluchtelingenachtergrond meer begrip en kennis kregen van de situatie van vluchtelingen en dat dit de onderlinge solidariteit kan vergroten. Vrijwilligerswerk door vluchtelingen kan bijdragen aan draagvlak en begrip in de lokale gemeenschap. Een belangrijke kanttekening is

¹⁹⁸ De Lange (2018), De Lange & Oers (2024), Minderhoud (2025).

¹⁹⁹ Valenta & Thorshaug (2013).

²⁰⁰ Van Heelsum (2017).

²⁰¹ Hassemeer (2019). Deze ontwikkeling gaat wel heel langzaam. Slechts een kleine groep statushouders (22%) rondde in 2022 t/m 2024 een taalcursus af in de asielopvang (Rekenkamer 2026).

²⁰² [Tewerkstellingsvergunningen voor asielzoekers | UWV](#).

²⁰³ Hassemer (2019), Russo et al. (2023), Red Cross (2013), Ruth & Lewis (2006), Sveen et al. (2022).

wel dat vrijwilligerswerk niet altijd bijdraagt aan het opbouwen van een relevant professioneel netwerk en dat het dus zinvol is om vrijwilligerswerkopties nauwer te laten aansluiten bij werktrajecten.²⁰⁴

Werkbegeleidingstrajecten, meedoenbalies en andere interventies

In verschillende gemeenten en provincies wordt sinds het nieuwe beleid rondom asiel en werk geëxperimenteerd met werkbegeleidingstrajecten. In het laatste deel van dit hoofdstuk gaan we kort in op interventies op het gebied van werk (gerelateerd aan het welzijns- en ontwikkelprincipe) die direct verband houden met (ruimtelijke en institutionele) dimensies van asielopvang. Zo is de provincie Utrecht samen met 14 gemeenten in die provincie, het UWV, het Werkgeversservicepunt Midden Utrecht, Midden Utrecht Werkt Door en het COA onder de noemer van een pilot job hunting een begeleidingstraject naar werk van asielzoekers gestart. Zes asielzoekerscentra doen mee met deze pilot. In een van de locaties, AZC Leersum werd een lokale banenmarkt georganiseerd waar werkgevers met statushouders en asielzoekers in contact konden komen. Ook werd er voorlichting gegeven. De gemeenten werkten al samen in begeleiding van statushouders en hebben deze samenwerking uitgebreid naar asielzoekers. De pilot met asielzoekers is ontstaan uit een tweeledige behoefte in de samenleving: veel asielzoekers in afwachting van hun procedure willen graag aan de slag én werkgevers in bepaalde sectoren staan te springen om werknemers.

Voor vrouwelijke asielzoekers en statushouders blijft er een grote achterstand in de toegang tot werk

Uit de pilot blijkt dat het vanaf sommige opvanglocaties makkelijker is om mensen te begeleiden naar werk dan vanaf andere. Als de locatie afgelegen en slecht bereikbaar is met het openbaar vervoer, zoals asielzoekerscentrum Leersum, is het lastiger te begeleiden naar werk. Werkgevers willen het risico niet lopen dat mensen te laat op het werk komen als het gevolg van lange reistijden, blijkt uit een gesprek met een projectleider van de pilot job hunting. Een soortgelijke pilot in Almere liet zien dat de onzekerheid over eventuele verhuizingen naar andere azc's niet bijdraagt aan de bereidheid om asielzoekers aan te nemen.²⁰⁵ Het spreidingsbeleid is niet genoemd als een mogelijke belemmering in het plan Statushouders aan het Werk, terwijl onderzoek aantoont dat statushouders meer problemen op de Nederlandse arbeidsmarkt ondervinden wanneer ze geplaatst worden in een gebied met ongunstige economische en sociale omstandigheden.²⁰⁶

²⁰⁴ Zie o.a. Jonitz et al. (2026).

²⁰⁵ Shawki et al. (2024).

²⁰⁶ Baalbergen & Weterings (2024).

Voor vrouwelijke asielzoekers en statushouders blijft er ondanks de nieuwe maatregelen en interventies een grote achterstand bestaan in de toegang tot werk.²⁰⁷ Dit maakt dat een groot deel van de vrouwelijke asielzoekers en statushouders sociaal en economisch kwetsbaar is en dat integreren in de Nederlandse samenleving voor hen moeilijker is. Vrouwen hebben zich vaak minder dan mannen beziggehouden met de vraag welk werk ze buitenshuis kunnen verrichten. Zij hebben bovendien vaak een minder goed beeld van wat er in Nederland mogelijk is op de arbeidsmarkt. De grote meerderheid van vrouwelijke statushouders zegt wel betaald werk te willen.²⁰⁸ Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat er bij vrouwen veel vragen zijn over welk werk passend is en over hoe werk te combineren valt met moederschap en zorgtaken.²⁰⁹ Als de lijn van participatie vanaf de eerste dag gevolgd wordt, zou er al in asielzoekerscentra aandacht zijn voor dit soort vragen. Een concreet handvat hierbij is meer gendersensitief beleid bij de begeleiding van asielzoekers naar werk.

Een andere interventie op het gebied van werk is de ontwikkeling van een 'mentoring-naar-werk' methodiek waarbij bewoners worden gematcht met een mentor. Een Vlaamse studie laat zien dat coördinatoren en deelnemers positief zijn en vinden dat een mentorprogramma meerwaarde biedt, met name op het vlak van arbeidsmarktoriëntatie, zelfvertrouwen en algemeen welbevinden.²¹⁰ Veel van deze nieuwere interventies zijn nog niet wetenschappelijk onderzocht, maar al wel geëvalueerd door kennis en expertisecentra. Zo is de impact en werking van een andere interventie, meedoenbalies, onderzocht door Movisie.²¹¹ Meedoenbalies zijn ontmoetingsplekken in reguliere opvangcentra van het COA waar ontmoeting, activering en begeleiding van bewoners samenkomt. Uit dit onderzoek blijkt dat zichtbaarheid, en daarmee ook de materiële dimensie van opvang, en aansluiten op wat de omgeving biedt (inbeddingsprincipe) belangrijke werkingsprincipes zijn van meedoenbalies.²¹² Hoewel deze monitoring uitgaat van de brede impact op verschillende niveaus en onder andere wijst naar gezondheidsvoordelen en perspectief richting werk, laat het ook zien dat meedoenbalies belangrijk zijn voor wederkerigheid in sociale relaties, en daarmee voor "verbondenheid, onafhankelijkheid en betekenisvol contact, ook in contexten van ongelijkheid."²¹³

²⁰⁷ Van Hees et al. (2024), Verloove & De Vries (2020), Van der Zwan & Van Tubergen (2022).

²⁰⁸ Van der Zwan & Tubergen (2022).

²⁰⁹ Van Hees et al. (2024).

²¹⁰ De Cuyper, Storme & Reidsma (2025).

²¹¹ Konijn & Michon (2025).

²¹² Konijn & Michon (2025).

²¹³ Konijn & Michon (2025).

Aanbevelingen hoofdstuk 3: Sociale dimensies

Vind balans tussen aanbod en ruimte voor eigen initiatief

Tref een evenwicht tussen het aanbod van activiteiten en ondersteuning door opvangorganisaties en maatschappelijke partijen, en de ruimte voor eigen initiatief en diverse vormen van participatie – van bewonersraden tot co-design.

Faciliteer alledaagse ontmoetingsplekken

Faciliteer alledaagse ontmoetingsplekken waar bewoners en omwonenden elkaar kunnen ontmoeten in ruimten of plekken die niet gebonden zijn aan de formele institutionele structuren.

Gendersensitieve begeleiding en locatiebewust beleid is nodig bij begeleiding naar werk

Versterk duurzame toegang tot werk voor asielzoekers door gendersensitieve begeleiding en locatiebewust beleid, bijvoorbeeld via initiatieven zoals meedoenbalies die aansluiten op de lokale omgeving, of werktrajecten waarin randvoorwaarden zoals goede bereikbaarheid en continuïteit (minder verplaatsingen) zijn geborgd.

4. Beeldvorming rondom asiel en asielopvang

De wijze waarop over migratie wordt bericht beïnvloedt het publieke debat en daarmee de houdingen tegenover migratie en de waargenomen effecten van migratie op de samenleving.²¹⁴ Mediaberichtgeving is daarom ook een politiek instrument dat bijdraagt aan nationale, regionale en lokale identiteitsvorming.²¹⁵ Stereotyperende en negatieve beeldvorming schetst een vertekend beeld van wie wordt opgevangen en beïnvloedt daardoor zowel het publieke debat als de verbeeldingskracht voor alternatieve oplossingen. Deze negatieve beeldvorming bemoeilijkt bovendien het denken over én het realiseren van goede opvang. In dit hoofdstuk belichten we eerst algemene trends rondom de beeldvorming over asielzoekers in de Europese media. Vervolgens gaan we achtereenvolgens in op de beeldvorming rondom opvanglocaties in de lokale media, en de relatie tussen beeldvorming en draagvlak. Daarna richten we ons op hoe alternatieve en innovatieve vormen van opvang in de media worden geportretteerd.

4.1 Asielzoekers in het Europese medialandschap

De invloed van mediaberichtgeving op het publieke debat is beter te begrijpen door middel van twee kernconcepten: 'Agendasetting' en 'Framing'. Agendasetting betekent dat nieuws ons vertelt **waarover** we moeten nadenken, framing betekent dat nieuws ons ook vertelt **hoe** we over dingen moeten nadenken.²¹⁶ Uit het oogpunt van agendasetting wordt duidelijk dat de meeste typen immigranten en etnische minderheden onder gerepresenteerd zijn in de media, kijkend naar de percentages van daadwerkelijk aanwezige mensen. Veruit de meest zichtbare groep is die van de asielzoekers, terwijl zij minder dan 15% van het totaal aantal immigranten vormen.²¹⁷ Naast een onevenwichtige balans in verschillende typen migranten, is er duidelijk ook een onevenwichtige mediarepresentatie van mannen en vrouwen: gevluchte vrouwen worden minder vaak afgebeeld dan mannen, en ze worden bovendien zelden alleen afgebeeld. Dit bevestigt het stereotype dat vrouwen afhankelijk van mannen en passief zijn. Ook worden zij vaker geassocieerd met religieuze symbolen en met de 'slachtofferrol' (zie framing).

Naast agendasetting is er ook veel onderzoek gedaan naar framing van migratie en vluchtelingen in de media. Binnen framing onderzoek is een onderscheid te maken tussen generieke frames, die vaak met journalistieke routines gepaard gaan en specifieke frames, die met een bepaald onderwerp geassocieerd zijn, zoals 'de opvangcrisis'. Communicatieonderzoekers definiëren framing als "het selecteren van bepaalde aspecten van een waargenomen realiteit en het meer opvallend maken van deze aspecten in een communicatieve tekst, op een manier die een specifieke probleemdefinitie, oorzaakinterpretatie, morele evaluatie en/of behandelingsaanbeveling voor het beschreven item bevordert."²¹⁸ Onderzoek naar

²¹⁴ Eberl et al. (2018), Fuller (2024).

²¹⁵ Chouliaraki & Zaborowski (2017), Fuller (2024).

²¹⁶ Eberl et al. (2018, p.208).

²¹⁷ Eberl et al. (2018).

²¹⁸ Entman (1993, p. 52, eigen vertaling).

framing van migratie en asiel laat zien dat generieke frames ook vaak gelden voor mediaberichtgeving over migratie en asiel. Zo trekt slecht of negatief nieuws en nieuws over slachtofferschap eerder de aandacht van lezers. Er zijn ook frames die over de tijd en ruimte heen constant zijn. Vluchtelingen en asielzoekers zijn daarin ambigu: aan de ene kant een onschuldig slachtoffer, aan de andere kant een indringer en een bedreiging voor het fysieke, economische en morele welzijn van het gastland.²¹⁹

Beeldvorming over migratie is dus over het algemeen negatief en stereotyperend; migranten – en vooral asielzoekers – worden vaak in termen van natuurrampen als ‘invasieve’ en ‘stille’ massa’s geportretteerd, zonder verleden en toekomst.²²⁰ Onderzoek naar mediaberichten uit acht Europese landen toonde verder aan dat vluchtelingen ten opzichte van andere actoren zoals politici minder geciteerd worden. Daar komt nog bij dat NGO’s, vrijwilligers of burgers nauwelijks worden geciteerd. Deze ‘dubbele stilte’ van zowel vluchtelingen als burgers tekent een verkeerd beeld van de opvattingen over vluchtelingen: “Door de dubbele stilte van vluchtelingen en burgers, heeft het Europese nieuws niet alleen ‘hen’ verkeerd herkend. Het heeft ook ‘ons’ verkeerd herkend als politieke subjecten met een recht om ons uit te spreken en met een pluriformiteit van opvattingen die, althans gedeeltelijk, de status quo zouden hebben uitgedaagd – bijvoorbeeld door NGO's en de stemmen van de burgermaatschappij de kans te geven te spreken voor de zaak van vluchtelingen.”²²¹

4.2 Asielopvang in de lokale media: algemene trends

Er is relatief weinig wetenschappelijke aandacht voor lokale berichtgeving over immigratie en asiel. Uit een Nederlandse studie is gebleken dat lokale berichtgeving in sommige gevallen een genuanceerder beeld kan schetsen.²²² Ook een Noorse studie toonde aan dat lokale berichtgeving over immigratie kan afwijken van nationale berichtgeving en een positiever beeld kan opleveren.²²³

De bevindingen in onderzoek over lokale berichtgeving rondom asielzoekersopvang is grotendeels in lijn met de al beschreven algemenere trends rondom berichtgeving over migratie. Een uitzondering wat dit betreft is het onderzoek dat nationale en lokale berichtgeving over een innovatieve vorm van asielopvang, het Grandhotel Cosmopolis, in het Duitse Augsburg (zie ook hoofdstuk 2.2) vergelijkt.²²⁴ De analyse laat zien dat nationale media dit innovatieve project als ‘utopie’ afbeelden, terwijl lokale berichtgeving van een ‘lokaal experiment’ spreekt. Hiermee verbeelden nationale media het Grandhotel Cosmopolis als een project dat buiten de realiteit opereert en geen reëel alternatief voor asielopvang kan vormen; de framing van het project als experiment laat juist

²¹⁹ Greussing & Boomgaarden (2017), KhosraviNik (2010).

²²⁰ Chouliaraki & Zaborowski (2017), Eberl et al. (2018), Lynn & Lea (2003), Pickering (2001), Van Gorp (2005).

²²¹ Chouliaraki & Zaborowski (2017, p.622).

²²² Kox et al. (2023).

²²³ Berg-Nordlie (2018).

²²⁴ Zill et al. (2020).

wél ruimte voor het collectief leren van lokale oplossingen en voor de mogelijkheid van alternatieve vormen van asielopvang.

4.3 Beeldvorming en de relatie met draagvlak

De beweegredenen achter het ontbreken van draagvlak en het ontstaan van protest tegen azc's zijn in lijn met de eerder beschreven algemenere trends in mediaberichtgeving over migratie en asielzoekers. Helderheid over de beweegredenen achter protesten tegen azc's wordt onder andere gegeven in een analyse van brieven aan het gemeentebestuur van Newton in het Verenigd Koninkrijk, als reactie op de bouw van een nieuw azc.²²⁵ Het onderzoek concludeert dat bezwaarmakers tegen de komst van het azc vaak gebruik maken van esthetische en milieu-gerelateerde argumenten, maar dat daaronder echter opvattingen over de etnische samenstelling van landelijke woongebieden schuilgaan. Ook worden asielzoekers, in lijn met de al genoemde algemenere trends in mediaberichtgeving, gepresenteerd als niet-bijdragend aan de lokale omgeving en als een mogelijk gevaar voor de gemeenschap. Asielzoekers worden met andere woorden geportretteerd als een gestereotypeerde 'ander' zonder eigen verhaal, cultuur of geschiedenis, die de vermeende 'witheid' van de gemeenschap bedreigt.

Een andere belangrijke bijdrage zijn kwantitatieve studies die de reacties van lokale bewoners op de opvang van asielzoekers verklaren.²²⁶ Zo toont een onderzoek aan dat attitudes ten opzichte van asielopvang ook variëren afhankelijk van de omvang van de centra.²²⁷ De meeste van deze studies vinden een positieve correlatie tussen persoonlijk contact met asielzoekers en positieve attitudes, wat de zogenaamde contacthypothese ondersteunt.²²⁸ Dit soort kwantitatieve studies levert echter slechts beperkte inzichten in de soorten ruimtelijke en plaatsgebonden factoren die percepties en attitudes beïnvloeden.

Lokale bestuurders denken uiteenlopend over hun eigen rol in relatie tot beeldvorming

Kwalitatieve studies over de reacties van lokale bewoners op asielopvang bieden een meer genuanceerd inzicht in de vorming van attitudes en tonen aan hoe politieke, sociaaleconomische en historische plaatsgebonden factoren reacties op asielzoekers beïnvloeden.²²⁹ Deze studies benadrukken dat attitudes ten opzichte van asielopvang moeten worden begrepen in relatie tot gelokaliseerde, directe ervaringen, en dus niet uitsluitend als een product van mediarepresentatie. Zo werden de attitudes ten opzichte van de oprichting van asielopvangcentra in Noorwegen onderzocht en werden veranderingen in de houding van lokale

²²⁵ Hubbard (2005a, 2005b).

²²⁶ Bolt & Wetsteijn (2018), Zorlu (2017), Friedrichs et al. (2019), Gregurović et al. (2019).

²²⁷ Lubbers et al. (2006).

²²⁸ Allport (1954), De Coninck et al. (2021).

²²⁹ Bock (2018).

bewoners vóór en na de oprichting van de centra aangetoond.²³⁰ De auteur verklaart deze stemmingsveranderingen door de toegenomen fysieke en geografische nabijheid van asielzoekers en asielopvang. De studie toont ook aan dat contact en interpersoonlijke interactie kunnen helpen om de dominante framing van asielzoekers in de media te corrigeren, maar dat deze lokale ontmoetingen weinig effect hebben op de algemene percepties van migratie op nationaal niveau. Wat betreft de verspreiding van informatie is gevonden dat de ruimtelijke nabijheid van asielopvang invloed heeft op de kwaliteit van gedeelde informatie, aangezien lokale bewoners in dat geval kunnen putten uit directe ervaring.²³¹ De auteurs verklaren dat “translokale informatie dominant is vóór de oprichting van het centrum; maar zodra het centrum is opgericht, ontstaat er een lokale gemeenschap [...] die kan putten uit lokaal geconstrueerde, ervaringsgerichte (directe of afgeleide) informatie.”²³²

Onderzoek belicht ook hoe lokale bestuurders afwegingen maken en uiteenlopend denken over hun eigen rol in relatie tot beeldvorming. Sommige lokale bestuurders framen draagvlak als iets wat er gewoonweg is en wat gemeten dient te worden, en niet als iets waar gezamenlijk aan gewerkt kan worden.²³³ Andere lokale bestuurders zien juist een belangrijke rol voor de gemeente als het gaat om het creëren van draagvlak, iets wat ook is aangetoond in verschillende Europese onderzoeken. Dit type bestuurders is dan ook sceptisch over stappen zoals het inplannen van een draagvlakmeting bij de planning van een nieuwe opvanglocatie.

4.4 Alternatieve en innovatieve opvangvormen en de relatie met beeldvorming

In het laatste deel van dit hoofdstuk kijken we naar welke rol beeldvorming speelt bij het organiseren van goede opvang en hoe innovatieve maatschappelijke organisaties framing van asielopvang en asielzoekers beïnvloeden.

Van polariserende taal naar een lokaal gedragen verhaal

Asielzoekerscentra komen doorgaans vooral in de media als er sprake is van protest tegen nieuw geplande centra. Het dagelijks reilen en zeilen op opvangcentra haalt zelden het nieuws. Bij opvang betrokken vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en beleidsmedewerkers wijzen geregeld op de doorwerking van polariserende beeldvorming. Uit rapportages blijkt dat in verschillende gemeenten zorgvuldig wordt afgewogen hoe polariserende taal en framing kan worden vermeden.²³⁴ Sommige gemeenten zetten daarom in op een proactieve mediastrategie door regelmatig alledaagse en positieve verhalen uit te dragen. Enkele voorbeelden zijn Radio Einstein op de Utrechtse opvanglocatie Plan

²³⁰ Bygnes (2019)

²³¹ Blommaert et al. (2003).

²³² Blommaert et al. (2003, p. 325).

²³³ Mielliet (2022b).

²³⁴ Santpoort & Stobbe (2024).

Einstein, het magazine over de opvanglocatie van Thuis in Oss en de inzet van influencers.²³⁵ Bij enkele innovatieve projecten is bij de evaluatie ook aandacht besteed aan de zichtbaarheid van (initiatieven op en rondom) opvanglocaties. In deze rapportages zien we dat er onder andere is gekeken naar het aantal actieve volgers, posts en nieuwsbrieven.²³⁶ Er is echter nog geen systematisch vergelijkend onderzoek verricht naar de langetermijneffecten van deze veelbelovende praktijken.

Toch valt een aantal zaken op. Bij innovatieve projecten wordt vaak een nadruk gelegd op het creëren van een lokaal narratief. Innovatieve opvangplekken staan doorgaans niet bekend als het 'lokale azc', er wordt consequent verwezen naar de lokale naam, zoals Plan Einstein of Grandhotel Cosmopolis, of naar een andere term, zoals de 'opvang' (zie het voorbeeld van Thuis in Oss). Deze framing sluit aan bij het inbeddingsprincipe, omdat het uitgaat van een naamgeving die ook aansluit op de belangen en behoeften van omwonenden.²³⁷ Van innovatieve projecten zoals Plan Einstein is daarnaast bekend dat beleidsmedewerkers met name tijdens de beginjaren de opvang met verschillende frames omschreven, zodat het resoneerde bij uiteenlopende partners.²³⁸

Ook zijn er verschillende voorbeelden van gemeenten die actief werk maken van het tegengaan van polarisatie, door bijvoorbeeld polariserende taal te vermijden. Zo worden alleenstaanden in een van de gemeenten bewust 'alleengaanden' genoemd, om uit te leggen dat ze vaak een gezin achterlaten. Hiermee hopen ze ook het beeld recht te zetten dat het niet alleen om mannen gaat, maar ook om vrouwen en dat ze zelden overlast geven.²³⁹ In enkele Spaanse en Portugese steden hebben gemeenten en maatschappelijke organisaties anti-roddelcampagnes opgestart om mythes over migratie te ontkrachten.²⁴⁰ Een terugkerende vraag hierbij is welke frames het beste doorwerken en of het effectiever is om migratie te normaliseren, of om juist de aandacht te vestigen op positieve verhalen en/of waarden.

Uit onderzoek blijkt dat het belangrijk is wie (positieve) verhalen deelt. Perspectieven waarin migranten zelf aan het woord komen, zijn essentieel voor het humaniseren van migranten, het normaliseren van migratie en het tegengaan van stereotypering.²⁴¹ Daarnaast toont een Finse studie aan dat vrijwilligers een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld doordat zij bewoners van een opvanglocatie niet aanduiden als asielzoekers of vluchtelingen, maar als *Strandboare*, een verwijzing naar de naam van de opvanglocatie.²⁴²

²³⁵ Accoroni et al. (2021).

²³⁶ Accoroni et al. (2021).

²³⁷ Thorpe (2025).

²³⁸ Geuijen (2018, p.14).

²³⁹ Santpoort & Stobbe (2024).

²⁴⁰ Zie bijvoorbeeld de anti-rumour toolkit ontwikkeld door Intercultural cities, <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/anti-rumours>.

²⁴¹ Gebauer & Sommer (2023).

²⁴² Wahlbeck (2022).

Tot slot zijn er ook kritische signalen over hoe de taal van 'innovatie' gebruikt wordt om repressieve opvangcentra, die op gespannen voeten staan met mensenrechtelijke normen en principes van goede opvang, te duiden. Enkele voorbeelden zijn het nieuwe *closed controlled access centre* in Samos en de *reception centra* in Shengjin en Gjadër in Albanië.²⁴³ Een vergelijkbare ontwikkeling zien we bij het gebruik van AI (algoritmes), voor een betere koppeling van opvangbewoners aan vestigingsgemeenten. Soms zien we daarbij dat nieuwe digitale technologieën en AI als innovaties worden omschreven, terwijl anderen ze juist met zorg volgen vanwege mogelijke gevolgen voor privacy of gelijke behandeling.²⁴⁴ Uit verschillende studies blijkt dat opvangplekken die op gespannen voet staan met mensenrechtennormen regelmatig het label 'humaan' of 'rechtvaardig' krijgen, wat laat zien hoe belangrijk duidelijke normen en principes voor goede opvang zijn.²⁴⁵

Aanbevelingen hoofdstuk 4: Beeldvorming

Communiceer zorgvuldig over asielopvang en vermijd polariserende of stigmatiserende taal

Dergelijke taal schetst niet alleen een vertekend beeld van wie wordt opgevangen, maar belemmert ook het denken over alternatieve oplossingen en het realiseren van goede opvang.

Creëer ruimte voor een pluriformiteit aan opvattingen en perspectieven

Zorg ervoor dat de perspectieven van bewoners, medewerkers, vrijwilligers en omwonenden – inclusief het 'grijze midden' – worden meegenomen. Let daarbij niet alleen op positieve verhalen, maar ook op wie deze verhalen vertelt. Vrijwilligers kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Door persoonlijke en positieve ervaringen te delen én tegelijkertijd migratie en asielopvang te normaliseren, ontstaat ruimte voor een evenwichtige en genuanceerde discussie over asielopvang.

Benut de lokale media om alledaagse en positieve aspecten van migratie te belichten en draagvlak te creëren

Lokale media hebben de potentie om ook alledaagse en positieve aspecten van migratie te belichten en hierdoor draagvlak te vergroten. Laat lokale initiatieven en oplossingen zien, zodat verhalen van dichtbij zichtbaar worden. Het opzetten van een lokaal mediaforum, bestaande uit journalisten, burgerinitiatieven en migrantenorganisaties, kan dit proces ondersteunen en versterken.

²⁴³ Zie Nur Osso & Van Houtum (2025) over Samos, en Moroni (2025) en Muharremaj & Cami (2024) over Albanië.

²⁴⁴ Zie bijvoorbeeld het artikel op iBestuur over [Digitalisering bewonerslogistiek bij het COA](#) (2025) en het wetenschappelijk onderzoek van Alajak et al. (2025).

²⁴⁵ Een bekend voorbeeld is de framing van het *closed controlled access centre* in Samos als een plek waar humanitaire standaarden hoog in het vaandel staan, zie Manek (2025).

5. Reflecties en conclusies over goede asielopvang

Wetenschappers en maatschappelijke organisaties zijn al lange tijd kritisch op de asielopvang. Er is echter weinig aandacht voor de vraag hoe 'goede' opvang er eigenlijk uit ziet en hoe die tot stand gebracht zou kunnen worden.

In deze verkenning hebben we het huidige asielopvangsysteem tegen het licht gehouden en gekeken naar mogelijkheden tot hervorming. Dit deden we door academische literatuur te analyseren, lessen uit de praktijk te bestuderen, en door terug te kijken naar het verleden. We verkenden hoe asielopvang op een menswaardige en duurzame manier ingericht kan worden voor zowel asielzoekers, de buurt, als de samenleving als geheel. We verkenden kortom wat er nodig is om goede asielopvang te realiseren.

Goede opvang kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. In deze verkenning werkten we met vier principes die we toepassen op verschillende dimensies (institutioneel, ruimtelijk en materieel, sociaal en qua beeldvorming): het basisbehoefteprincipe, het welzijns- en ontwikkelprincipe, het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe en het principe van kosteneffectiviteit.

Basisbehoefte

Het eerste principe waarmee we naar asielopvang hebben gekeken is gebaseerd op juridische richtlijnen en mensenrechtelijke normen. Dit zijn de vertrekpunten bij het denken over goede asielopvang. We noemen dit het **basisbehoefteprincipe**. Asielopvang kan als goed worden bestempeld als deze een gezonde en veilige omgeving realiseert voor mensen die oorlog of vervolging hebben ontvlucht. De garantie van een veilige plek en de privacy die daarbij hoort is uitermate belangrijk. In de academische literatuur en vele (inspectie)rapporten is kritiek geuit op het huidige opvangsysteem: er is geconstateerd dat onvoldoende wordt voldaan aan deze vereisten van een veilige en gezonde omgeving, met name voor kinderen en kwetsbare groepen.

Uit onze academische verkenning is gebleken dat inspiratie voor verbetering te vinden is bij een groeiend aantal innovatieve initiatieven van toenemende kwaliteit. Zo bleek het belang van kleinschalige, multifunctionele opvangvormen en van decentrale wooneenheden die in nauwe samenspraak met lokale overheden en andere belanghebbenden worden opgezet, waaronder *cohousing* en collaboratieve woonvormen zoals duurzame gemeenschappen en ecodorpen. Ook privacy bleek een uiterst belangrijk onderdeel van een gezonde en veilige omgeving. Een van de cruciale succesfactoren voor goede asielopvang blijkt de mogelijkheid om niet alleen mee te praten, maar ook mee te beslissen. Dat is nodig om daadwerkelijk regie te kunnen nemen.

Mensen die meer praktische en emotionele ondersteuning ontvangen,
hebben vaker werk, zijn mentaal gezonder en voelen zich meer thuis in
Nederland

Welzijn en ontwikkeling

Een veilige basis is belangrijk op het individuele niveau, maar ook voor bredere participatie in de samenleving. Het tweede principe dat we hanteerden voor goede opvang is **het welzijns- en ontwikkelprincipe**. Uit onderzoek is bekend dat mensen die meer praktische en emotionele ondersteuning ontvangen tijdens de opvang vaker werk hebben, mentaal gezonder zijn en zich meer thuis voelen in Nederland. Ook op dit onderdeel van het huidige asielopvangsysteem hebben wetenschappers, inspecties en maatschappelijke organisaties veel kritiek geuit.

Uit deze verkenning is gebleken dat er inspirerende voorbeelden en pilots zijn. Hierbij blijkt dat het faciliteren van informele ontmoetingen cruciaal is. Dat gebeurt bijvoorbeeld via gedeelde sportvoorzieningen en open sportclubs, via buurt- en repaircafés. Ook werk en vrijwilligerswerk zijn belangrijke manieren om welzijn en ontwikkeling te versterken. In Zuid-Europese landen zoals Spanje en Italië bestaan er coöperatieve bedrijven waar asielzoekers en vluchtelingen soepeler opgenomen worden dan in reguliere bedrijven. In Nederland bestaan inmiddels een flink aantal organisaties en bedrijven die bijdragen aan matching tussen asielzoekers en vluchtelingen en bedrijven, en die zowel deze nieuwe werknemers als werkgevers ondersteunen en/of ontzorgen. Nu duidelijk wordt dat asielzoekers en vluchtelingen een belangrijke bijdrage (kunnen) leveren aan het oplossen van tekorten op de arbeidsmarkt, staan werkgevers hiervoor meer open, en wordt dit hier en daar al ingezet om het draagvlak van de legitimiteit van het toelaten en opvangen van asielzoekers te bevorderen.

Sociaal-ruimtelijke inbedding

Opvanglocaties zijn naast verblijfplekken ook plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar ze hun sociale en professionele netwerken kunnen opbouwen of uitbreiden. De inbedding van opvanglocaties in de directe omgeving speelt een grote rol. Dit noemen we **het sociaal-ruimtelijke inbeddingsprincipe**. Als een opvanglocatie op een afgelegen plek ligt en moeilijk bereikbaar is, zal het lastig en minder aantrekkelijk zijn voor omwonenden om gebruik te maken van collectieve voorzieningen die op die locatie worden aangeboden. De meeste opvanglocaties zijn niet ontworpen vanuit de gedachte van een buurtfunctie. De materiële dimensie is hierbij ook belangrijk. Hoe de directe omgeving van het gebouw eruit ziet, bijvoorbeeld of er hekken, prikkeldraad of een slagboom zijn, maakt uit. Het maakt uit voor de woonervaring van bewoners, maar ook voor de reputatie en het draagvlak onder de omwonenden.

Lokale innovaties kunnen een belangrijke manier zijn om tot echte verbeteringen in het asielopvangsysteem te komen, maar de context van zeer lange asielprocedures en veel verhuizingen werpt ernstige belemmeringen op

In deze academische verkenning zagen we dat er interessante innovaties ontwikkeld zijn die veel beter aan dit principe tegemoet komen dan het huidige opvangsysteem. Met name het hanteren van een open ontwerp blijkt een succesfactor: met de buurt gedeelde voorzieningen zoals een kinderopvang, een buurthuiskamer, gedeelde tuinen of andere groene ruimtes. Dit soort ruimten zijn gemakkelijk toegankelijk, handig, en creëren mogelijkheden voor spontane, informele, veilige en niet-georganiseerde ontmoetingen. Actieve betrokkenheid en medebeslissingsrecht van bewoners van de opvanglocatie en van de buurt bij het ontwerp en de inrichting van deze voorzieningen, is een andere succesfactor. Ook goede openbaar vervoer voorzieningen zijn cruciaal voor inbedding.

Kosteneffectiviteit

Tot slot hebben wij opvang als goed bestempeld als de opvang de samenleving niet te veel kost. Zo is bekend dat noodopvang heel veel duurder is dan reguliere opvang. In deze verkenning hebben wij laten zien dat het economisch gezien belangrijk is om niet alleen naar de kosten maar ook naar de opbrengsten te kijken. Een regulier azc zo ontwerpen dat het een duurzame investering in de woningmarkt is, waar ook andere doelgroepen kunnen wonen of recreëren, draagt bij aan wat gezien wordt als goede opvang. Lokale ondernemers laten deelnemen aan de aanbesteding van een azc en lokaal ondernemerschap stimuleren rondom een azc zijn voorbeelden van hoe de komst van een asielzoekerscentrum economische kansen kan bieden. Onderzoek laat bovendien zien dat er een positieve link bestaat tussen arbeidsparticipatie van bewoners en draagvlak voor asielcentra. Het gaat bij deze voorbeelden om het afwegen van kosten en baten: **het principe van kosteneffectiviteit.**

In deze academische verkenning hebben we laten zien hoe er op veel plekken in Nederland én elders in Europa alternatieve en innovatieve vormen van opvang zijn ontwikkeld, ondanks politieke crises en belemmeringen in de context. Deze praktijkvoorbeelden hebben we geanalyseerd aan de hand van de hierboven beschreven vier principes voor goede opvang en vervolgens hebben we er concrete aanbevelingen aan gekoppeld. Als we vervolgens uitzoomen zien we een aantal opvallende patronen.

Innovaties in asielopvang zijn kleine, essentiële stappen naar systeemverandering, binnen een belemmerende context. Ten eerste zien we dat in de afgelopen jaren kleine maar belangrijke initiatieven zijn ontwikkeld die niet alleen zelf goede lokale opvang bieden, maar die ook een inspiratie en basis kunnen zijn voor een meer fundamentele systeemverandering. Zij zijn de *essential wins*. We hebben initiatieven gevonden die essentiële stappen zetten op basisbehoeften, op welzijn en ontwikkeling, en op ruimtelijke en materiële aspecten, en die ook nog kosteneffectiever zijn dan de reguliere asielopvang. Deze stappen zijn cruciaal omdat ze op kleine schaal, concreet en tastbaar bewijs leveren dat een beter asielsysteem mogelijk is. Dit soort kleine maar essentiële

stappen is bovendien belangrijk omdat ze een vliegwielfunctie hebben.²⁴⁶ Ze geven anderen de mogelijkheid om te leren van hun initiatief en erop door te bouwen, zodat er uiteindelijk vele initiatieven ontstaan. Ze leveren ook mogelijkheden om samen te werken met deze andere innovatieve initiatieven, waardoor ze meer kennis, tools en netwerken kunnen delen en sneller en beter kunnen opschalen.

Echter, het blijkt een flinke uitdaging om deze innovaties tot bloei te brengen in een context die deels belemmerend werkt. Daarmee doelen we met name op de zeer lange asielprocedures, de voortdurende verhuizingen, onzekerheid door veranderende of tegenstrijdige politieke besluitvorming.²⁴⁷ Zeer lange asielprocedures zijn al vanaf de jaren negentig een bekend probleem. Zij belemmeren onder andere de mogelijkheid om een opleiding te volgen en om serieus werk te vinden. Voortdurende verhuizingen zijn een grote belemmering voor het opbouwen van een sociaal en professioneel netwerk. Deze aspecten verhinderen dat asielzoekers zich thuis kunnen gaan voelen en een thuis kunnen gaan creëren.

Innovatieve asielopvang gebeurt lokaal. Ten tweede constateren we dat innovaties en interventies gericht op duurzame, menswaardige en kostenefficiënte opvang vooral lokaal ontwikkeld zijn, en dus vrijwel niet nationaal. Vaak worden initiatieven ontwikkeld door maatschappelijke organisaties en bewonersinitiatieven. Dit is in lijn met een bredere maatschappelijke trend waarin burgers minder afwachten tot de overheid met oplossingen komt en zelf oplossingen en alternatieven gaan ontwikkelen.²⁴⁸ Soms komt het initiatief vanuit de lokale overheid,²⁴⁹ waarbij lokale ambtenaren vaak het voortouw nemen en samenwerken met verschillende lokale organisaties, burgerinitiatieven en/of sociale ondernemingen.²⁵⁰ Zij zoeken en vinden hierbij bestuurlijke en politieke rugdekking bij de gemeenteraad en het college van B en W. Lokale overheden ervaren dat vraagstukken zich op lokaal niveau manifesteren. Zij vinden dat deze ook op lokaal niveau aangepakt moeten (kunnen) worden. De opkomst van *coalitions of the willing* van gemeenten die opvang in eigen beheer organiseren en de ontwikkelingen rondom de Spreidingswet laten zien dat deze belangrijke rol van

²⁴⁶ Termeer & Dewulf (2019).

²⁴⁷ Zie: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/vng-nareizigersbeleid-ministerie-is-tegenstrijdig.nl>

en de nadruk op "het belang van een voorspelbaar, duurzaam en flexibel opvangsysteem dat gemeentebestuurders en - medewerkers beter in staat stelt hun wettelijke taken uit te voeren en om fatsoenlijk te voldoen aan verdragen en afspraken over de opvang van vluchtelingen" in het alternatieve plan voor opvang en integratie (2025) ontwikkeld door de VNG: <https://vng.nl/sites/default/files/2025-11/20251105-06b-resolutie-alternatief-plan-van-opvang-tot-integratie.pdf>.

²⁴⁸ Een voorbeeld is het lerende netwerk Het Nieuwe Buurthuis waarin verschillende maatschappelijke organisaties, gemeenten en kennisinstellingen samenwerken aan bouwstenen voor een menswaardig, duurzaam en kostenefficiënt opvangsysteem. Zie <https://www.openembassy.nl/en/projects/validatie-nieuwe-buurthuis/>.

²⁴⁹ In 2025 publiceerde de VNG het plan Van wachtstand naar werkstand: een alternatief plan voor opvang en integratie.

²⁵⁰ Dit fenomeen is onderdeel van een bredere ontwikkeling, zie bijvoorbeeld ook de opkomst en oprichting van publieke ontwerpcoalities. Zie <https://www.depubliekeontwerppraktijk.nl/actueel/pont-bouwt-aan-publieke-ontwerp-coalities/>.

lokale spelers zowel versterkt wordt door top-down decentralisering als door bottom-up initiatieven.²⁵¹

De belangrijke rol van lokale spelers roept ook nieuwe vragen op, zoals hoe de kennis en inzichten uit eerdere decentralisaties van beleid (bijvoorbeeld op het gebied van de jeugdzorg) kunnen worden benut. Onderzoek naar de decentralisering op andere beleidsterreinen laat bijvoorbeeld tegenstrijdigheden zien, zoals de zogenaamde 'dubbele decentralisatieparadox'²⁵²: bij complexe maatschappelijke opgaven werken gemeenten vaak samen in regionale verbanden, waardoor de gemeenteraad juist op afstand raakt, wat spanning kan veroorzaken met het lokaal draagvlak en de legitimiteit van beleid.

Dat innovaties in asielopvang vooral lokaal gebeuren, raakt aan drie van de vier principes voor goede opvang die we in de inleiding geformuleerd hebben. Dit lokale niveau richt zich namelijk ten eerste op het individuele niveau van de asielzoekers (principe 1 - basisbehoeften). Gemeenten en maatschappelijke organisaties constateren dat de basisbehoeften van asielzoekers onvoldoende worden gegarandeerd door de reguliere opvang of in de noodopvang en dat het welzijn en de ontwikkeling van asielzoekers onvoldoende tot bloei kan komen (principe 2 - welzijn en ontwikkeling). Hier focussen zij zich dus op het niveau van het individu als onderdeel van de gemeenschap. Ten slotte vinden we op dit lokale niveau innovatieve praktijken omdat lokale stakeholders constateren dat de sociaal-ruimtelijke inbedding van de asielopvang onvoldoende aansluit bij de lokale behoeften en kansen. Hierin komt de lokale aandacht voor principe 3 tot uitgang, namelijk de focus op opvang als onderdeel van de gemeenschap en de buurt.

Innovaties in asielopvang blijven gefragmenteerd. Een derde patroon is dat er verschillende innovatieve en alternatieve opvangvormen ontstaan, maar dat deze tot dusver gefragmenteerd blijven. Deze fragmentatie heeft gevolgen voor alle vier de principes voor goede opvang. Geen van de vier principes kan namelijk volledig worden doorontwikkeld door deze fragmentatie. De innovatieve opvangvormen kunnen meer impact maken als ze meer en bewuster leren van elkaar, van innovaties en interventies die eerder ontwikkeld zijn, en van nieuwe die elders ontwikkeld worden. Innovaties blijken niet of nauwelijks op elkaar door te bouwen. Het lijkt er eerder op dat de initiatiefnemers weinig weet hebben van vergelijkbare initiatieven op andere plekken. Ook lijken zij soms weinig weet te hebben van innovaties die (veel) eerder in de tijd hebben plaatsgevonden. Het voordeel van innovaties in asielopvang benaderen als 'laat duizend bloemen bloeien' is dat veel mensen hierin betrokken worden, wat goed is voor het vergroten van een gevoel van eigenaarschap en dus voor het draagvlak ervoor.

²⁵¹ Zie bijvoorbeeld het samenwerkingsinitiatief 'Het Nieuwe Buurthuis' van maatschappelijke organisaties, waaronder het Rode Kruis en de groep gemeenten die zich verenigd heeft in een coalitie/netwerk dat wordt georganiseerd door Wiltgroei, rondom menswaardige asielopvang. Zie <https://www.openembassy.nl/en/projects/validatie-nieuwe-buurthuis/> en <https://wiltgroei.nl/themas/menswaardige-opvang/>.

²⁵² Zie Boogers & Reussing (2018) geciteerd door Mielliet (2022b).

Tegelijkertijd is echter uit transitiestudies bekend dat veranderingen binnen een dominant 'regime', dus in een dominante manier van dingen organiseren, alleen plaatsvinden als innovaties doorontwikkeld worden tot stevige, levensvatbare, kostenefficiënte alternatieven. Goede voorbeelden hiervan zijn dragers van wind- en zonne-energie die inmiddels zo goed, goedkoop en breed beschikbaar zijn, dat ze steeds meer geaccepteerd worden als volwaardige alternatieven voor fossiele energie. Op een vergelijkbare manier kunnen innovaties in asielopvang alleen doorontwikkelen tot volwaardige alternatieven voor de traditionele grootschalige opvangcentra als zij van elkaar leren en op elkaar voortborduren.

Om dit te bereiken zijn allereerst lerende netwerken nodig van zowel (lokale) overheden, bedrijfsleven, publieke organisaties, burgerinitiatieven, ngo's, en vooral bewoners van asielopvang en buurten. Veel (nieuwe) interventies en innovaties ontwikkeld in bestaande lerende netwerken moeten echter nog geëvalueerd en onderzocht worden en meer met elkaar in verbinding worden gebracht. Zo is in de zorg het diffuse aanbod van reguliere zorg en nieuwe interventies een bekend fenomeen. Er lijkt nu wel meer aandacht te komen voor het inventariseren van dit aanbod en voor het beter benutten van bestaande informatiemiddelen over het Nederlandse gezondheidssysteem.²⁵³ Vanuit expertisecentra is er ook steeds meer aandacht voor het bundelen van kennis over bestaande interventies en voor zogenaamde 'oplossingsrichtingen' rond de opschaling van kennis en innovatie op het gebied van zorg voor vluchtelingen en ontheemden.²⁵⁴

In innovatieve asielopvang worden best principles nog weinig gecombineerd. Een vierde inzicht dat we uit deze academische verkenning halen is dat er nog onvoldoende robuust inzicht is in hoe de vier door ons benoemde principes zich concreet in de praktijk uiten, wat hierin precies wel werkt en wat niet, en vooral welke combinaties van best principles op welke manier werken voor welke stakeholders: opvangbewoners, buurtbewoners, werkgevers, et cetera. Wat is precies de beste combinatie van, of balans tussen, verschillende best principles die op verschillende plekken zijn ontwikkeld? Zo hebben we gevonden dat ruimtelijke innovaties zoals open, groene structuren, en ook goed toegankelijke open huiskamerachtige ruimten, goed werken om contacten tussen bewoners van opvanglocaties en buurtbewoners te faciliteren, en dus om sociale netwerken te bouwen. Maar om participatie en welzijn te bevorderen is het ook onontbeerlijk om professionele netwerken te bouwen die toegang geven tot de arbeidsmarkt. Deze interventies en innovaties lijken nu nog te veel los van elkaar te worden ontwikkeld, terwijl het in de lijn der verwachting ligt dat juist combinaties ervan tot verbetering van asielopvang leidt. Het ontwikkelen van combinaties kan niet ontstaan uit lokale initiatieven zelf. Zij zijn gericht op de eigen lokale praktijk. Dit

²⁵³ Zie <https://www.zonmw.nl/nl/programma/zorg-voor-vluchtelingen> en Zie de Pharos studie van Koudijs & Smal (2022) naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland.

²⁵⁴ Zie bijvoorbeeld de GIDS Preventieve interventies voor het versterken van de psychische gezondheid en veerkracht van vluchtelingen die door ARQ en Pharos is ontwikkeld (2021) en het onderzoek van Egtgen et al. (2023) door Verwey-Jonker.

kan wel een taak zijn van ondersteunende organisaties zoals coalities van gemeenten, koepelorganisaties, het COA, en/of de VNG.

In de constatering dat best principles nog onvoldoende worden gecombineerd voor optimale impact vinden we de door ons benoemde principes 1, 2 en 3 terug. Het gaat hierbij namelijk om het vinden en uittesten van optimale combinaties van de focus op de basisbehoeften van individuele asielzoekers (principe 1), de focus op het individu als onderdeel van de gemeenschap en samenleving, bijvoorbeeld als werknemer (principe 2), en de sociaal-ruimtelijke inbedding, dus de focus op de opvang als onderdeel van de gemeenschap of de buurt (principe 3).

Innovaties in asielopvang worden te weinig systematisch en multidimensionaal onderzocht. Een vijfde inzicht is dat er veel energie, tijd, moeite, kennis en geld wordt gestoken in de ontwikkeling van asielinnovaties, en dat er soms ook (media)aandacht is voor nieuwe opvangprojecten, maar dat twee aspecten nog te vaak ontbreken. Dat is ten eerste aandacht voor de zogenaamde *uncelebrated centres*, de plekken waar al jaren goede opvang en goede buurtrelaties bestaan. Terwijl dit juist de plekken zijn waar mooie dingen gebeuren, krijgen ze zelden aandacht van het publiek, de media en onderzoekers. Dat brengt ons bij het tweede aspect dat vaak nog blijkt te ontbreken, namelijk systematisch onderzoek, en dan vooral onderzoek dat gericht is op zowel het proces van de innovaties, als op het bereiken van de meervoudige doelen die met win-win-win situaties beoogd worden: verbeteringen voor bewoners van asielopvang, voor buurtbewoners, en voor de samenleving als geheel. Dit onderzoek moet zich zeker richten op harde cijfers over banen en veiligheid, en ook op robuuste data over ervaringen van bewoners van asielopvang en buurten, en van werkgevers en zorgorganisaties. Er zijn veelbelovende voorbeelden, zoals studies waarin kinderperspectieven explicieter en uitgebreider zijn meegenomen in het onderzoek. Dit gebeurde bijvoorbeeld in Mapurban in Berlijn, waarbij kinderen op een inclusieve en creatieve manier werden betrokken bij een onderzoek. Dat ging over de impact van grootschalige en kleinschalige (decentrale) locaties op welzijn. Kinderen die in asielopvanglocaties woonden, tekenden hun leefomgeving duidelijk anders dan kinderen die in een regulier appartement woonden.²⁵⁵

Breder gezien blijkt het nodig om zowel naar de baten van goede asielopvang te kijken – zoals gebeurt aan de hand van de door ons geconstateerde principes 1, 2 en 3 – als naar de kosten ervan. Het is cruciaal dat goede asielopvang ook kosteneffectief is, en dus voldoet aan principe 4. Monitoren en evalueren moet gebeuren door alle verschillende relevante stakeholders te bevragen en alle relevante data mee te nemen. Zo moeten de baten van goede opvang voor individuele asielzoekers worden onderzocht, om te zien of voldaan wordt aan principe 1 (basisbehoeften) en principe 2 (welzijn en ontwikkeling). Ook moet worden onderzocht in hoeverre buurten voordeel hebben bij goede asielopvang.

²⁵⁵ Schmitz, Jahre & Mustafa (2022).

Hierbij spelen onder andere de mogelijkheid om tegemoet te komen aan de behoefte aan meer woonruimte, zowel op de korte termijn via bijvoorbeeld cohousing, als op de langere termijn door bijvoorbeeld asielopvang om te zetten naar reguliere woningen en die toe te voegen aan het woningbestand. Ook kan het hier gaan om aanvullende maatschappelijke voorzieningen die tegelijk met de asielopvang ontwikkeld worden, zoals bijvoorbeeld kinderopvang of zorgvoorzieningen. Daarbij is met name principe 3 in het geding (sociaal-ruimtelijke inbedding). Vervolgens moet duidelijk worden in hoeverre werkgevers baat hebben bij goede asielopvang die leidt tot meer, betere, en beter beschikbare arbeidskrachten. Hiermee komt aan het licht of wordt voldaan aan principes 2 en 3 (welzijn en ontwikkeling en sociaal-ruimtelijke inbedding) in de lokale en regionale arbeidsmarkt. Met dit soort monitoring en evaluatie kan vastgesteld worden wat nu precies en structureel de opbrengsten van goede asielopvang zijn.

[Het helpt als Nederlandse gemeenten en maatschappelijke organisaties het migratie- en asielvraagstuk als een lange termijn opgave zien die bij hun takenpakket hoort](#)

Uiteraard moet ook worden onderzocht wat de kosten van goede asielopvang zijn, en hierbij is zowel een korte als een middellange termijn focus nodig. Het is bekend dat noodopvang zeer veel duurder is dan reguliere asielopvang. Zo moet ook onderzocht worden hoe duur alternatieve opvangvormen zijn. Daarbij spelen niet alleen korte termijn kosten een rol, zoals duurzaam bouwen, of het selecteren van een betere, meer centraal gelegen (ver)bouwlocatie die vaak duurder is. Het is ook belangrijk om te analyseren welke kosten juist verlaagd zullen worden, waaronder verlaagde kosten voor gezondheidszorg omdat daar minder beroep op wordt gedaan, en minder kosten voor sociale uitkeringen omdat er meer banen zijn en omdat bewoners van azc's meer rechten op werken hebben gekregen. Ook moet gekeken worden naar niet-financiële kosten en besparingen zoals de verminderde onrust in de samenleving, met bijbehorende verlaging van de kosten van beveiliging. Uiteindelijk helpt het als het migratie- en asielvraagstuk als een regulier beleidsdossier wordt gezien en als een gewone taak voor Nederlandse gemeenten en maatschappelijke organisaties. Naast meer systematisch onderzoek is het ook van belang om kritisch te reflecteren op de huidige fragmentatie van wetenschappelijke studies naar migratie in steeds fijnmazigere deelgebieden, zodat wetenschappelijke kennis makkelijker kan worden ingezet bij beleidsvorming.²⁵⁶

Kortom: wij pleiten voor de combinatie van het versterken van bestaande lerende netwerken die focussen op *governance* vraagstukken (dus wie heeft regie; gemeentelijke opvang) en netwerken die gericht zijn op innovaties (kwaliteit en inhoud). We pleiten ook voor veel meer en robuuster monitoren en evalueren van de innovaties die deze netwerken tot stand brengen. Hierin moet goed onderzocht

²⁵⁶ Natter & Welfens (2024).

worden wat de kosten en baten zijn, op korte en middellange termijn. De vier principes van goede asielopvang kunnen hierbij leidend zijn.

We hebben in deze verkenning laten zien dat lokale innovaties een belangrijke manier kunnen zijn om tot de noodzakelijke verbeteringen in het asielopvangsysteem te komen. Via deze innovaties wordt veel beter tegemoet gekomen aan de criteria voor goede opvang: basisbehoeften van een gezonde en veilige leefomgeving, welzijn en ontwikkeling, ruimtelijke inbedding, en kosteneffectiviteit. Deze lokale innovaties kunnen als een vliegwiel gaan fungeren. Inbedding van deze innovaties in lerende netwerken, robuust onderzoek, en lokale sturing kunnen helpen bij snelle doorontwikkeling. We wijzen er echter ook op dat de context van zeer lange asielprocedures en veel verhuizingen hiervoor ernstige belemmeringen zal blijven opwerpen.

Literatuurlijst

A

- Accoroni, D., Cascant, E., Dixon, L., Dominguez, N., Mugel, E., Mercier-Suissa, C., Ottaviano, N. (2021). Report on the analysis of an innovative housing project promoting refugees' integration in France: the case of the Cinq Toits (Paris) [Doctoral dissertation, Université Jean Moulin Lyon 3; Quatorze].
- Adam, F., Föbker, S., Imani, D., Pfaffenbach, C., Weiss, G., & Wiegandt, C. C. (2019). Municipal housing strategies for refugees. Insights from two case studies in Germany. In Geographies of asylum in Europe and the role of European localities (pp. 201-223). Cham: Springer International Publishing.
- Adviesraad Migratie, Pieken en dalen (2017)
- Adviesraad Migratie (2020) Notitie: 'Oproep tot een duurzaam migratiebeleid'.
- Adviesraad Migratie (2022) Asielopvang uit de crisis .
- Adviesraad Migratie, Advies over Asielnoodmaatregelenwet (2025)
- Adviesraad Migratie, Advies over tweestatusstelsel (2025)
- Adviesraad Migratie, Advies verbod voorrang huisvesten statushouders (2025)
- Adviesraad Migratie & ROB, Asielopvang als maatschappelijke opgave (2025)
- Adviesraad Migratie, Reactie op contourennota intrekking Spreidingswet (2025)
- Adviesraad Migratie, Advies over invoering EU-Asiel- en migratiepact (2025)
- Agier, M. (2002). Between war and city: Towards an urban anthropology of refugee camps. *Ethnography*, 3(3), 317–341.
- Alajak, K., Burnazoglu, M., Leurs, K., & van Schie, G. (2026). GeoMatch/MisMatch: A Critical Investigation of a Refugee Resettlement and Labour Market Integration Algorithm in the Netherlands. *Social Inclusion*, 14.
- Algemene Rekenkamer (2023). Focus op opvangcapaciteit voor asielzoekers. Focus onderzoek.
- Algemene Rekenkamer (2026). Onbenut potentieel. Gebrek aan resultaten taalverwerving en arbeidsparticipatie bij inburgering. <https://www.rekenkamer.nl/documenten/2026/01/28/onbenut-potentieel---gebrek-aan-resultaten-taalverwerving-en-arbeidsparticipatie-bij-inburgering>.
- Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice. Addison-Wesley.
- Arfaoui, R. (2024). Beyond the Mediterranean Area: The reception of asylum seekers outside metropolises. European Institute of the Mediterranean. <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2024/07/Focus-164.pdf>.
- Ashkenazi, M. L. (2022). In place of difference: An ethnography of emplaced care and making the other in Berlin [Doctoral dissertation, London School of Hygiene & Tropical Medicine].
- Auer, D., & Götz, L.(2024). Refugee migration, labor demand and local employment. *Socio-Economic Review*, 22(2), 573-601.
- Aumüller, J., Daphi, P., & Biesenkamp, C. (2015). Die Aufnahme von Flüchtlingen in den Bundesländern und Kommunen: Behördliche Praxis und zivilgesellschaftliches Engagement. Robert-Bosch-Stiftung.

- Auslander, E. (2021). Brick-by-brick integration: The effect of multi-level governance on refugee housing and integration in Germany [Doctoral dissertation, University of York].
- Auslander, E. (2022). Multi-level governance in refugee housing and integration policy: A model of best practice in Leverkusen. *Journal of International Migration and Integration*, 23(3), 949-970.
- Avelino, F., Grin, J., Pel, B., & Jhagroe, S. (2016). The politics of sustainability transitions. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 18(5), 557-567.

B

- Baalbergen, I., & Weterings, A. (2024). Het spreidingsbeleid remt de arbeidsdeelname van statushouders. *ESB*, 109(4831), 118-121.
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2016). Explaining the refugee gap: A longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(11), 1775-1791.
- Bartl, W., & Lutz, P. (2025). Comparing Refugee Dispersal Policies: Varieties of Responsibility-Sharing in Europe. *Governance*, 38(4).
- Basu, R., & Fiedler, R. S. (2017). Integrative multiplicity through suburban realities: Exploring diversity through public spaces in Scarborough. *Urban Geography*, 38(1), 25-46.
- Beeckmans, L., & Geldof, D. (2024). Reconsidering the interrupted housing pathways of refugees in Flanders (Belgium) from a home-making perspective: a policy critique. *Housing studies*, 39(5), 1129-1151.
- Berbée, P., Brücker, H., Garloff, A., & Sommerfeld, K. (2022). The labor demand effects of refugee immigration: Evidence from a natural experiment.
- Berg-Nordlie, M. (2018). New in town: Small-town media discourses on immigrants and immigration. *Journal of Rural Studies*, 64, 210-219.
- Berends, S., Buimer, L., & Klaver, J. (2020). Procesevaluatie pilot Tynaarlo. Amsterdam. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/2478>.
- Bevelander, P. (2011). The employment integration of resettled refugees, asylum claimants, and family reunion migrants in Sweden. *Refugee Survey Quarterly*, 30(1), 22-43.
- Bhattacharjee, S., Noyori-Corbett, C., Akter, S., Bhattacharjee, S., Noyori-Corbett, C., & Akter, S. (2024). Sheltering Hope: Navigating the Nexus of Refugee Housing Conditions and Well-Being. In *Migration and Forced Displacement—Vulnerability and Resilience—Volume 2*. IntechOpen.
- Birkner, C., & Apostolopoulou, E. (2025). Housing crisis in European cities: exploring the potential of social and collaborative housing for supporting newcomers. *Urban Research & Practice*, 1-41.
- Blank, M. (2019). "Wir schaffen das!": Spatial pitfalls of neighborhood-based refugee reception in Germany—A case study of Frankfurt-Rödelheim. *Social sciences*, 8(5), 161.
- Blank, M. (2021). Bordering and debordering spaces of asylum in the city of Frankfurt: Municipal refugee accommodation and neighbourhood-based volunteering. *Antipode*, 53(6), 1639-1660.

- Bleile, A. C., Koppenol-Gonzalez, G. V., Verreault, K., Abeling, K., Hofman, E., Vriend, W., Jordans, M. J. (2021). Process evaluation of TeamUp: a movement-based psychosocial intervention for refugee children in the Netherlands. *International journal of mental health systems*, 15(1), 25.
- Bloch, A. (2008). Refugees in the UK Labour Market: The Conflict between Economic Integration and Policy-led Labour Market Restriction. *Journal of Social Policy*, 37(1), 21-36.
- Blommaert, J., Dewilde, A., Stuyck, K., Peleman, K., & Meert, H. (2003). Space, experience and authority: Exploring attitudes towards refugee centers in Belgium. *Journal of Language and Politics*, 2(2), 311-331.
- Bock, J. J. (2018). Migrants in the mountains: Shifting borders and contested crisis experiences in rural Germany. *Sociology*, 52(3), 569-586.
- Bolt, G., & Wetsteijn, E. (2018). What drives the public opinion on asylum policy in the Netherlands? *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 109(4), 513-524.
- Boomgaarden, H. G., & Vliegthart, R. (2007). Explaining the rise of anti-immigrant parties: The role of news media content. *Electoral Studies*, 26(2), 404-417.
- Boockmann, B., Klee, G., & Scheu, T. (2018). *Ausgaben im Zusammenhang mit Geflüchteten: Eine Untersuchung der Ausgabenstrukturen in acht ausgewählten Kommunen*. Bertelsmann Stiftung.
- Boogers and Reussing. (2018). Devolution, size and local democracy: a research summary on the impacts for roles and positions of local officials and for effectiveness and democracy. Report commissioned by the Dutch House of Representatives. University of Twente.
- Bozorgmehr, K., & Razum, O. (2015). Effect of restricting access to health care on health expenditures among asylum-seekers and refugees: A quasi-experimental study in Germany, 1994-2013. *PLoS ONE*, 10(7), Article e0131483.
- Braak, G. van den, Lazëri, M., Schols, H., & Slingenberg, L. (2023). *Belemmeringen asielzoekers bij het toetreden tot de arbeidsmarkt*. Regioplan.
- Brandsen, T., & Pape, U. (2015). The Netherlands: The paradox of government-nonprofit partnerships. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26, 2267-2282.
- Brandsen, T., & Pestoff, V. (2006). Co-production, the third sector and the delivery of public services: An introduction. *Public Management Review*, 8(4), 493-501.
- Breivik-Khan, H., & Hemmersam, P. (2024). The mountain hall and the smart club: The architecture of emergency reception in Norwegian cities. *Wellbeing, Space and Society*, 6, Article 100189.
- Boer, D. de, & Janssen, G. (Eds.). (2023). *De Vluchtelingenrepubliek: Een migratiegeschiedenis van Nederland*. Prometheus.
- Boer, M.de, Heideveld, A., Biesheuvel, S., de Bruijn, L., de Fijter, D., Grin, J., Volkens, B. (2024). *Wegwijzer voor het werken aan transitie: Een leidraad voor*

professionals vanuit decentrale overheden die werken aan de transitie naar een circulaire economie.

- Broeksteeg, J. L. W., Geertsema, K. E., Hillegers, S., & Zwaan, K. M. (2023). *Diffuse besluitvorming over noodopvanglocaties voor asielzoekers en tijdelijk ontheemden*.
- Brown, P., S. Gill, and J. P. Halsall. 2022. "The Impact of Housing on Refugees: An Evidence Synthesis." *Housing Studies* 39 (1): 227–271. March 1–45.
- Burg, D., van Kaya M., van Wijk K., Karatas I.H. & C. Bosshardt. (2024). *Onderzoek naar de kwaliteit van gemeentelijke opvang voor ontheemden uit Oekraïne*. Andersson Elffers Felix, p.3.
- Burscher, B., Van Spanje, J., & De Vreese, C. H. (2015). Owning the issues of crime and immigration: The relation between immigration and crime news and anti-immigrant voting in 11 countries. *Electoral Studies*, 38, 59–69.
- Busengdal, E. (2022) Prioritising integration of refugees in municipal planning at a local political level. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 26(4), 3-17.
- Bygnes, S. (2019). A collective sigh of relief: Local reactions to the establishment of new asylum centers in Norway. *Acta Sociologica*, 63(3), 316–330.

C

- Calo, F., Montgomery, T., & Baglioni, S. (2022). "You have to work...but you can't!": Contradictions of the active labour market policies for refugees and asylum seekers in the UK. *Journal of Social Policy*, 53(3), 638–656.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024). *Asiel en integratie 2023: Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders*.
- Centraal Orgaan Asielzoekers (2023). Noodopvang twee keer zo duur als asielopvang. Nieuwsbericht gepubliceerd op de COA website. Verkregen via: COA - Noodopvang twee keer zo duur als normale opvang | www.coa.nl.
- CBS (2025b). Dashboard CBS Statistiek Wet Inburgering (SWI).
- Chen, S., & Knöll, M. (2024). Environmental justice in the context of access to urban green spaces for refugee children. *Land*, 13(5), 716.
- Chemin, J. E., & Nagel, A. K. (2020). Integration Policies, Practices and Experiences – Germany Country Report (RESPOND D5.3). Zenodo.
- Chouliaraki, L. (2017). Symbolic bordering: The self-representation of migrants and refugees in digital news. *Popular Communication*, 15(2), 78–94.
- Chouliaraki, L., & Zaborowski, R. (2017). Voice and community in the 2015 refugee crisis: A content analysis of news coverage in eight European countries. *International Communication Gazette*, 79(6–7), 613–635.
- College voor de Rechten van de Mens. (2025). *Brief aan minister van Asiel en Migratie inzake internetconsultatie Uitvoerings- en implementatiewet Asiel- en migratiepact 2026*.
- Collrin, B., & Dreher, N. (2025). *Innovative Approaches to Community-Based Housing for Precarious Migrants and Refugees: A Policy Report*.

<https://www.torontomu.ca/content/dam/centre-for-immigration-and-settlement/tmcis/publications/researchbriefs/2025-01-collrin-dreher.pdf>.

- Coninck, D. de. (2020). Migrant categorizations and European public opinion: Diverging attitudes towards immigrants and refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(9), 1667–1686.
- Coninck, D. de, Rodríguez-de-Dios, I., & d'Haenens, L. (2021). The contact hypothesis during the European refugee crisis: Relating quality and quantity of (in)direct intergroup contact to attitudes towards refugees. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(6), 881–901.
- Crawley, H., Drinkwater, S., & Kausar, R. (2019). Attitudes towards asylum seekers: Understanding differences between rural and urban areas. *Journal of Rural Studies*, 71, 104–113.
- Crawley, H., & Skleparis, D. (2018). Refugees, migrants, neither, both: Categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis.' *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(1), 48–64.
- Cuyper, P. de, Storme, E., & Reidsma, M. (2025). Mentoring-Naar-Werk In De Asielopvang. Verkregen via: https://behorizon.org/wp-content/uploads/2025/05/MENTORING-NAAR-WERK-IN-DE-ASIELOPVANG-Resultaten-en-inzichten-uit-de-uitvoeringspraktijk_compressed.pdf.
- Czischke, D., & Huisman, C. (2018). Integration through collaborative housing? Dutch starters and refugees forming self-management communities in Amsterdam. *Urban Planning*, 3(4), 156–165.

D

- Da Lomba, S., & Vermeylen, S. (2023). Ethical vulnerability analysis and unconditional hospitality in times of COVID-19: Rethinking social welfare provision for asylum seekers in Scotland. *International Journal of Law in Context*, 19(2), 143–160.
- Dagevos, J. (2011). Positie op de arbeidsmarkt. In E. Dourleijn & J. Dagevos (Eds.), *Vluchtelingengroepen in Nederland: Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten* (pp. 108–125). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dagevos, J., Huijnk, W., M. Maliepaard & E. Miltenburg (2018), *Syriërs in Nederland: Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Dagevos, J. (2023). De ene vluchtelingengroep is de andere niet: Is de hoge arbeidsparticipatie van Oekraïners een signaal voor ander opvang-en inburgeringsbeleid? *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 39(1), 49-52.
- Dagevos, J., M. Maliepaard, M. Mooij-Schep, M., Schans, D., Nooitgedagt, W., Barsegyan, V., Negash, S.M., Driessen, Z., Hogendoorn, B., Huisman, C. (2024), *Met beleid vooruit? Wat betekent het opvang-, inburgerings- en spreidingsbeleid voor ontwikkelingen in de positie en leefsituatie van statushouders?* Den-Haag: WODC.
- Dam, J., van (2026). Opvangproject in Oss toont burgerkracht. *Sociale Vraagstukken*. Standplaats Lokaal.

- Danielsen, Å., & Hernes, V. (2025). Turning Scandinavian integration policies upside down? A comparative analysis of the Scandinavian governments' responses to the influx of displaced persons from Ukraine. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-21.
- Darling, J. (2016a). Asylum in austere times: Instability, privatization and experimentation within the UK asylum dispersal system. *Journal of Refugee Studies*, 29(4), 483-505.
- Darling, J. (2016b). Privatising asylum: Neoliberalisation, depoliticisation and the governance of forced migration. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 41(3), 230-243.
- Darling, J., & BurrIDGE, A. (2025). Hotels, refuge, and the rise of carceral hospitality. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 50(1).
- Davelaar, M., Gruppen, A., & Knevel, J. (2018). *Goede burens: Lessen uit gemengde woonprojecten in Utrecht*. Kenniscentrum Sociale Innovatie Hogeschool Utrecht.
- Dekker, R., & Scholten, P. (2015). *Tsunami of tragedie? Media-aandacht en beeldvorming rond het vreemdelingenbeleid*. Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC).
- Dekker, R., & Bokhorst, M. (2020). Decentraliseren en experimenteren: De ontwikkeling van sociaal beleid voor asielmigranten door gemeenten. *Bestuurskunde*, 2020(3), 3-12.
- Doomernik, J., & van Heelsum, A. (2024). The poor integration results of the Common European Asylum System compared to the Temporary Protection Directive: The case of the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 25(4), 2049-2069.

E

- Eberl, J.-M., Meltzer, C. E., Heidenreich, T., Herrero, B., Theorin, N., Lind, F., Berganza, R., Boomgaarden, H. G., Schemer, C., & Strömbäck, J. (2018). The European media discourse on immigration and its effects: A literature review. *Annals of the International Communication Association*, 42(3), 207-223.
- Egten, C. van, Bommel, K., de Gruijter, M. & Hoogenbosch, A. (2023). Opschaling van passende zorg voor vluchtelingen: Knelpunten en oplossingsrichtingen rond opschaling van kennis en innovatie binnen zorg en ondersteuning voor vluchtelingen. Verwey Jonker. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2024/03/222380_Opschaling-van-passende-zorg-voor-vluchtelingen.pdf.
- Eichholz, L., Spellerberg, A., & Jauhiainen, J. S. (2021). Empirischer Vergleich der Lebenswirklichkeit von Geflüchteten in Sammelunterkünften und regulären Wohnungen. In *Unterbringung von Flüchtlingen in Deutschland* (pp. 51-78). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Emmerik, M. L. van & Barkhuysen, T. (2023). Noot bij: Hof Den Haag 20 december 2022, JV, 2023, 156 (Over (nood) opvang asielzoekers in Nederland).

- Emilsson, H., & Öberg, K. (2022). Housing for refugees in Sweden: Top-down governance and its local reactions. *Journal of International Migration and Integration*, 23(2), 613-631.
- Engbersen, G., Dagevos, J., Jennissen, R., Bakker, L., Leerkes, A., Klaver, J., & Odé, A. (2015). *Geen tijd te verliezen: Van opvang naar integratie van asielmigranten* (WRR Policy Brief 4). Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163-173.
- European Asylum Support Office (EASO) (2016). EASO-richtsnoer voor opvangvoorzieningen: operationele normen en indicatoren, Publications Office, 2016, data.europa.eu/ doi/10.2847/036573.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2021). *Guidance on infection prevention and control of coronavirus disease (COVID-19) in migrant and refugee reception and detention centres in the EU/EEA and the United Kingdom*. ECDC.
- European Council on Refugees and Exiles (ECRE). (2026). *Asylum Information Database*. Geraadpleegd op 17 februari 2026, from <https://asylumineurope.org/>.

F

- Faure, J. C., Faust, K. M., & Kaminsky, J. (2019). Stakeholder legitimization of the provision of emergency centralized accommodations to displaced persons. *Sustainability*, 12(1), Article 284.
- Finney, N., & Robinson, V. (2008). Local press, dispersal and community in the construction of asylum debates. *Social & Cultural Geography*, 9(4), 397-413.
- Fournier, K., Van Acker, K., & Geldof, D. (2024). *Wat asielzoekers en opvangmedewerkers delen: Parallele belevingen en overlevingsstrategieën van bewoners en opvangmedewerkers in een genormaliseerde crisismodus*. KU Leuven. <https://soc.kuleuven.be/ceso/respond/sociaalwerkonderzoek-associatie-ku-leuven-1/papers/wat-asielzoekers-en-opvangmedewerkers-delen-parallele-belevingen-en-overlevingsstrategieen-van-bewoners-en-opvangmedewerkers-in-een-genormaliseerde-crisismodus>.
- Fregin, L., Kersting, N., & Müller, J. D. (2025). Der Integrationsrat und lokale Konflikte. Symbolische Partizipation oder demokratische Innovation?. In *Migration und Konflikt* (pp. 61-90). Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden.
- Friedrichs, J., Leßke, F., & Schwarzenberg, V. (2019). Die Akzeptanz von Flüchtlingen: Eine vergleichende Studie sechs deutscher Wohngebiete. *Raumforschung und Raumordnung*, 77(4), 349-366.
- Fuller, J. M. (2024). Media discourses of migration: A focus on Europe. *Language and Linguistics Compass*, 18(4).

G

- Garcés-Mascreñas, B., & Moreno-Amador, G. (2020). The multilevel governance of refugee reception policies in Spain.
- Garcés-Mascreñas, B., & Gebhardt, D. (2020). Barcelona: Municipalist policy entrepreneurship in a centralist refugee reception system. *Comparative Migration Studies*, 8(1), 15.
- Garner, S. (2013). The racialisation of asylum in provincial England: Class, place and whiteness. *Identities*, 20(5), 503–521.
- Gebauer, C., & Sommer, R. (2023). Beyond vicarious storytelling: How level telling fields help create a fair narrative on migration. *Open Research Europe*, 3(10), 10.
- Geels, F. W., & Schot, J. (2007). Typology of sociotechnical transition pathways. *Research policy*, 36(3), 399–417.
- Geertsema, K. E. (2023). Implementation and practice of the Temporary Protection Directive in the Netherlands.
- Geuijen, K. (1998). Wonen en werken in een asielzoekerscentrum. *Migrantenstudies*, 14(4), 261–272.
- Geuijen, K. (2008). The Refugee Crisis as a Window of Opportunity for Urban Experiments in the Netherlands. *The Migration Crisis?*, 616(1).
- Geuijen, K., Oliver, C., & Dekker, R. (2020). Local innovation in the reception of asylum seekers in the Netherlands: Plan Einstein as an example of multi-level and multi-sector collaboration. In *Geographies of asylum in Europe and the role of European localities* (pp. 245–260). Springer.
- Ghorashi, H., de Boer, M., & ten Holder, F. (2018). Unexpected agency on the threshold: Asylum seekers narrating from an asylum seeker centre. *Current Sociology*, 66(3), 373–391.
- Glorius, B., Oesch, L., Nienaber, B., & Doomernik, J. (2019). Refugee Reception Within a Common European Asylum System. *Erdkunde*, (H. 1), 19-30.
- Goffman, E. (1991). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Penguin. (Original work published 1961).
- Gorp, B. van (2005). Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue. *European Journal of Communication*, 20(4), 484–507.
- Gregorová, A. B., Bambúch, F., & Šolcová, J. (2024). The Role of the Non-Governmental Organisations and Volunteers in Organising Support for Ukrainian Refugees: The Case Study from Slovakia. In *Non-Governmental Organizations-Role and Performance in Turbulent Times*. IntechOpen.
- Gregurović, M., Radeljak Kaufmann, P., Župarić-Iljić, D., & Dujmović, M. (2019). Are attitudes determined by location? Differences in perceptions of asylum seekers between residents of two Zagreb neighbourhoods. *Geoforum*, 104, 244–258.
- Greussing, E., & Boomgaarden, H. G. (2017). Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(11), 1749–1774.

- Groenleer, M., & Verheul, W. J. (2017). Regiovorming: Tussen inhoud en institutionalisering. *Bestuurskunde*, 26(2), 3-10.
- Groot, J., & Ronald, R. (2024). Integrating refugees through 'flexible housing' policy in the Netherlands. *International Journal of Housing Policy*, 24(3), 503–527.
- Guild, E. (2005). *A typology of different types of centres in Europe* (Report for the European Parliament: Directorate General Internal Policies of the Union).
- Guma, T., Blake, Y., Maclean, G., MacLeod, K., Makutsa, R., & Sharapov, K. (2024). "Are we criminals?"—Everyday racialisation in temporary asylum accommodation. *Ethnic and Racial Studies*, 47(4), 742–762.
- Guzmán, C., Santos, F. J., Valiente, L., & Santolaya, F. J. (2023). Social innovation for the socio-labour integration of refugees in new host countries: The Spanish case. *Journal of Social Entrepreneurship*, 14(4), 602–627.

H

- Hajighasemi, A., & Oghazi, P. (2022). Outcomes of Swedish migration and economics of the welfare system. *Economic research-Ekonomiska istraživanja*, 35(1), 986-1010.
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488.
- Hassemer, J. (2019). The value(s) of volunteering: Asylum seekers' trajectories through language work in refugee assistance. *International Journal of Multilingualism*, 17(1), 46–61.
- Hauge, Å. L., Støa, E., & Denizou, K. (2017). Framing outsiders—Aspects of housing quality in decentralized reception centres for asylum seekers in Norway. *Housing, Theory and Society*, 34(1), 1–20.
- Heelsum, A. van (2017). Aspirations and frustrations: Experiences of recent refugees in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 40(13), 2137–2150. <https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1080/01419870.2017.1343486>.
- Hees, S. van, Boogaarts-de Bruin, S., de Bell, L., de Vries, S., Lange, F., Renkens, J., ten Holder, F., & Vermeij, J. (2024). *Hoe begeleid je vrouwelijke statushouders naar werk?* Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Lectoraat Arbeid en Gezondheid.
- Hemmersam, P., Breivik, H., Ip, M., & Selmer-Olsen, T. (2022). The role of urban public spaces in managing displacement in Norway. *Urban Planning*, 7(2), 190–202.
- Henjum, S., Caswell, B. L., & Terragni, L. (2019). "I feel like I'm eating rice 24 hours a day, 7 days a week": Dietary diversity among asylum seekers living in Norway. *Nutrients*, 11(10).
- Hernes, V., & Łukasiewicz, K. (2025). Restrictive, liberal, selective or universal? A cross-national analysis of European countries' policy response to forced migrants from Ukraine. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-24.
- Heyma, A. & R. Ruit (2025). Economische Bijdrage Van Ontheemden Uit Oekraïne In Nederland. Eindrapportage. SEO onderzoek.

<https://www.seo.nl/wp-content/uploads/2025/09/2025-98-Economische-bijdrage-van-ontheemden-uit-Oekraïne-in-Nederland-1.pdf>.

- Horst, H. van de. (2001). *Asielzoekers en asielbeleid in Nederland: Conflicterende discoursen van de natiestaat, verzorgingsstaat en mensenrechten*. Eburon.
- Horst, H. van der. (2004). Living in a reception centre: The search for home in an institutional setting. *Housing, Theory and Society*, 21(1), 36–46.
- Hubbard, P. (2005a). Accommodating otherness: Anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30(1), 52–65.
- Hubbard, P. (2005b). 'Inappropriate and incongruous': Opposition to asylum centres in the English countryside. *Journal of Rural Studies*, 21(1), 3–17.
- Huijnk, W., Dagevos, J., & Miltenburg, E. (2017). Een staalkaart van statushouders: Over de integratie van statushouders in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 92(4), 359–394.
- Humphris, R., & Sigona, N. (2021). Outsourcing the 'best interests' of unaccompanied asylumseeking children in the era of austerity. In *Undocumented and Unaccompanied* (pp. 116-134). Routledge.

J

- Jacobsen, C. M., & Chappart, P. (2022). Notions of Vulnerability in Field Level Governance in Marseille, France. *How Key Actors and Stakeholders Apply the Notion of Vulnerability in Europe, Canada, and South Africa*, 13-20.
- Jelínková, M., Plaček, M., & Ochraňa, F. (2024). The arrival of Ukrainian refugees as an opportunity to advance migrant integration policy. *Policy Studies*, 45(3-4), 507-531.
- Jonckheere, L., Kums, R., Maelstaf, H., & Maes, T. (2010). *Samenhuizen in België: Waar staan we, waar gaan we. Gemeenschappelijk wonen: Knelpunten & sporen naar oplossingen, stand van zaken en behoeften*.
- Jonitz, E., van der Veer, L., Scholten, P., & Schiller, M. (2026). Between active citizenship and exploitation: understanding exhaustion and disposability in un(der)paid and low-paid labor by refugees in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 1–20. <https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1080/01419870.2026.2615852>.
- Jong, L. de. (2021, November 25). Gelderse huizen van aankomst. Mijn Gelderland. <https://mijngelderland.nl/inhoud/specials/longreads/gelderse-huizen-van-aankomst>.

K

- Kale, A. (2024). 'Enjoying time alone': Exploring solitude as a positive space for refugee wellbeing. *Journal of Refugee Studies*, 37(1), 1–24.
- Kenniscentrum Integratie & Samenleving. (2023). *Inzichten en lessen uit anderhalf jaar particuliere opvang van Oekraïense ontheemden* (M. de Gruijter, T. A. Kool, M. van de Lustgraaf, B. Avrić, & R. Khakhi).

- Khalil, S., & Tjaden, J. (2025). How reception centers affect the integration of asylum seekers and recognized refugees. *European Societies*, 27(1), 1–32.
- Khalouffi, S. (2021). *Thuisgevoel en de rol van gemengd wonen onder vrouwelijke statushouders in Amsterdam* [Master's thesis, Universiteit Utrecht].
- KhosraviNik, M. (2010). The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers. *Journal of Language and Politics*, 9(1), 1–28.
- Khosravi, S. (2018). Stolen time. *Radical Philosophy*, 2(3), 38–41.
- Kim, K. (2022). Community experiences and aspirations of young Syrian newcomers in a neighborhood in Amsterdam, the Netherlands. *Journal of Community Practice*, 30(4), 418–438.
- Kim, K., & Smets, P. (2020). Home experiences and homemaking practices of single Syrian refugees in an innovative housing project in Amsterdam. *Current Sociology*, 69(6), 857–877.
- Klaufus, L., Altenburg T., Dijkstra I., Both D., de Vries., Hofman E., Zwollo T., Hoogsteder M., & M. Chinapaw (2025). A system dynamics informed participatory action research with youth living in a Dutch center for people seeking asylum: Lessons learned from a youth-initiated case study. Rapport. <https://osf.io/rqzf7/files/p5chj>.
- Kloosterboer, K. (2009). Kind in het centrum. *Kinderrechten in asielzoekerscentra*. Rapport Werkgroep Kind in het azc.
- Knoester, N. (2017). *Wonen en 'gezelligheid' met statushouders: Een studie naar de betrokkenheid van Nederlandse bewoners in het woonproject Startblok Riekerhaven, Amsterdam* [Master's thesis, Universiteit van Amsterdam].
- Koikkalainen, S., Shmulyar Gréen, O., Virkkunen, J., Ferdoush, M. A., & Odynets, S. (2025). Unpacking the temporary protection of displaced people from Ukraine within the tightening migration governance in Sweden and Finland. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1–20.
- Konijn, L. & H. Michon (2025) Mogelijkheden voor nieuwkomers om mee te doen in de samenleving: Inzichten in de impact en werking van Meedoenbalies. Movisie rapport, verkregen via: [Mogelijkheden voor nieuwkomers om mee te doen in de samenleving](#).
- Korac, M. (2003). Integration and how we facilitate it: A comparative study of the settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology*, 37(1), 51–68.
- Korstenbroek, T., & Ponzoni, E. (2022). *Ruimte voor verhalen: Vertellingen vanuit De Voorkamer. De waarde van een burgerinitiatief voor de inclusie en opvang van nieuwkomers*.
- Kotonen, T., & Kovalainen, H. (2024). Attacks on refugee reception centres in Finland between 2015 and 2017—A case analysis of hive terrorism. In *The Routledge international handbook of online deviance* (pp. 458–470). Routledge.
- Koudijs, H., & Smal, E. (2022). In goede handen. *Een verkenning naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland*. Pharos.

- Kox, M., Liempt, I. van, & Smits, A. (2023). Shaping a climate of arrival: National and local media representations of refugees' arrival infrastructures in the Netherlands. *Journal of Refugee Studies*, 36(1), 46–64.
- Kreichauf, R. (2018). From forced migration to forced arrival: The campisation of refugee accommodations in European cities. *Comparative Migration Studies*, 6, Article 7.
- Kreichauf, R. (2023). Accommodation for profit, not for refugees: Racial capitalism and the logics of Berlin's refugee accommodation market. *Environment and Planning D: Society and Space*, 41(3), 471–493.
- Kreichauf, R., Rosenberger, O., & Strobel, P. (2020). The transformative power of urban arrival infrastructures: Berlin's Refugio and Dong Xuan Center. *Urban Planning*, 5(3), 44–54.
- Kuil, M. van der (2024). Structuur, steun en stabiliteit: Mentale zorgverlening voor kinderen in de asielopvang en wat daarvoor nodig is. Rapport in opdracht van Werkgroep Kind in het Azc. <https://kind-in-azc.nl/structuur-steun-en-stabiliteit/>.
- Kwan, M.-P. (2013). Beyond space (as we knew it): Toward temporally integrated geographies of segregation, health, and accessibility. *Annals of the Association of American Geographers*, 103(5), 1078–1086.
- Kyratsou, C. (2025). Between Voice (lessness), Silence, and Noise: Sonic Reconstruction of the Asylum Seekers' Paradigm. *Royal Musical Association Research Chronicle*, 1-9.

L

- Lange, T.de (2018). 7 Asylum Seekers' Limited Right to Work in the Netherlands. *Towards a Decent Labour Market for Low-Waged Migrant Workers*, 169.
- Lange, T. D., & Oers, R. V. (2024). Eerlijke kansen. Doel en nuttig effect van het recht van asielzoekers op toegang tot de arbeidsmarkt. De lange weg naar opheffing van de Nederlandse 24-wekeneis.
- Larruina, R., Boersma, K., & Ponzoni, E. (2019). Responding to the Dutch asylum crisis: Implications for collaborative work between civil society and governmental organizations. *Social Inclusion*, 7(2), 53–63.
- Larruina, R., & Ghorashi, H. (2016). The normality and materiality of the dominant discourse: Voluntary work inside a Dutch asylum seeker center. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 14(2), 220–237.
- Larruina, R., & Ghorashi, H. (2020). Box-ticking exercise or real inclusion?: Challenges of including refugees' perspectives in EU policy. In *Europe and the refugee response* (pp. 128-148). Routledge.
- Larsen, B. R. (2019). The asylum center as "just another local institution": Co-residency and the everyday practice of neighborliness among asylum seekers and locals in the Danish town of Jelling. In *Ways of dwelling: Crisis-craft-creativity* (pp. 73–89). Waxmann Verlag.

- Larsen, B. R. (2024). The (un)celebrated asylum centre: How Danish media hijacked an ethnographic fieldwork and altered local realities. *Ethnography*, 25(1), 3–17.
- Laurence, J., McGinnity, F., & Murphy, K. (2024). Attitudes towards immigration and refugees in Ireland: Understanding recent trends and drivers. ESRI, Dublin.
- Lawlor, A. (2015). Local and national accounts of immigration framing in a cross-national perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(6), 918–941.
- Liempt, I. van. (2020). *Nederland papiereland: Syrische statushouders en hun ervaringen met participatiebeleid in Nederland*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Liempt, I. van, & Miellet, S. E. (2021). Being far away from what you need: The impact of dispersal on resettled refugees' homemaking and place attachment in small to medium-sized towns in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(11), 2377–2395.
- Liempt, I. van, & Vecchio, F. (2019). Refugee mobility across networks and cities. In T. Schwanen & R. van Kempen (Eds.), *Handbook of urban geography* (pp. 134–146). Edward Elgar Publishing.
- Liempt, I. van & S. Bygnes (2023), Mobility dynamics within the settlement phase of Syrian refugees in Norway and the Netherlands. *Mobilities*, 18 (3): 506-519.
- Linden, M. van der, Weeda, L., & Dagevos, J. (2023). The pains and gains of reception centres: How length of stay in reception centres is associated with Syrian refugees' mental health during early resettlement. *International Migration*, 61(3), 301–313.
- Linthout, L., Keygnaert, I., Benbouriche, M., Desombre, C., & Derluyn, I. (2024). 'We hold on and have patience': Perspectives and experiences of migrant fathers in Belgian asylum centres. *Child & Family Social Work*, 29(3), 789–801.
- Lodenstein, E., Vermeulen, E., & 't Hooft, S. (2024). *Wachten of werken? Mogelijkheden voor arbeidsparticipatie van asielzoekers en ondersteuning door G-40 gemeenten*. Platform 31.
- Looi, M. K. (2023). How legionnaires' disease evacuated an asylum seekers' boat. *BMJ: British Medical Journal* (Online), 382, p1876.
- López-Sala, A. & Godenau, D. (2020). In private hands? The markets of migration control and the politics of outsourcing, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(7), 1610-1628.
- Lubbers, M., Coenders, M., & Scheepers, P. (2006). Objections to asylum seeker centres: Individual and contextual determinants of resistance to small and large centres in the Netherlands. *European Sociological Review*, 22(3), 243–257.
- Lucassen, J., & Lucassen, L. (2021). *Migratie als DNA van Amsterdam, 1550–2021*. Atlas Contact.
- Łukasiewicz, K., Oren, T., & Tripathi, S. (2023). Local welfare system response to refugees: Between innovations, efficiency, and creating unequal opportunities. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(1), 350-370.

- Łukasiewicz, K., Yeliseyeu, A., & Pachocka, M. (2025). Selective restrictions and liberalisations: unpacking Poland's response to forced migration in the post-2022 context. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-20.
- Lundstedt, M. (2023). *Pathways to violence against migrants: Space, time and far right violence in Sweden 2012–2017*. Taylor & Francis.
- Lynn, N., & Lea, S. (2003). 'A phantom menace and the new apartheid': The social construction of asylum-seekers in the United Kingdom. *Discourse & Society*, 14(4), 425–452.

M

- Mack, A., Velseboer, J., & Witvliet, M. (2023). Oekraïense vluchtelingen op de arbeidsmarkt. Regioplan.
- Mahieu, R., & Van Caudenberg, R. (2020). Young refugees and locals living under the same roof: Intercultural communal living as a catalyst for refugees' integration in European urban communities? *Comparative Migration Studies*, 8.
- Maliepaard, M., Witkamp, B., & Jennissen, R. (2017). *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: Een cohortonderzoek*. Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC).
- Manek, J. (2025). No camp is a "good camp": the closed controlled access centre on samos as a torturing environment and necropolitical space of uncare. *Antipode*, 57(1), 324-349.
- Mazzola, A. (2024). "I like it but that's not what we need": Critical ethnographic accounts of art workshops in refugee reception centres. In *Entangled histories of art and migration* (pp. 27–37). Intellect.
- Meeus, B., Arnaut, K., & van Heur, B. (2019). *Arrival infrastructures: Migration and urban social mobilities*. Springer.
- Mehra, A. (2020). Redignifying Refugees A Critical Study of Citizen-Run Shelters. *Structures of Protection?: Rethinking Refugee Shelter*, 39, 135.
- Meij, P. M. van der. (2018). *Grassroots perspectives on a top-down housing project: An anthropological case study of the social effects of a mixed housing project in Leiden, the Netherlands* [Master's thesis, Leiden University].
- Melik, R., van & Merry, M. S. (2021). Retooling the public library as social infrastructure: A Dutch illustration. *Social and Cultural Geography*, 24(6), 931–951.
- Menke, L. (2025). Welcoming Equality 2023-2025 Onderzoeksrapport ervaringen lhbt+ vluchtelingen in de Nederlandse asielketen. Rapport COC Nederland. <https://coc.nl/wp-content/uploads/2025/10/250724-Welcoming-Equality-2023-2025-DEF-EMBARGO.pdf>.
- Mensink, W. (2018). *Verdeeldheid en verbinding: Terugblik op de rol van de civil society bij de komst van vluchtelingen*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Meyer, S., Nicolosi, S. F., & Solano, G. (Eds.). (2025). *The Admission and Integration of Refugees in Europe: Legal and Policy Perspectives*. Taylor & Francis.

- Miellet, S., & Liempt, I. van. (2017). Van Vluchteling Tot Buurtgenoot: Place-Making in Utrecht in Het Digitale Tijdperk. *Mens en maatschappij*, 92(4), 493-522.
- Miellet, S. (2021). From refugee to resident in the digital age: Refugees' strategies for navigating in and negotiating beyond uncertainty during reception and settlement in the Netherlands. *Journal of refugee studies*, 34(4), 3629-3646.
- Miellet, S. E. (2022a). *Unmoored, not adrift: Local perspectives on the politics of human rights and forced migration* [Doctoral dissertation, Utrecht University].
- Miellet, S. E. (2022b). Burden, benefit, gift or duty? Dutch mayors' framing of the multilevel governance of asylum in rural localities and cities in Zeeland. *Territory, Politics, Governance*, 10(3), 426-444.
- Miltenburg, E., & Dagevos, J. (2021). Looking beyond employment: Participation profiles of Syrian refugees in the Netherlands. *International Migration*, 59(4), 59-73.
- Minca, C. (2015). Geographies of the camp. *Political Geography*, 49, 74-83.
- Minca, C., & Ong, C. E. (2016). The power of space: The biopolitics of custody and care at the Lloyd Hotel, Amsterdam. *Political Geography*, 52, 34-46.
- Minderhoud, P. (2025). Admission and integration of refugees and asylum seekers to (the labour market in) the Netherlands. In *The Admission and Integration of Refugees in Europe* (pp. 133-148). Routledge.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023). *Plan van aanpak: Statushouders aan het werk*.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2024). Agenda Flexibilisering Uitvoering Asielketen: samenwerken aan stabiele en flexibele opvang, & begeleiding naar huisvesting en integratie of terugkeer. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/06/27/tk-bijlage-3-uitvoeringsagenda-flexibilisering-asielketen-3-april-2024>.
- Misselwitz, P., Dalal, A., Fraikin, A., Noll, A., & Zaripova, V. (Eds.). (2022). *Tempohomes—Untersuchung sozial-räumlicher Aneignungspraktiken von Geflüchteten in ausgewählten Berliner Gemeinschaftsunterkünften*. Universitätsverlag der TU Berlin.
- Mohamud Hussein, S. (2025). Asielzoekers kunnen voetballen dankzij samenwerking verschillende organisaties. Nieuwsbericht Omroep Gelderland (21 november 2025).
- Moroni, S. (2025). Immigration In Italy "Risk" And" Risk Communication". *TPM-Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 32, 1348-1357.
- Muharremaj, E., & Cami, G. (2024). The "Externalization" of the European Union Migration and Asylum Policy: A Case Study of the Italy-Albania Agreement. *International Organisations Research Journal*, 19, 40.

N

- Nakabasami, C. (2025). Organic Solidarity Tourism in a Small Village. In *The International Conference on Cultural Sustainable Tourism* (pp. 235-249). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Natter, K., & Welfens, N. (2024). Why has migration research so little impact? Examining knowledge practices in migration policy making and migration studies. *International Migration Review*, 58(4), 1669-1700.
- Nergiz, D. (2023). Integrations (bei) räte in Deutschland: Politische Teilhabe und Teilnahme in der Kommune. *Partizipation und politische Teilhabe mit allen: Auftrag politischer Bildung: Vom Klassenrat zum zivilen Ungehorsam*, 181.
- Nettelbladt, G., & Boano, C. (2019). Infrastructures of reception: The spatial politics of refuge in Mannheim, Germany. *Political Geography*, 71, 78-90.
- Noyon, S. M., Latenko, A., Vink, M. E., & Van den Braak, S. W. (2022). Incidenten en misdrijven door COA-bewoners 2017-2021. WODC Rapport. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3181>.
- Noyon, S. M., Latenko, A., & Vink, M. E. (2023). Van incident tot misdrijf?. WODC Rapport. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3252>.
- Noyon, S. M., Barsegyan, V., & Vink, M. E. (2024). Inzicht in incidenten en misdrijven onder COA-bewoners. WODC Rapport. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3361>.
- Noyon, S. M., Barsegyan, V. M., Vink, M. E., & Pluymaekers, T. P. N. (2025). Incidenten en misdrijven door bewoners van COA-en tgo-locaties 2017-2024. WODC Rapport. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3460>.

O

- Odé, A., & Dagevos, J. (2017). Statushouders aan het werk. *Mens en Maatschappij*, 92(4), 447-468.
- Oliver, C., Geuijen, K., & Dekker, R. (2020). Social contact and encounter in asylum seeker reception: The Utrecht Refugee Launchpad. *Comparative Migration Studies*, 8, Article 19.
- Open Embassy. (2025, 29 oktober). Zorgcafé Venlo laat maatschappelijke waarde zien. Geraadpleegd op 17 februari 2026, van <https://www.openembassy.nl/overig/zorgcafe-venlo-laait-maatschappelijke-waarde-zien/>.
- Osso, B. N., & van Houtum, H. (2025). 'Now You See Me': Refugees Looking Back at the EU's Border Camp Watch in Lesbos. *Geopolitics*, 30(2), 730-759.
- Otten, K., Maliepaard M., Dagevos J.M., van Leeuwen L.P.S., & M. de Mooij-Schep (2025). Meer dan een dak. De rol van opvang in het werken en welzijn van Oekraïense vluchtelingen. WODC rapport 2025-7. <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3480/rapport-meer-dan-een-dak.pdf>.

P

- Parusel, B., & Varfolomieieva, V. (2022). The Ukrainian refugee situation: Lessons for EU asylum policy. Stockholm, Sweden: Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps).
- Pekarchuk, O., Piątek, Ł., Tofiluk, A., Cygan, M., & Nowacka, A. (2024). Container settlements for internally displaced people in Ukraine built in 2015 and 2022—Architectural characteristics. *Archives of Civil Engineering*, 70(1), 275–295.
- Perolini, M. (2020). Abolish all camps in times of corona: The struggle against shared accommodation for refugees in Berlin. *Interface: A Journal for and About Social Movements*, 12(1), 213–224.
- Peroni, C., Devitt, C., & Faas, D. (2025). Workers' experiences in non-profit and for-profit managed asylum systems: A comparative analysis of Italy and Ireland. *International Journal of Comparative Sociology*, 00207152251319741.
- Peterson, M. (2023). Public libraries and spaces of micro connection in the intercultural city. *Central and Eastern European Migration Review*, 12(1), 65–79.
- Pickering, S. (2001). Common sense and original deviancy: News discourses and asylum seekers in Australia. *Journal of Refugee Studies*, 14(2), 169–186.
- Platteau, E., Beckers, J., Coenen, L., Bossens, N., & Mescoli, E. (2016). *Beleidsevaluatie van de buurtinitiatieven in open opvangcentra voor asielzoekers* (Onderzoeksrapport). KU Leuven Instituut voor de Overheid & University of Liège.
- Pluck, F., Ettema, R., & Vermetten, E. (2022). Threats and Interventions on Wellbeing in Asylum Seekers in the Netherlands: A Scoping Review. *Frontiers in Psychiatry*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.829522>
- Pozzo, M., Bender D., & W. Visser (2018). Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties. Onderzoeksrapport in opdracht van COA en Werkgroep Kind in het Azc. [kindinazc-samenvatting-onderzoek-2018.pdf](#).

R

- Rap, S. (2019). The Right to Effective Participation of Refugee and Migrant Children: A Critical Children's Rights Perspective. UNU-CRIS.
- Rast, M. C., & Ghorashi, H. (2018). Dancing with 'the other': Challenges and opportunities of deepening democracy through participatory spaces for refugees. *Social Inclusion*, 6(1), 188–198.
- Rast, M. C., Younes, Y., Smets, P., & Ghorashi, H. (2020). The resilience potential of different refugee reception approaches taken during the 'refugee crisis' in Amsterdam. *Current Sociology*, 68(7), 853–871.
- Rast, E., Hintermeier, M., Bozorgmehr, K., & Biddle, L. (2024). Housing and health: A multidimensional, qualitative analysis of the experiences of asylum seekers and refugees living in German reception centres. *SSM-Qualitative Research in Health*, 5, 100407.

- Red Cross Denmark. (2013). Amir's volunteering: A study on volunteering as pathway to social inclusion for young asylum seekers and refugees. Opportunities and barriers in a European context.
- Riemer, L., Rau, L., & Schalast, R. (2025, June). Germany Country Report: Update on 2024. AIDA.
- Robert Bosch Stiftung. (2016). Themendossier Unterbringung und Wohnen von Flüchtlingen: Engpässe überwinden—Kommunen entlasten (Expert report).
- Ruiz, M., & Donato, S. (2025). Reception Centers and Practices for Women Migrants. *Open Research Europe*, 4(199), 199.
- Russo, A., Koch, R., & McBride, J. (2023). Promoting social inclusion among asylum seekers and refugees living in the southeast region of Melbourne, Australia, through volunteering. *Health Promotion Journal of Australia*, 34(4), 932–942.
- Ruth, W., & Lewis, H. (2006). A part of society: Refugees and asylum seekers volunteering in the UK. A report based on case studies of ten organisations. Tandem Communications and Research Ltd.

S

- Sabchev, T. (2024). Potential and limits of municipal solidarity with refugees: A case study of the Greek island of Tilos. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 22(3), 614–631.
- Santpoort, R., Stobbe, E. (2024). Asielopvang: Wat werkt bij het informeren en betrekken van inwoners? Movisie. <https://www.movisie.nl/publicatie/asielopvang-wat-werkt-informeren-betrekken-inwoners.nl>.
- Sarolea, S., Raimondo, F., & Crine, Z. (2021). *Exploring vulnerability's challenges and pitfalls in Belgian asylum system* (Research report No. UCL). Université Catholique de Louvain.
- Saroléa, S., Raimondo, F., & Crine, Z. (2022). Through the eyes of the "vulnerable": Exploring vulnerabilities in the Belgian asylum system. *Refugee Survey Quarterly*, 41(2), 183–210.
- Saunders, D. (2010). *Arrival city: How the largest migration in history is reshaping our world*. Heinemann.
- Schneider, C. (2025). Guesting: rethinking the relationship between hospitality and homemaking within temporary refugee accommodation. *Journal of the Royal Anthropological Institute*.
- Schmiz, A., Jahre S., & S. Mustafa (2022). Children's And Women's Perspectives On Arrival Spaces In Berlin. Research Report. https://www.geo.fu-berlin.de/geog/fachrichtungen/anthrogeog/g-t-g/Forschungsprojekte/Broschuere_online_MAPURBAN.pdf.
- Schrover, M. (2022). De moeizame relatie tussen migratie en huisvesting sinds 1945: Een historische vogelvlucht. In R. Kleinhans, M. van Ostaijen, & K. Seibel (Eds.), *De Migratie Samenleving—Migratie en diversiteit als gordiaanse knoop* (pp. 38–58). Boom Bestuurskunde.

- Schrover, M. (2023). De opkomst van de asielzoeker. In D. de Boer & G. Janssen (Eds.), *De vluchtelingen Republiek* (pp. 222–239). Amsterdam: Prometheus.
- Scott-Smith, T. (2024). *Fragments of home: Refugee housing and the politics of shelter*. Stanford University Press.
- Seethaler-Wari, S., & Yanasmayan, Z. (2023). Unfolding intersecting forms of socio-spatial exclusion: Accommodation centres at the height of the "refugee reception crisis" in Germany. *International Migration*, 61(3), 39–53.
- Seo, S., & Kavakli, S. B. (2022). Media representations of refugees, asylum seekers and immigrants: A meta-analysis of research. *Annals of the International Communication Association*, 46(3), 159–173.
- Shaidrova, M., Bonnepart, J., Lytvynenko, N., Kozak, T., Omelianiuk, A., Skorobogatko, V., & Ngo, M. (2024). Accommodation for displaced people from Ukraine in the Netherlands: Challenges, Barriers, and Solutions.
- Shawki, S., Attar, Y., Tielens, P., Lafaye, S., & Frissen, R. (2024). *Pilot Toeleiding naar Werk Almere: Evaluatieonderzoek naar de pilot van COA, gemeente Almere en Randstad in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*. Open Embassy.
- Siim, B., & Meret, S. (2021). Patterns of reflective solidarity and migrant resistance in Copenhagen and Berlin. *Critical Sociology*, 47(2), 219–233.
- Slingenberg, L., & Fahad, F. (2024). Afwijken van Europees recht op grond van een asielcrisiswet?
- Slingenberg, L. (2024). The new EU Reception Conditions Directive: More welfare conditionality for asylum seekers.
- Slobodin, O., Ghane, S., & De Jong, J. T. (2018). Developing a culturally sensitive mental health intervention for asylum seekers in the Netherlands: A pilot study. *Intervention Journal of Mental Health and Psychosocial Support in Conflict Affected Areas*, 16(2), 86-94.
- Snijder, M. & M. Apgar (2024). Psychosocial wellbeing for children in Dutch asylum reception centres TeamUp Impact evaluation for Save the Children. Institute of Development Studies. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Final-impact-evaluation-report-with-recommendations--April-2024.pdf>.
- Solodoch, O. (2024). Overburdened? How refugee dispersal policies can mitigate NIMBYism and public backlash. *Journal of European Public Policy*, 31(9), 2455-2482.
- Spaaij, R. (2015). Refugee youth, belonging and community sport. *Leisure studies*, 34(3), 303-318.
- Staring, R., Kuppens, J., Nillessen, M., & Esseveldt, J. V. (2025). Wat hen beweegt. WODC Rapport 3473. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3485>.
- Steigemann, A. M., & Misselwitz, P. (2020). Architectures of asylum: Making home in a state of permanent temporariness. *Current Sociology*, 68(5), 628–650.
- Storm, H., Nielsen, N. O., Andersen, J., Præstegaard, J., Kjærsgaard, H., Petersen, B., Lindahl, M. (2023). Community garden developed by refugees

from Syria—a sanctuary and a space for learning and empowerment. *Wellbeing, Space and Society*, 5, 100162.

- Sveen, S., Sarheim Anthun, K., Bjerke Batt-Rawden, K., & Tingvold, L. (2022). Volunteering: A tool for social inclusion and promoting the well-being of refugees? A qualitative study. *Societies*, 13(1), Article 12.

T

- Tallarek, M., Bozorgmehr, K., & Spallek, J. (2020). Towards inclusionary and diversity-sensitive public health: the consequences of exclusionary othering in public health using the example of COVID-19 management in German reception centres and asylum camps. *BMJ global health*, 5(12), e003789.
- Ten Holder, F., & De Boer, M. (2012). *Kleine stappen van grote betekenis: Een nieuw perspectief op humane opvang van asielzoekers*. De Werkelijkheid/Stichting de Vrolijkheid.
- Termeer, C.J.A.M. and Dewulf, A. (2018). A small wins framework to overcome the evaluation paradox of governing wicked problems. *Policy and Society*. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1497933>.
- Terragni, L., Henjum, S., Barbala, I., Haugh, H., Hofset, A. H., Nielsen, P. D., & Stene, T. (2018). "Meagre hospitality": Experiences with food among asylum seekers living in Norwegian reception centres. *Anthropology of Food*, S12.
- Tesorio, J. (2025). Thriving or sinking? The emplacement process of Ukrainian refugees in depopulating, peripheral areas in the Netherlands. *The Geographical Journal*, e12621.
- Thorpe, E. (2025). Plan Einstein Academy. Transferability Study. URBACT Innovation Transfer Networks 2024-2026. Available at: [PlanEinsteinAcademy-TransferabilityStudy-FINAL4PUBLICATION_0.pdf](#).
- Thorshaug, R. Ø., & Brun, C. (2019). Temporal injustice and re-orientations in asylum reception centres in Norway: Towards critical geographies of architecture in the institution. *Fennia*, 197(2), 232–247.
- Tinnemans, K., Davelaar, M., Yohannes, R., & Majdoubi, B. (2020). *Gemengd wonen met statushouders: Meer dan wonen alleen. Een onderzoek naar de Stek-projecten in Amsterdam*. Verwey-Jonker Instituut.
- Trasciani, G. (2025). Governance in Crisis. Examining the Role of TSOs in Asylum Seekers Reception in France and Italy. In *Nonprofit Policy Forum* 16(2), 181–201.

U

- Urso, K. (2022). Widespread hospitality and social inclusion of migrants: An opportunity to regenerate rural areas. The multidimensional housing deprivation. *Housing Policies and Social Services*, 9(2), 45–62.

V

- Valenta, M., & Thorshaug, K. (2013). Restrictions on right to work for asylum seekers: The case of the Scandinavian countries, Great Britain and the Netherlands. *International Journal on Minority and Group Rights*, 20(3), 459–482.
- Vandenhoute, E., & Beeckmans, L. (2019). Asielarchitectuur als politiek instrument. *Samenleving & Politiek*, 26(2), 24–33.
- Vandevoordt, R. (2017). The politics of food and hospitality: How Syrian refugees in Belgium create a home in hostile environments. *Journal of Refugee Studies*, 30(4), 605–621.
- Velden, J. van der, Tiggeloven, P., & Glinck, S. (2017). *De Magic Mix—De update: Een verkenning van wooncomplexen waar verschillende doelgroepen gemengd wonen*. Platform 31.
- Verloove, J., & de Vries, S. (2020). *Handreiking ondersteuning bij de arbeidstoeleiding van vrouwelijke statushouders: Antwoord op veel gestelde vragen van gemeenten*. Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Vervliet, T. & A. Heyma (2024). Ruimere werkmogelijkheden asielzoekers. Maatschappelijke kosten-batenanalyse op hoofdlijnen. Eindrapport. <https://www.seo.nl/wp-content/uploads/2024/03/2024-34-Ruimere-werkmogelijkheden-asielzoekers.pdf>.
- Vianelli, L. (2022). Warehousing asylum seekers: The logistification of reception. *Environment and Planning D: Society and Space*, 40(1), 41-59.
- Vianelli, L., & Nienaber, B. (2024). Unpacking the Local in the Study of the Reception of Asylum Seekers: The Case of Luxembourg. *Geographical Review*, 114(3), 378-396.
- Vickers, T. (2016). Opportunities and limitations for collective resistance arising from volunteering by asylum seekers and refugees in Northern England. *Critical Sociology*, 42(3), 437–454.
- VluchtelingenWerk (2024). 'We moeten het als ons thuis zien, maar zo voelt het niet'. Onderzoek naar ervaringen en behoeften van vluchtelingen in de opvang. <https://www.vluchtelingenwerk.nl/uploads/2025-12/onderzoek-ervaringen-behoeften-vluchtelingen-opvang-2024.pdf>
- VluchtelingenWerk (2025). Elementen voor een Kwaliteitskader Opvang. Verkregen via: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/uploads/2026-01/elementen-voor-een-kwaliteitskader-opvang-vluchtelingenwerk-nederland-maart-2025.pdf>.
- Vroome, T. de & Tubergen, F. van (2010). The employment experience of refugees in the Netherlands. *International Migration Review*, 44(2), 376–403.

W

- Waardenburg, M., Visschers, M., Deelen, I., & Liempt, I. van (2019). Sport in liminal spaces: The meaning of sport activities for refugees living in a reception centre. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(8), 938-956.

- Wahlbeck, Ö. (2019). National Report on the Governance of the Asylum Reception System in Finland. Ceaseval Report H2020 Project "CEASEVAL" (Evaluation of the Common European Asylum System).
- Wahlbeck, Ö. (2022). The Finnish reception system and a local perspective on integration. In *Coping with Migrants and Refugees* (pp. 172-199). Routledge.
- Walaardt, T. (2023). De Koude Oorlog. In D. de Boer & G. Janssen (Eds.), *De Vluchtelingenrepubliek: Een migratiegeschiedenis van Nederland* (pp. 203-221). Prometheus.
- Wardale, M., & Scuzzarello, S. (2024). Caring and building friendships in the UK's asylum system. *Comparative Migration Studies*, 12, Article 17.
- Werkgroep Kind in azc. (2013). *Ontheemd: De verhuizingen van asielzoekerskinderen in Nederland*. <https://kind-in-azc.nl/wp-content/uploads/2025/02/Rapport-Ontheemd-De-verhuizingen-van-asielzoekerskinderen-in-Nederland-2013.pdf>.
- Werkgroep Kind in azc. (2021). *Monitor: Leefomstandigheden van kinderen in de asielopvang*. <https://kind-in-azc.nl/leefomstandigheden-van-kinderen/>.
- Wijdeven, I. van de. (2016). Hongaarse vluchtelingen waren toch niet zo welkom (1956). *Geschiedenis Magazine*. *Geschiedenis Magazine*, jaargang 51 (2016), nummer 2. <https://geschiedenismagazine.nl/hongaarse-vluchtelingen-waren-toch-niet-zo-welkom-1956>.
- Williams, J. (2005). Designing neighbourhoods for social interaction: The case of co-housing. *Journal of Urban Design*, 10(2), 195-227.
- Willems, S., De Smet, H., & Heylighen, A. (2020). Seeking a balance between privacy and connectedness in housing for refugees. *Journal of Housing and the Built Environment*, 35(1), 45-64.

Z

- Zetter, R. (2007). More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization. *Journal of Refugee Studies*, 20(2), 172-192.
- Zill, M. (2022). *Familiar strangers, distant neighbours: How the openness of asylum accommodation influences familiarization between asylum seekers and local residents* [Doctoral dissertation, Utrecht University].
- Zill, M. (2023). Navigating constraints, finding freedom: Exploring asylum seekers' access to urban arrival infrastructures. *Urban Geography*, 45(7), 1127-1147.
- Zill, M., Liempt, I. van, & Spierings, B. (2021). Living in a 'free jail': Asylum seekers' and local residents' experiences of discomfort with asylum seeker accommodation. *Political Geography*, 91, Article 102487.
- Zill, M., Liempt, I. van, Spierings, B., & Hooimeijer, P. (2020). Uneven geographies of asylum accommodation: Conceptualizing the impact of spatial, material, and institutional differences on (un)familiarity between asylum seekers and local residents. *Migration Studies*, 8(4), 491-509.
- Zill, M., Spierings, B., & Liempt, I. van. (2020). The Grandhotel Cosmopolis—A concrete utopia? Reflections on the mediated and lived geographies of asylum accommodation. *Comparative Migration Studies*, 8, Article 16.

- Zorlu, A. (2017). Attitudes toward asylum seekers in small local communities. *International Migration* 55(6),14-36.
- Zwan, R. van der & van Tubergen, F. (2022). Syrische vrouwen in Nederland ervaren barrières op de arbeidsmarkt. *Demos, Bulletin over Bevolking en Samenleving*, 38(6), 1-4.